

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดย

นายมานพ ทาจาก และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

กรกฎาคม 2564

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทีมวิจัยโครงการ

1. นายมานพ	มาจาก	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาวพรณิ	คุณพันธ์	
3. นายวรวิ	อำคำสงค์	
4. รศ.ดร.กิตติ	บุญเลิศนิรันดร์	
5. ผศ.ดร.ละอองศรี	ศิริเกษร	
6. น.ส.อิทธิญา	พึงเป็นสุข	
7. นายสันติ	จีระพันธ์	
8. นางสาววนิดา	ด้านชัยสิทธิ์	
9. นางสาวนันท์นภัส	ด้านชัยสิทธิ์	

ที่ปรึกษา

1. นายวุฒิพงษ์	กะสินัง	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายวรชัย	หลักกรด	เกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นายสมศักดิ์	ฤกษ์อนันต์	ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ผศ.ดร.นัยวิท	เฉลิมนนท์	คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอุตสาหกรรม การเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

บทที่ 1

บทนำ

โครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การเกษตรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย มีการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณมาก โดยเฉพาะสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่ยังมีภาวะเสี่ยงจากปัจจัยสภาพแวดล้อม เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง และอยู่ภายใต้โครงสร้างราคาผลผลิตที่เกษตรกรไม่สามารถต่อราคาได้ ทำให้เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุนและมีหนี้สิน และผลผลิตการเกษตรไม่ได้มาตรฐานจากการมีสารพิษตกค้าง ดังการประเมินความเสี่ยงอันตรายที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของผักที่เกิดจากการปนเปื้อนของสารเคมี โดยการทดสอบสารตกค้างในผลผลิตเกษตรที่ปลูกและจำหน่ายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2560 พบว่า ร้อยละ 46.0 ของตัวอย่าง ผลผลิตเกษตรยังมีสารเคมีตกค้างในระดับที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 7 เท่านั้นที่ได้การรับรองมาตรฐานการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) ในขณะที่แผนพัฒนาของจังหวัด(พ.ศ.2561-2564)มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรปลอดภัย ปัญหาที่สำคัญ คือ ทำอย่างไรเกษตรกรจึงจะสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีความปลอดภัย ผู้บริโภคเข้าถึงได้ มีตลาดที่ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย เชื้อมั่นคงคุณภาพ ทวนสอบย้อนกลับได้ และจะส่งเสริมให้เกษตรกรยกระดับการผลิตสู่การรับรองมาตรฐาน ระบบตรวจสอบ/รับรองเบื้องต้น ที่สร้างความมั่นใจต่อผู้บริโภค และเกษตรกรสามารถปฏิบัติได้ง่าย มีการใช้และการจัดการสารเคมีเกษตร หรือทดแทนการใช้สารเคมีเกษตรที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ลดต้นทุนการผลิต และแก้ปัญหาการขาดทุนได้อย่างไร ที่ผ่านมามีสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ทำอยู่ในระบบการผลิตที่มีการรับรองความปลอดภัย ตามมาตรฐาน GAP แต่ปัญหาที่ทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับในการเข้าสู่ระบบการรับรองของมาตรฐานดังกล่าว เพราะเห็นว่า การปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP เป็นเรื่องยุ่งยาก เนื่องจากติดอยู่ในวงจรของการขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง และยังไม่มีความเข้าใจในการผลิตพืชปลอดภัยที่มีมาตรฐานรับรองดังกล่าวอย่างถ่องแท้ ทำให้การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเข้าสู่การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีทางการเกษตรสำหรับพืช ยังมีน้อย

อย่างไรก็ตามกลุ่มเกษตรกรในหลายพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสนใจในการผลิตพืชปลอดภัย กลุ่มที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงการผลิตเข้าสู่ระบบการผลิตแบบปลอดภัย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ต. ห้วยเวียง อ. เสนา ซึ่งจากการวิเคราะห์ของกลุ่มเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีลักษณะการผลิต แตกต่างกัน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 13 ราย มี

ความมั่นใจและสามารถปรับเปลี่ยนการทำงานเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัยได้ กลุ่มที่ 2 จำนวน 10 ราย เป็นเกษตรกรที่มีการผลิตแบบปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ และกลุ่มที่ 3 มีจำนวน 29 ราย อยู่ระหว่างการลดการใช้สารเคมีและเริ่มปรับวิถีการผลิตสู่ระบบเกษตรปลอดภัย อย่างไรก็ตามปัจจุบันกลุ่มนาแปลงใหญ่ ต.หัวเวียง ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย (GAP) แบบกลุ่มแล้ว กลุ่มเกษตรกรผลิตข้าว ต. หัวเวียง ต้องการผลิตข้าวปลอดภัยแบบครบวงจร (การผลิต/การแปรรูป/การตลาด) แต่ยังมีปัญหาในเรื่องกระบวนการจัดการทุกขั้นตอน เนื่องจากปริมาณการผลิตข้าวปลอดภัยที่ขยายมากขึ้น ในกลุ่มเกษตรกรตำบลหัวเวียงนี้จึงเน้นการปรับตัว เพื่อสร้างสมดุลใหม่ โดยจะเริ่มต้นจากเกษตรกรกลุ่มที่ 1 ทดลองปฏิบัติการจัดการผลผลิต 2 ระบบคือ แบ่งแปลงนาส่วนหนึ่งมาทดลองปลูกข้าวคุณภาพสีขายเอง (ข้าว กข.43) และอีกส่วนหนึ่งยังคงผลิตข้าวขายให้ตลาดใหญ่ (ข้าวแป้ง) โดยเน้นกระบวนการที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมีความปลอดภัย **กลุ่มเกษตรกรผักแปลงใหญ่ ต.สวนพริก อ. พระนครศรีอยุธยา** เกษตรกรมีการปลูกไผ่ ผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน มะนาว กล้วยหอม โดยเน้นพื้นที่บริเวณบ้านประมาณ 0.5-5 ไร่ ด้านตลาด เกษตรกรผู้ปลูกจะขายกันเอง ขายให้กับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาล ผู้บริโภคในพื้นที่ และการขายผ่านไลน์และเฟสบุ๊คโดยแกนนำเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ในกลุ่มนี้เกษตรกรมีเป้าหมายต้องการให้มี การผลิตและการตลาดที่เหมาะสม สามารถต่อรองราคาได้ โดยเน้นตลาดในพื้นที่ เช่น โรงเรียนในพื้นที่และโรงพยาบาลในจังหวัด ถ้าสามารถวางแผนการผลิตและการตลาดที่เหมาะสมแล้วจะสามารถเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาสนใจทำเกษตรปลอดภัย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่น่าสนใจเนื่องจากมีรูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรในการทำระบบการตลาดแบบใหม่ เปลี่ยนจากพ่อค้าคนกลางที่มีความหมายในเชิงลบ มาเป็นการขายแบบพ่อค้าคนกลางที่เป็นเกษตรกรเองและได้รับการยอมรับจากเกษตรกรในพื้นที่ที่เป็นรูปแบบเครือข่ายกัน **กลุ่มเกษตรปลอดภัย ต. หนองปลิง อ.นครหลวง** กลุ่มเกษตรกร มุ่งมั่นผลิตให้ผลผลิตของตนมีคุณภาพ และมีการตรวจสอบด้วยการรับรองมาตรฐาน โดยจะเริ่มจากกลุ่มเล็ก มีสมาชิก 14 คน มองเรื่องความมั่นคงทางอาหารและเกษตรปลอดภัย โดยมีเป้าหมายจะศึกษา 1. ระบบการจัดการผลิตร่วมกันที่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและมีฐานอาหารที่บริโภคในครัวเรือนและชุมชนและสามารถสร้างรายได้เพิ่ม 2. การบริหารจัดการกลุ่ม 3. การจัดการเรื่องการตลาดและการพัฒนามาตรฐาน GAP หรือ PGS โดยนำเอาผู้ผลิตและผู้บริโภคมาตรวจสอบมาตรฐานร่วมกัน

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการทำการเกษตรแปลงใหญ่ ของระดับจังหวัด คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ภาควิชาการเอกชน ในจังหวัด ได้ดำเนินการขับเคลื่อนและมีการประเมินผลรายปี เกี่ยวกับผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต การใช้เครื่องจักรกล ชนิดพืชและสายพันธุ์ที่ปลูก โดยรวบรวมข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกวิสาหกิจเกษตรแปลงใหญ่ เพื่อจัดทำฐานข้อมูล และทำการติดตามประเมินผลการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร

อย่างต่อเนื่อง และมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานร่วมดำเนินการสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร โดยดำเนินการตามนโยบาย การตลาดนำการผลิต ภายใต้แนวทางการจัดทำแผนการผลิตภาคการเกษตร และโครงการเกษตรแปลงใหญ่ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงซึ่งกัน เพื่อเพิ่มบทบาทภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกร ในการบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยยกระดับรายได้ของเกษตรกร เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบเกษตรกรรมของไทย ตั้งแต่เริ่มต้นการผลิต จนกระทั่งมีผลผลิตจำหน่ายออกสู่ตลาด ให้มีศักยภาพก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

เป้าหมายของเกษตรกรและของภาครัฐจึงเป็นเป้าหมายเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาอุปสรรคในกระบวนการขับเคลื่อนและการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกร และบทบาทการขับเคลื่อนของภาครัฐและเอกชน ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายในยกระดับการผลิตพืชปลอดภัยที่มีการรับรองมาตรฐาน และยกระดับรายได้ของกลุ่มเกษตรกรจากการผลิตพืชปลอดภัยตามความต้องการของตลาดงานวิจัยนี้จึงเป็นการสังเคราะห์บทเรียนในการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย ตามความเหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่และลักษณะของชุมชน และบทบาทในการขับเคลื่อนหรือหนุนเสริมของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถทำงานร่วมกับกลุ่มเกษตรกรในการยกระดับการผลิตของเกษตรกร และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกรและภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรให้สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งมากขึ้น

3. ปัญหา/โจทย์การวิจัย

1. รูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการหนุนเสริมการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรของหน่วยงานภาครัฐควรเป็นอย่างไร

4. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการผลิต การจัดการผลผลิต และการตลาดเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย 3 พื้นที่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร 3 พื้นที่ ในการขับเคลื่อนสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
3. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายเกษตรปลอดภัยไปสู่การปฏิบัติและแนวทางการหนุนเสริมของภาครัฐที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกร
4. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย จ.พระนครศรีอยุธยา

5. ทบทวนเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกษตรปลอดภัย วราภรณ์ ปัญญาวดี ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรปลูกผักในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 ราย พบว่า ปัจจัยในเชิงบวกที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ได้แก่ ตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างการสังกัดกลุ่มโดยกลุ่มมีการทำตลาดพืชผักที่ผลิตได้ การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีเกษตรปลอดภัย จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่มีการทำการเกษตรเต็มเวลา อายุ และระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่มีผลในการการยอมรับในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ พื้นที่ในการปลูกผัก และความจำเป็นในการจ้างแรงงานเพิ่ม แนวทางในการพัฒนาเกษตรปลอดภัย ควรให้ความสำคัญในเรื่องตลาดของกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งรวมถึงการลดความผันแปรหรือความเสี่ยงในเรื่องของราคาและรายได้ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดปัญหาเรื่องความจำเป็นในการใช้แรงงาน การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องในเรื่องผลของการใช้สารเคมี การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ และการปลูกกระแสมูลค่าอาหารปลอดภัย

สอดคล้องกับงานวิจัยของ คงเดช ลีโทขวลิต และคณะ เรื่อง วิจัยและพัฒนาเกษตรปลอดภัย เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่า การส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย ต้องมีการสร้างกลไกความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน วิชาการ และเครือข่ายเกษตรกร เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกษตรกรให้เกิดทักษะและความรู้ที่ส่งผลในเชิงบวกต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ ทั้งในด้านกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิต การตรวจสอบคุณภาพผลผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ การเรียนรู้เรื่องขั้นตอนการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ความปลอดภัยของอาหาร ผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งเสริมการตลาดผลผลิตเกษตรปลอดภัยซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายรูปธรรม มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค การแสวงหาแนวร่วมในการสร้างพันธมิตรในการจัดจำหน่ายผลผลิต และการปลูกกระแสมูลค่าอาหารปลอดภัย

6. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. **การปรับตัว** หมายถึงการปรับพฤติกรรมบนฐานความรู้จากการผลิตเชิงปริมาณไปสู่การผลิตที่มุ่งเน้นคุณภาพได้มาตรฐานความปลอดภัย ตามความต้องการของผู้บริโภค และสามารถเข้ากับความเป็นอยู่ หรือสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีและมีความสุข

2. **การบริหารจัดการ** หมายถึง การกำหนดแผนการผลิต การตลาด โดยเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

3. ระบบเกษตรปลอดภัย หมายถึง ระบบการผลิตพืชที่ใช้สารเคมีในการป้องกันและปราบศัตรูพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีเพื่อการเจริญเติบโตของพืช แต่ให้เว้นช่วงการใช้สารเคมีก่อนการเก็บเกี่ยว ซึ่งผลผลิตที่ได้ยังมีสารเคมีตกค้าง แต่ไม่เกินในปริมาณที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยให้มีการขอใบรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ใบรับรองผักปลอดสารพิษ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 387 พ.ศ. 2560 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2560 เรื่องอาหารที่มีสารเคมีตกค้าง และมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9002-2559 สารพิษตกค้าง-ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด

4. การรับรอง GAP พืช หมายถึง การให้การรับรองแหล่งผลิตพืชตามมาตรฐาน ระบบการจัดการคุณภาพ GAP (Good Agricultural Practice) หรือ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช หมายถึง แนวทางการปฏิบัติในไร่นาเพื่อผลิตพืชให้ได้สินค้าปลอดภัย ปลอดภัยต่อพืช และคุณภาพถูกใจผู้บริโภค เน้นวิธีการควบคุมและป้องกันการเกิดปัญหาในกระบวนการผลิต ในปัจจุบันใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9001-2556 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร

5. PGS หมายถึง การรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System) เป็นระบบประกันคุณภาพในระดับท้องถิ่น ที่ให้การรับรองผู้ผลิตโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อถือ เครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนความรู้

7. ขอบเขตการศึกษา

7.1 พื้นที่ดำเนินการ

- ต.หัวเวียง อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา
- ต.สวนพริก อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
- ต.หนองปลิง อ.นครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา

7.2 ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ต.หัวเวียง อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา
- กลุ่มเกษตรปลอดภัย ต.สวนพริก อ.พระนครศรีอยุธยา
- กลุ่มเกษตรปลอดภัย ต.หนองปลิง อ.นครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา

7.3 ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา

18 เดือน

7.4 ประเด็นศึกษา

1. ข้อมูลการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มของเกษตรกรในปัจจุบัน

2. ทักษะคิด แนวคิด ความต้องการ มุมมองของเกษตรกรในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
3. ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลกับกลุ่มในด้านการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
4. บทเรียนของกลุ่มเกษตรกรที่สามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการทำเกษตรปลอดภัย
5. รูปแบบทางเลือก วิธีการจัดการในการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
6. กระบวนการในการเข้าสู่ระบบมาตรฐานเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกร
7. นโยบายหน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรปลอดภัย ได้แก่ นาแปลงใหญ่ เกษตรปลอดภัย กระบวนการและปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมาในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
8. ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง (ประเมินจากการทดลองปฏิบัติการ) ที่ส่งผลต่อเกษตรกร เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ(ต้นทุน/รายได้) มิติสุขภาพ มิติสิ่งแวดล้อม มิติทางสังคม
9. รูปแบบวิธีการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหนุนเสริมกลุ่มเกษตรกรในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย

8. วิธีการดำเนินงานวิจัย

8.1 การบริหารจัดการงานวิจัย

- ประชุมทีมวิจัยโครงการสังเคราะห์ทำความเข้าใจโครงการและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน
- ประชุมทีมวิจัยชุดโครงการเกษตรปลอดภัย เพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายการดำเนินงานโครงการวิจัยร่วมกัน
- จัดเวทีประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ลงพื้นที่ติดตามแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานโครงการระดับพื้นที่
- จัดเวทีเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุดโครงการเกษตรปลอดภัย
- ประชุมสรุปผลการวิจัยชุดโครงการเกษตรปลอดภัย

8.2 ระเบียบวิธีวิจัย

- ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัย
- รวบรวมข้อมูลการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มของเกษตรกรในปัจจุบัน

- รวบรวมข้อมูลทัศนคติ แนวคิด ความต้องการ มุมมองของเกษตรกรในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
- รวบรวมเอกสารนโยบาย แผนงานโครงการจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- สัมภาษณ์กลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย และหน่วยงานที่ส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัย
- วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล (เชิงการเปลี่ยนแปลง , เชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์ , เชิงเปรียบเทียบ) ได้แก่

ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มในด้านการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มสู่ระบบเกษตรปลอดภัย , ทางเลือก รูปแบบวิธีการในการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
- จัดเวทีคืนข้อมูลผลการวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายเกษตรกรภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ (เมื่อสิ้นสุดการวิจัย)

1. ผลผลิต (Output)

1.1 เชิงการวิจัย

- 1) ได้องค์ความรู้รูปแบบการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อการปรับตัวของเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสู่ระบบเกษตรปลอดภัย
- 2) ได้องค์ความรู้บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 3) ได้องค์ความรู้การขับเคลื่อนนโยบายและการหนุนเสริมเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของหน่วยงานภาครัฐ

1.2 เชิงการพัฒนา

- 1) เกิดกลไกความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ และเครือข่ายเกษตรกรในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยในจังหวัด
- 2) กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายได้แนวทางในการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมเกษตรปลอดภัยไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

2. ผลลัพธ์ (Outcome) (ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับจากผลผลิตของการดำเนินโครงการ)

- 1) กลุ่มเกษตรกรมีการวางแผนการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยร่วมกัน
- 2) ผลผลิตเกษตรกรมีความปลอดภัยและได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตที่เหมาะสมกับกลุ่ม
- 3) ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงแหล่งจำหน่ายผลผลิตอาหารปลอดภัย
- 4) หน่วยงานภาครัฐสามารถกำหนดแนวปฏิบัติในการหนุนเสริมกลุ่มเกษตรกรในการทำเกษตรปลอดภัยที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกร

3. ผลกระทบ (Impact) (ผลที่ตามมาจากการดำเนินโครงการและการใช้ประโยชน์โครงการ)

- 1) เกิดการขยายผลกระทบการทำเกษตรปลอดภัยไปสู่เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรในจังหวัด
- 2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปพัฒนานโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรในพื้นที่

10. กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ (แนวทางที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์)

การจัดเวทีคั่นข้อมูลชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายผลการเรียนรู้ทางเลือกและบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย และผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรปลอดภัย

11. ทีมวิจัย

1. นายมานพ	ทาจาก	หัวหน้าโครงการ
2. นางสุพรรณณี	คุณพันธ์	หัวหน้าสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นายวรวิทย์	อำคำสงค์	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
4. รศ.ดร.กิตติ	บุญเลิศนิรันดร์	รองอธิการบดี มทร.สุวรรณภูมิ
5. ผศ.ดร.ละอองศรี	ศิริเกสร	อาจารย์ประจำ มทร.สุวรรณภูมิ
6. น.ส.อิทธิญา	พิงเป็นสุข	นักวิชาการส่งเสริมเกษตรชำนาญการ
7. นายสันติ	จีระพันธ์	ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจ.พระนครศรีอยุธยา
8. นางสาววนิดา	ด่านชัยสิทธิ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
9. นางสาวนันท์นภัส	ด่านชัยสิทธิ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน

12. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. นายวุฒิพงษ์	กะสินัง	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายวรชัย	หลักกรด	เกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นายสมศักดิ์	ฤกษ์อนันต์	ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ผศ.ดร.นัยวิท	เฉลิมนนท์	คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอุตสาหกรรม
การเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

13. เอกสารอ้างอิง

คงเดช ลีโทชาลิต และคณะ . 2555. การวิจัยและพัฒนาเกษตรปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร จังหวัดนครปฐม (รายงานการวิจัย) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย .

วรารณ ปัญญาวดี . การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ : กรณีการปลูกพืชผัก . วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2551 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ .

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์เกษตรปลอดภัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สถานการณ์การผลิตเกษตรปลอดภัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีพื้นที่ทั้งหมด 1,597,900 ไร่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ร้อยละ 64.5 ของพื้นที่จังหวัด เป็นเนื้อที่ถือครองทำการเกษตร คือ 1,030,156 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 945,476 ไร่ หรือร้อยละ 91.8 ของพื้นที่ทำการเกษตร ปลูกไม้ผล 14,616 ไร่ ผัก 6,621 ไร่ และพืชอื่น ๆ 63,442 ไร่ หรือร้อยละ 1.42 0.64 และ 6.16 ของพื้นที่ทำการเกษตร ตามลำดับ มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 33,085 ครัวเรือน ร้อยละ 88 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีสมาชิกในครัวเรือน 53,826 คน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกษตร, 2559) มีจำนวนผู้ถือครองพื้นที่ทางการเกษตร 30,416 ราย จำแนกเป็นทำนา 23,432 ราย ปลูกไม้ผลและพืชยืนต้น 3,929 ราย และปลูกผัก สมุนไพรและไม้ประดับ 2,552 ราย มีเนื้อที่ถือครองรวมกันทั้งจังหวัด 828,297 ไร่ เฉลี่ยรายละ 27.2 ไร่ เป็นผู้ที่จดทะเบียนเกษตรกร 27,376 ราย จดทะเบียนเพาะปลูกพืช 24,996 ราย มีเนื้อที่ปลูกพืช 744,157 ไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองของตนเอง 12,287 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 40 จำนวนผู้ถือครองพื้นที่ทางการเกษตร ต้องเช่าเนื้อที่ทำการเกษตร 11,928 ราย (ร้อยละ 39) เกษตรกร 5,631 ราย (ร้อยละ 19) มีเนื้อที่ของตนเองรวมกับการเช่าเพิ่มเพื่อทำการเกษตร ที่เหลือได้ทำฟรีไม่คิดค่าเช่า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน

สภาพดินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่มีปัญหาพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด 918,494 ไร่ (<http://agri-map-online.moac.go.th/>) เกษตรกรร้อยละ 39 ต้องเช่าเนื้อที่เพื่อทำการเกษตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ส่วนใหญ่จึงเพาะปลูกโดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้นตามไปด้วย (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2553)

ทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญควบคู่กับดินในการผลิตอาหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรน้ำ โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในจังหวัด 1,200 มม./ปี คิดเป็นปริมาณน้ำ 3,068 ล้านลบ.ม. มีคลอง หนองน้ำและบึงธรรมชาติ ที่เก็บกักน้ำได้ประมาณ 6.073 ล้านลบ.ม. คลองที่สำคัญ เช่น คลองบางบาล คลองบางปลาหมอ คลองบางหลวง คลองมหาราช คลองบางแก้ว คลองลาดชะโด คลองบางพระครู คลองกุฎี คลองลาดชิด คลองนาคู คลองพระยาบันลือ คลองขุนศรี คลองไผ่พระ คลองกกแก้ว คลองร่มไทร

และคลองปากกราม เป็นต้น มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และ แม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร มีพื้นที่ชลประทาน 1,203,782 ไร่ ใช้น้ำจากเขื่อนภูมิพล เขื่อนป่าสัก และจากโครงการชลประทานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3 แห่ง ได้แก่ โครงการพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โครงการสระเก็บน้ำพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริเยทัย และ โครงการแก้มลิงบางบาล ที่มีปริมาณความจุเก็บกักน้ำ 2.203 1.209 และ 130.000 ล้าน ลบ.ม. ตามลำดับ รวมปริมาณความจุ 133.412 ล้าน ลบ.ม. ขณะที่ในจังหวัดมีความต้องการใช้น้ำในด้านเกษตรกรรม ฤดูแล้ง 600 ล้าน ลบ.ม. ฤดูฝน 1200 ล้าน ลบ.ม. และเพื่ออุปโภค-บริโภค 24 ล้าน ลบ.ม. (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา จังหวัด, 2560) และมีเกษตรกรเพียง ร้อยละ 3 เท่านั้นที่มีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ่อน้ำตื้น (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกษตร, 2559) ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้มีประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในฤดูน้ำหลากด้วยสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ลุ่มรับน้ำหลาก และน้ำแล้งในฤดูแล้งหากน้ำในเขื่อนมีปริมาณน้อย เนื่องจากมีแหล่งเก็บกักน้ำต้นทุน เพียง 139.486 ล้าน ลบ.ม. ขณะที่มีความต้องการใช้น้ำในด้านเกษตรกรรม ฤดูแล้งมากถึง 600 ล้านลูกบาศก์เมตร. ปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งที่ทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การใช้พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับรองรับน้ำไปเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย และเส้นทางคมนาคม ทำให้เกิดการกีดขวางทางน้ำไหล ตลอดจนการขยายตัวของสังคมเมือง และการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม และสนามกอล์ฟ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้น้ำและเกิดการแย่งน้ำระหว่างภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังพบปัญหาพื้นที่ท้ายน้ำมีสภาพเสื่อมโทรม จากการรองรับน้ำที่ผ่านการใช้ประโยชน์มาแล้วจากพื้นที่กลางน้ำ ทำให้คุณภาพน้ำต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงร้อยละ 35 โดยเฉพาะในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2553)

สถานการณ์ด้านแรงงานภาคเกษตร

การเคลื่อนย้าย ผลผลิตทั้งหมดรวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากกว่าร้อยละ 90 มาจากภาคอุตสาหกรรมและบริการและมีการขยายตัวต่อเนื่อง ทำให้แรงงานออกจากภาคการเกษตรมุ่งสู่การทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ มีผลทำให้ขนาดของครัวเรือนในภาคการเกษตรลดลง ในปี 2559 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแรงงานภาคการเกษตร 1.63 คนต่อครัวเรือน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกษตร, 2559) บุตรหลานของเกษตรกรยังมีโอกาสศึกษาต่อขั้นสูงขึ้น เมื่อจบการศึกษาส่วนใหญ่เคลื่อนย้ายไปทำงานต่างถิ่น หรือเมื่อรวมถึงกลุ่มคนหนุ่มสาวที่เคลื่อนย้ายไปทำงานทำนอกภาคการเกษตรและไม่ได้หวนกลับมาทำอาชีพการเกษตรอีกเลย ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของเกษตรกรไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น เกษตรกรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร้อยละ 59 มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 51 ปี การขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ทำให้เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลการเกษตร และส่วนใหญ่ร้อยละ 58 ต้องเช่าหรือจ้างแทรกเตอร์เพื่อใช้ในการเกษตร (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกษตร, 2559)

ภาวะหนี้สิน การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกิดสาขาการผลิตที่หลากหลาย เกษตรกรมีการปรับตัวโดยประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเพื่อหารายได้เพิ่ม ซึ่งสัดส่วนของรายได้ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนา

เศรษฐกิจและมีรายได้หลักจากภาคอุตสาหกรรม โดยในปี 2559 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีมูลค่า 691,641 ล้านบาท มาจากภาคการเกษตรเพียง 12,262 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.3 แต่มูลค่าจากภาคการเกษตรยังมีมูลค่าสูงกว่าหลายจังหวัดในภาคกลาง เมื่อคิดรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีของ ประชากรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายได้ 797,416 บาท สูงเป็นอันดับต้นๆของประเทศ (กลุ่มงาน ยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2560) ขณะที่เกษตรกรในจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยเพียง 200,562 บาท/ครัวเรือน/ปี แยกเป็นรายได้จากภาคการเกษตร 151,560 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้จากภาคนอก การเกษตร 49,002 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยเกษตรกรประมาณร้อยละ 30 มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 60,000 บาท/ ครัวเรือน/ปี ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรมีหนี้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 103,481.73 บาท/ครัวเรือน/ปี (ศูนย์เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเกษตร, 2559) ซึ่งหนี้สินในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี ป้อนกันกำจัดศัตรูพืช ค่าจ้างในการผลิต และค่าเช่าที่เพื่อทำเกษตร จึงเป็นสาเหตุ ให้เกษตรกรเป็นหนี้สินเนื่องจากไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในทุกขั้นตอนการผลิต การที่เกษตรกรมีรายได้คงเหลือน ้อยและยังเผชิญความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และการระบาดของศัตรูพืช ทำให้สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของ เกษตรกรอยู่ในขั้นวิกฤตไม่สามารถรองรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดได้อีก เป็นแรงกดดันให้เกษตรกรลดบทบาทใน ภาคการเกษตรหันตัวเข้าสู่สาขาการผลิตอื่น ๆ และขายที่ทำกิน จึงมีแนวโน้มการทำการเกษตรจะค่อย ๆ ลดลง (ตะวัน ห่างสูงเนิน และคณะ, 2557) ซึ่งตามข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกษตรกรของประเทศเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.9) มีหนี้สินเพื่อการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกและผลกระทบต่อเกษตรกร

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลก คาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ.2643 อุณหภูมิโลกจะสูงขึ้น 1.4 – 5.8 องศาเซลเซียส และจะทำให้น้ำทะเลสูงขึ้นประมาณ 0.9 เมตร เพราะการละลายของน้ำแข็งขั้วโลก ทำให้เกิด ภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นทั้งน้ำท่วมและภัยแล้ง หลากหลายทางชีวภาพลดลงโดยเฉพาะพืชอาหาร ระบบนิเวศ เสียสมดุล การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชมีความรุนแรงขึ้น รวมถึงการเกิดอุบัติการณ์ของโรคใหม่ชนิดใหม่ สร้างความเสียหายสูงให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศ ไทย มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงตามสภาพอากาศโลก พบว่า อุณหภูมิของประเทศไทยโดยรวมอาจสูงขึ้น 0.6 - 2 องศาเซลเซียส มีจำนวนวันที่อากาศร้อนเกิน 35 องศาเซลเซียส เพิ่มขึ้น ฤดูฝนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ ภาคตะวันออก อาจยาวนานขึ้น 1-3 สัปดาห์ ปริมาณน้ำฝนมีความผันแปรเชิงพื้นที่ค่อนข้างสูง ปริมาณน้ำฝน ในช่วงฤดูฝนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่จะลดลงในฤดูแล้งของปีถัดมา ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำรุนแรงใน ภาคอุตสาหกรรมเกษตรและการอุปโภคบริโภค (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2553) การประมวผลกระทบท ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านแบบจำลองทางเศรษฐกิจได้สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนและรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรลดลง เมื่ออุณหภูมิ เพิ่มขึ้น 1 องศาเซลเซียส และ ครัวเรือนที่อยู่นอกเขตชลประทานได้รับผลกระทบมากกว่าในเขตชลประทาน ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรต้อง

ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกหรือบางรายอาจจะเปลี่ยนอาชีพเพื่อหารายได้ทางอื่น (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2561)

สถานการณ์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

ผลการสำรวจความปลอดภัยอาหารประเภทผักและผลไม้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2560 พบว่า ผลผลิตเกษตรประเภทผักและผลไม้ร้อยละ 46.00 มีสารเคมีตกค้างในระดับที่ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 7 ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม มีชนิดพืชผักและผลไม้ที่ได้รับการรับรอง 11 ชนิด จาก 80 ชนิด พืชที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกือบทั้งหมดเป็นการผลิตเพื่อส่งออก (วิจิตรา เหลียวตระกูลและคณะ, 2561) กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตผักและผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) เป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยมีบริษัทส่งออกมารับซื้อผลผลิต จึงไม่มีปัญหาด้านการตลาด ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ส่วนใหญ่ ทำการผลิตผักปลอดภัย โดยไม่ได้มีการรับรองจากบุคคลที่สาม แต่ละรายปลูกผักน้อยชนิด และมีพื้นที่ไม่มาก กลุ่มได้รับการจัดตั้งและส่งเสริมให้ปลูกผักปลอดภัยเพื่อเพิ่มรายได้และเพื่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้ว่ากลุ่มจะมีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน แต่ยังไม่เข้มแข็ง ทำให้มีปัญหาด้านการวางแผนการผลิต ให้ได้ผลผลิตที่สอดคล้องกับตามความต้องการของตลาด (ละอองศรี ศิริเกสร และคณะ, 2563) ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกับเกษตรกรรายย่อยของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ทำการเกษตรโดยไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร การจำหน่าย และความต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรไม่มีการวางแผนการผลิตล่วงหน้า ผลผลิตที่ได้ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ อีกทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการที่ดีในระดับฟาร์ม ทำให้การจัดการการผลิตไม่มีประสิทธิภาพ อุปสรรคสำคัญในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้แก่ ความเสี่ยงการปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำและพื้นที่ ความล่าช้าในการตรวจรับรองและไม่สอดคล้องกับระยะเวลาการผลิตของเกษตรกร สำหรับเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน สาเหตุหลักมาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐาน ที่พบมาก ได้แก่ การใช้และจัดเก็บวัตถุอันตรายทางการเกษตรไม่ถูกต้อง ไม่มีการจดบันทึก สถานที่เก็บรักษาผลผลิตมีสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคเข้ามาอาศัยอยู่ จึงเสี่ยงต่อการปนเปื้อนข้าม และการไม่สามารถควบคุมการผลิตและการเก็บเกี่ยวให้ได้มาตรฐานตามแผนการผลิต (กังสดาล เชาว์วัฒนกุล, 2561) การใช้และจัดเก็บวัตถุอันตรายทางการเกษตรไม่ถูกต้อง เกิดจากเกษตรกรขาดความเข้าใจเรื่องการใช้ปุ๋ย ฮอร์โมน และสารเคมีอันตรายทางการเกษตร และการเก็บเกี่ยวผลผลิตหลังการใช้สารกำจัดแมลงโดยไ้เว้นระยะเวลาให้ปริมาณสารตกค้างสลายตัวอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

นอกจากปัญหาการผลิต ยังพบปัญหาหลักของเกษตรกรที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัญหาจากสภาพแวดล้อม เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม สภาพดินเสื่อมโทรม 2) ปัญหาการตลาด และราคาผลผลิตไม่เป็นธรรม 3) ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน และมีปัญหารองอื่น ๆ เช่น ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน และไม่เหลือเงินออม (กังสดาล เชาว์วัฒนกุล, 2561)

ระบบการผลิตแบบเกษตรที่ดีและการตรวจสอบรับรอง

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (good agricultural practice) เป็นระบบการผลิตที่อนุญาตให้ใช้สารเคมีทางการเกษตร ปุ๋ยเคมีในการผลิต แต่ต้องใช้อย่างถูกต้องตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร และใช้ในปริมาณที่เหมาะสม เว้นระยะก่อนการเก็บเกี่ยวเพื่อให้สารเคมีเสื่อมสลายจนมีปริมาณต่ำไม่เกินค่ามาตรฐาน ที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2562) มีข้อกำหนดการปฏิบัติ 8 ข้อ และใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานการผลิต ข้อกำหนดดังกล่าว ได้แก่ 1) น้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตต้องได้มาจากแหล่งที่ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต 2) พื้นที่ปลูก ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต 3) วัตถุอันตรายทางการเกษตร ใช้ได้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรและหยุดใช้ก่อนการเก็บเกี่ยวตามช่วงเวลาที่เหมาะสมในฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร วิธีการใช้และจัดเก็บอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความปลอดภัยส่วนบุคคลและการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม และจัดทำบัญชีรายการสารเคมีในสถานที่เก็บรักษา 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ด้วยแผนควบคุมการผลิต และการจัดการปัจจัยการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ 5) การเก็บเกี่ยวและปฏิบัติการหลังการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม คัดแยกคุณภาพ และจัดการอย่างถูกสุขลักษณะเพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยผู้บริโภค 6) การขนย้ายผลผลิต ขนย้ายด้วยความระมัดระวัง ควบคุมไม่ให้เกิดการปนเปื้อน และเก็บรักษาผลผลิตในสถานที่สามารถป้องกันความเสี่ยงจากการปนเปื้อนที่อาจไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค 7) สุขลักษณะส่วนบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ความเข้าใจหรือได้รับการฝึกอบรมสุขลักษณะส่วนบุคคลและปฏิบัติงานได้อย่างถูกสุขลักษณะ ผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับวัตถุอันตรายต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพประจำปี 8) การบันทึกข้อมูล และการตามสอบ มีเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่เป็นปัจจุบัน และเก็บรักษาเอกสารอย่างน้อย 2 ปี เพื่อใช้ทวนสอบเมื่อพบปัญหา (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2561)

การตรวจสอบรับรองมาตรฐานการปฏิบัติการเกษตรที่ดี ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐ คือ กรมวิชาการเกษตร หรือองค์กรที่ขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยรับรองมาตรฐาน เกษตรกรสามารถขอรับรองได้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่มที่มีสมาชิกอย่างน้อย 5 คนขึ้นไปและมีแปลงปลูกตั้งอยู่บนพื้นที่ใกล้เคียงกัน และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ครอบครองพื้นที่แปลงปลูก ในกรณีการขอตรวจสอบรับรองแบบกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรต้องมีระบบควบคุมภายใน (internal control system) เรียกว่า ไอซีเอส (ICS) ที่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานของหน่วยตรวจสอบรับรอง (กองส่งเสริมมาตรฐาน, 2562)

จุฑามาศ และคณะ (2560) กล่าวว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรอง และมีทัศนคติในการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานว่าเป็นเรื่องไม่ยุ่งยาก ทำให้มีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ได้แก่ การปรับปรุงบำรุงดิน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว การจัดการข้าวพันธุ์ปน และการเก็บเกี่ยวในระยะที่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลผลิตข้าวมีคุณภาพ

ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์และการตรวจสอบรับรอง

เกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดในกระบวนการผลิต จึงไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทุกชนิดในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไม่ใช้พันธุ์พืชดัดแปรพันธุกรรม และไม่ใช้วิธีการฉายรังสี การผลิตคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การรักษาสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2562) การจัดการฟาร์มในระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก (positive farm management) เกษตรกรให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชีวภาพ และการรักษาระบบนิเวศในแปลงเพื่อให้เกิดการเกื้อกูลกันแบบองค์รวม ก่อให้เกิดสมดุลของธรรมชาติในแปลง ส่งผลดีต่อปริมาณธาตุอาหารในดินและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน (อาณัติ ต้นโซ, 2552) หลักการของเกษตรอินทรีย์ จึงให้ความสำคัญกับแนวทางเกษตรแบบผสมผสานที่มีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ เน้นการพึ่งตนเอง ใช้ทรัพยากรในฟาร์มมาหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดสมดุลของระบบนิเวศ ไม่ทำให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ พันธุ์พืชดัดแปรพันธุกรรมและไม่ผ่านการฉายรังสี (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2557) กระบวนการจัดการคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม การจัดการหลังเก็บเกี่ยวและการแปรรูปเน้นวิถีการธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2560) คำถึงถึงการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม การปฏิบัติดูแลรักษาต่อกัน บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมและโอกาสในการมีชีวิตในปัจจุบันและส่งต่อถึงคนรุ่นถัดไป (ณัฐวดี, 2560) พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับฟาร์มเกษตรอินทรีย์ จึงควรเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยทำเกษตรเคมีอย่างเข้มข้นมาอย่างน้อย 3 ปี พื้นที่ค่อนข้างราบและโล่งแจ้ง มีแหล่งน้ำที่ปลอดภัยจากสารพิษปนเปื้อน ไม่มีหรือห่างจากโรงงานอุตสาหกรรมเกิน 1 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากแปลงเกษตรที่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีอย่างเข้มข้นเกิน 1 กิโลเมตร (พหล ศักดิ์เศษฐ์ และสุรัช กังวล, 2559) หากเป็นพื้นที่ที่เคยทำเกษตรเคมีจึงต้องมียุทธศาสตร์ระยะเวลาปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ และถ้าอยู่ใกล้แปลงเกษตรที่ใช้สารเคมี ต้องมีพื้นที่ปลูกพืชเป็นแนวกันชน และควรมีบ่อพักน้ำที่มีการบำบัดโดยธรรมชาติ เพื่อลดเพื่อลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนสารเคมี (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2560)

ปัจจุบันสินค้าเกษตรอินทรีย์มีความต้องการเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีผลผลิตจำหน่ายในตลาดหลากหลายชนิด และมีระบบการผลิตแตกต่างกัน สร้างความสับสนแก่ผู้บริโภค เกษตรกรที่ทำการเกษตรเพียงเพื่อเลี้ยงชีพในครอบครัว หรือมีโอกาสจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรง การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานก็อาจไม่ใช่สิ่งจำเป็นแต่อย่างใด แต่หากมีการผลิตเพื่อจำหน่ายการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อหาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้อย่างถูกต้อง การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) แบ่งขอบเขตงานเป็น 2 ส่วน คือ 1) การตรวจสอบและรับรองฟาร์ม เพื่อรับรองกระบวนการผลิตครอบคลุมตั้งแต่การใช้ปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาผลิตผล และจำหน่าย 2) การตรวจสอบและรับรองการประกอบการ เพื่อรับรองการจัดการผลิตผล และการแปรรูป ครอบคลุมตั้งแต่แหล่งที่มาของวัตถุดิบ การจัดการวัตถุดิบ กรรมวิธีการแปรรูป การบรรจุ การขนส่ง และการจัดจำหน่าย การ

ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นการตรวจสอบผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากกระบวนการผลิต ที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานของมาตรฐาน (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, มปพ) การตรวจสอบเพื่อรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ จึงพิจารณาจากการจัดการฟาร์มโดยรวม เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของเกษตรอินทรีย์มาตรฐาน และพิจารณาตรวจสอบจากกระบวนการผลิตพืช เพื่อลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนสารเคมีและผลผลิตในฟาร์มที่ไม่เป็นไปตามหลักการของเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ระยะเวลาการปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ การใช้พันธุ์พืชอินทรีย์ แผนการผลิต การจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวและปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2560) การตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะการผลิตเพื่อส่งออก จึงมักดำเนินการโดยบุคคลที่สาม (third party certification system) ที่ได้รับการยอมรับ จึงมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง และมีระยะเวลาการรับรองกำหนด ซึ่งในประเทศไทยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรอง การสร้างหลักประกันเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในผลผลิต

ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม พีจีเอส (participatory guarantee system, PGS) เป็นระบบที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจกัน ความสัมพันธ์แนบแน่น ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมพีจีเอส ผู้เกี่ยวข้องหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนา ระบบ คือ กลุ่มเกษตรกร หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงของกลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานหรือองค์กรจัดระบบ เพื่อขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย คือ ให้ได้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยมีกลไกการทำงานร่วมกัน ที่สำคัญ ได้แก่ การตรวจเยี่ยมฟาร์มและตรวจติดตามกันเองภายในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อนสมาชิก เพื่อให้เกิดความเข้าใจมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างถ่องแท้ นำไปสู่การปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (สุวรรณค์ มณีโชติ และดุสิต อธิณูวัฒน์, 2562) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม พีจีเอส จึงมีค่าใช้จ่ายต่ำ และไม่มีการกำหนดระยะเวลาการรับรองมาตรฐาน ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตจนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการผลิต การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีผลผลิตหลากหลาย ปริมาณน้อย และส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค ด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม พีจีเอส จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนอย่างยั่งยืน การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรยังมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้เกษตรกรรายย่อยมีการดำเนินชีวิตที่พอเพียงได้ ซึ่งจะทำให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมอยู่ดีมีสุข (ตะวัน ห่างสูงเนิน และคณะ, 2557)

โอกาสทางการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย

ปัจจุบันความต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (สิริวัชร สอนสวัสดิ์ และ นางลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์, 2556) และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสุขภาพ และคำนึงถึงการผลิตที่ช่วยรักษาระบบนิเวศ (มานิตย์ สิงห์ทองชัย , 2561)

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เช่น ข้าว เกษตรกรที่ผลิตด้วยวิธีเกษตรปลอดภัย โดยลดการใช้สารเคมี และให้สารชีวภาพทดแทน ส่วนใหญ่จะทำให้เกษตรกรมีรายได้และกำไรขั้นต้นสูงกว่าการผลิตข้าวที่ใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว (ตารางที่ 1) โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ถึงแม้ว่าผลผลิตต่อไร่จะต่ำกว่า แต่มีราคาจำหน่ายต่อหน่วยที่สูงกว่า จึงทำให้การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีกำไรสูงกว่าการผลิตข้าวหอมมะลิทั่วไป (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) ยกเว้นในพื้นที่อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ที่การปลูกข้าวแบบอินทรีย์ได้ผลผลิตต่ำมาก เกษตรกรจึงมีรายได้และกำไรน้อยกว่าการปลูกข้าวแบบเกษตรเคมี ซึ่งให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่า ดังนั้นกำไรต่อไร่ จึงมีความผันแปรได้ เนื่องจากราคาผลผลิตในแต่ละปี การจัดการตลาดของเกษตรกรในด้านการกำหนดตำแหน่งของสินค้าและรูปแบบการจำหน่ายแก่ผู้บริโภค และที่สำคัญ คือ การจัดการแปลงผลิตให้ได้ผลผลิตเต็มศักยภาพของพื้นที่ สอดคล้องกับปริมาณพื้นที่ผลิต กุสุมาและคณะ (2561) รายงานว่าการปลูกข้าวแบบเกษตรปลอดภัย ช่วยลดต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลงได้ และมีระดับผลผลิตคุ้มทุนเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่าการปลูกข้าวเกษตรเคมี ยกเว้น เกษตรกรรายย่อยที่มีขนาดพื้นที่ปลูกน้อยทำให้มีระดับผลผลิตคุ้มทุนสูง เนื่องจากสัดส่วนต้นทุนคงที่มีมากกว่า โดยขนาดพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม ควรมากกว่า 16 ไร่ ในเกษตรกรรายย่อย จึงควรรวมกลุ่มที่เข้มแข็งปลูกข้าวแบบเกษตรปลอดภัยร่วมกัน

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต ทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น มีแหล่งรับซื้อแน่นอน ระบบมาตรฐานยังสามารถทวนสอบย้อนกลับสู่การผลิตในแปลง นำมาซึ่งความได้เปรียบการแข่งขันทางการค้า (พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และ ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์, 2561)

ตารางที่ 1 การศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกข้าวด้วยวิธีการต่าง ๆ

วิธีการผลิต	ต้นทุนการผลิตต่อไร่ (บาท)	รายได้ต่อไร่ (บาท)	กำไรต่อไร่ (บาท)
พื้นที่อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี (จุฑาทิพย์ สองเมือง และ คณะ, 2551)			
ข้าวอินทรีย์	3,718.10	5,738.76	2,020.70
ข้าวเคมี	4,535.08	9,710.52	5,175.40

จังหวัดราชบุรี ปีการเพาะปลูก 2556/2557 (ศิริ ประภา และธงชัย สุริยา, 2558)			
ข้าวปลอดภัย	3,772.58	6,412.03	2,689.42
ข้าวอินทรีย์	4,478.82	27,709.20	23,230.38
ข้าวแบบเคมี	4,154.47	5,093.75	939.28
อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีการเพาะปลูก 2557 (ชาลิสสา สุวรรณกิจ และกนกเนตร เปรมปรี, 2559)			
ข้าวอินทรีย์	4,230.85	6,007.55	1,776.70
ข้าวเคมี	5,472.27	6,642.38	1,170.11
จังหวัดกาญจนบุรี (พงศ์ศิริภาพ ทองดี รวี สุรเกตุ และคณะ, 2559)			
ข้าวปลอดภัย	3,367.58	10,648.92	7,281.34
ข้าวอินทรีย์	2,120.11	8,699.53	6,579.42
ข้าวแบบเคมี	3,337.82	5,851.15	2,513.33
ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เฉลี่ยนาดำและนาหว่าน) (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2561)			
ข้าวหอมมะลิทั่วไป	4931.33	5149.72	1322.30
ข้าวหอมมะลิอินทรีย์	4643.32	5965.65	218.43

การปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ซึ่งความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนของเกษตรกร มีปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญ ได้แก่

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

- อายุ เกษตรกรที่อายุน้อย เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้การยอมรับและปรับเปลี่ยนการผลิตมากกว่าเกษตรกรสูงอายุ เนื่องจากมีความสนใจสถานการณ์ของสังคม มีใส่ใจสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (สรชัย กังวล, 2562)
- ระดับการศึกษา เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นโดยเฉพาะเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับ จะมีความสนใจและให้ความสำคัญกับการปลูกพืชผักในระบบ อินทรีย์มากกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (สรธณ ธิติสุทธิ และพุดิสสรค์ เครือคำ, 2562)
- การเข้าร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมส่งเสริมการผลิตพืชปลอดภัย ช่วยเสริมประสบการณ์และเห็นโอกาส (พุดิสสรค์ เครือคำ, 2560)

2) ปัจจัยพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคม

- จำนวนแรงงานที่ทำเกษตรในครัวเรือน ครัวเรือนที่มีแรงงานมากมีโอกาสยอมรับและปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากการจัดการผลิตต้องการความประณีตและต้องใช้แรงงานมากในการควบคุมวัชพืช ทดแทนการใช้สารเคมี (นราศิณี แก้วไหลมา และคณะ, 2560)
- พื้นที่ทำการเกษตร (กังสดาล เขารั้ววัฒนกุล, 2561) ขนาดพื้นที่ผลิตพืชของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ทั้งเชิงลบและเชิงบวกในการยอมรับการผลิตพืชปลอดภัย โดยมีปัจจัยแทรกซ้อน ในด้านต่าง ๆ เช่น ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรที่มีพื้นที่น้อยยอมรับการปรับเปลี่ยนการผลิตมากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่มาก (นราศิณี แก้วไหลมา และคณะ, 2560) ขณะที่การผลิตพืชปลอดภัยด้วยเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ผักและผลไม้ ขนาดพื้นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก เนื่องจากมีปัจจัยการใช้เทคโนโลยีและเครื่องทุ่นแรง และจุดคุ้มทุนในการผลิต (พุดิสสรค์ เครือคำ, 2560)
- หนี้สินในครัวเรือน เกษตรกรที่ไม่มีปัญหาหนี้สิน มีความสามารถในการพึ่งตัวเองได้ (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2561) การมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน (สรชัย กังวล, 2562)

3) การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้มแข็ง

การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้มแข็ง เกิดจากการร่วมแรงสามัคคี สามารถช่วยเหลือกันได้ในกลุ่ม การสร้างแรงบันดาลใจร่วมกันในกลุ่มให้ก้าวข้ามอุปสรรค และพัฒนาต่อเนื่อง (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2561) มีการจัดการที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคี เช่น การมีโอกาสในการเข้าร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจปัญหา ร่วมกับผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (สรชัย กังวล, 2562)

4) ประสบการณ์และการเรียนรู้ของเกษตรกรจากการปฏิบัติจริง

การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เช่น ปรากฏการณ์ชุมชน ผู้รู้ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการได้รับการฝึกอบรม ศึกษา ดูงานด้านการเกษตร (กังสดาล เชาววัฒนกุล, 2561) ให้สามารถต่อยอดจากภูมิปัญญาและประสบการณ์เดิม จนสังเคราะห์เป็นความรู้ที่สามารถพัฒนาต่อเนื่องได้ (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2561)

5) เครือข่ายผู้ผลิต และผู้บริโภค

เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทาน ทำให้ห่วงโซ่สั้นลง เกษตรกรสามารถจัดการกิจกรรมได้ตลอดทั้งห่วงโซ่ด้วยตนเอง โดยเครือข่ายมีแนวคิดหลักร่วมกันในการส่งเสริมสุขภาพและใส่ใจต่อการรักษาระบบนิเวศ ยึดหยุ่นยอมรับกับความเป็นผลิตภัณฑ์สีเขียวที่แปรผันตามปัจจัยฤดูกาล (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2561)

6) การส่งเสริม และช่วยเหลือด้านการเกษตรของเจ้าหน้าที่รัฐ

กังสดาล เชาววัฒนกุล (2561) การส่งเสริมการเกษตร ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) เนื่องจากความรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งส่งผลต่อการยอมรับปฏิบัติ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (วีรชัย บริบูรณ์, 2558) การส่งเสริมให้ความรู้ ผ่านการจัดฝึกอบรม และมีกิจกรรมสนับสนุนกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง และเข้าเยี่ยมแปลงเพื่อให้คำแนะนำบ่อย ๆ จนเกษตรกรมีความมั่นใจ (สุรัชย์ กังวล, 2560 : นัทธ์หทัย ศิริวิริยะสมบุรณ์ และคณะ 2555) เกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย จึงมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้เรื่องมาตรฐาน GAP คำนึงถึงอันตรายจากสารเคมีเกษตร ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อจำหน่ายและบริโภคในครัวเรือนด้วย (กังสดาล เชาววัฒนกุล, 2561) และเมื่อเกษตรกรมีความรู้ ในการผลิตตามข้อกำหนดมาตรฐานเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้การปฏิบัติในการผลิตสินค้าเกษตรอยู่ในระดับเหมาะสมมากขึ้น ตรงกันข้าม ถ้าเกษตรกรมีความรู้ในการผลิตน้อย ย่อมส่งผลให้การปฏิบัติในการผลิตมีความเหมาะสมระดับน้อยด้วย (พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และทัตพงศ์ อวิโรธนันทน์, 2561; จารุวรรณ พุดัน และคณะ, 2560) ในการผลิตผักปลอดภัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเพื่อส่งออก หรือจำหน่ายในตลาด modern trade บริษัทที่รวบรวมผลผลิต ช่วยสนับสนุนเกษตรกร ให้มีการวางแผนการผลิต และจัดหาปัจจัยการผลิต โดยให้ความสำคัญให้ความรู้การผลิตแก่เกษตรกรสมาชิก และติดตามให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการผลิตของบริษัท ทำให้ลดความเสี่ยงในการมีสารเคมีตกค้างในผลผลิต ตรงกันข้ามกับเกษตรกรที่ผลิตผักปลอดภัยแต่ไม่ได้เป็นสมาชิก การผลิตผักอย่างอิสระ ตามฤดูกาล ตามความสามารถของเกษตรกรเอง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ทำให้เกิดความเสี่ยงในการมีสารเคมีตกค้างในผลผลิตผัก แสดงให้เห็นว่าการได้รับความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดมาตรฐาน GAP จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ยังไม่เพียงพอ ต้องมีการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง (พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และทัตพงศ์ อวิโรธนันทน์, 2561)

กรณีศึกษาการจัดการในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 “ความมั่นคงด้านอาหาร หมายความว่า การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัย หรือการก่อกองร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

แม้ว่าประเทศไทยเป็นผู้ผลิตอาหารรายใหญ่ของโลก สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและสามารถส่งออกสินค้าเกษตรอาหารได้ แต่ยังคงมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงอาหาร จากปัจจัยด้านสุขภาพ ที่พบว่าคนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (Hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (Undernourished people) และปัจจัยด้านฐานทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรง การพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ และปัญหาสิทธิการครอบครองที่ดินเกษตรกรรม เป็นต้น (นนทกานต์ จันทออ่อน, 2557)

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์และคณะ (2559) รูปแบบการจัดการด้านอาหารปลอดภัยเพื่อความมั่นคงด้านอาหารในชุมชน ควรมีการดำเนินการที่ครอบคลุมตลอดสายโซ่อาหาร เริ่มจากการผลิต การแปรรูป การตรวจสอบรับรองมาตรฐาน และการตลาด ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในเชิงนโยบายและการวางแผนปฏิบัติงาน โดยทำงานร่วมกับกลุ่มทุนทางสังคมในชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา จากข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะความปลอดภัยอาหารที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรง เพื่อสร้างความตระหนักแก่คนในชุมชน เกิดความร่วมมือกันและลงมือปฏิบัติการโดย ชักชวนกันจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมให้มีอาหารปลอดภัยในหมู่บ้าน มีการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมพลังอำนาจด้านความรู้ให้แก่ประชาชน การนำทุนทางสังคมที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เป็นกลไกการพัฒนาทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันของทุนทรัพยากรในชุมชนกับทุนทางเศรษฐกิจ โดยนำประเด็นสุขภาพเป็นค่านิยมพื้นฐานร่วมกัน เห็นประโยชน์ร่วมกัน มีความไว้วางใจกัน มองเห็นคุณค่า ความหวังและมีเป้าหมายร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ลดช่องว่างระหว่างคนกับคน คนกับสถาบัน และสถาบันกับสถาบัน เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือนำไปสู่การทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร และคณะ, 2560)

การขับเคลื่อนให้เกิดสุขภาพในตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ดำเนินการโดยกลุ่มทุนทางสังคมทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่มใช้ เริ่มจากกลุ่มคนที่มีจิตอาสารวมตัวกันทำกิจกรรม ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ แบบบูรณาการ โดย อบต. สร้างกลไกอำนวยการความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมแหล่งเรียนรู้การผลิตพืชปลอดภัยในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการแปรรูปอาหารปลอดภัย โดยพัฒนาให้แกนนำทุกคนสามารถเป็นวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้ได้ การจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค เพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยอาหาร โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

จัดฝึกอบรมให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบความปลอดภัยอาหาร และการจัดตั้งกลุ่มยุทธศาสตร์ในโรงเรียน ตามโครงการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชน ในขั้นตอนของการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าอาหารปลอดภัย ทำควบคู่กับการสร้างค่านิยมการบริโภคอาหารปลอดภัย โดยมีการจัดการด้านความปลอดภัยตั้งแต่ การจัดให้มีตลาดนัดสีเขียวเพื่อนำพืช ผัก และสินค้าเกษตร ที่ปลอดสารพิษมาจำหน่ายในชุมชน การส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยสามารถนำผลผลิตส่งจำหน่ายที่ตลาดเกษตรทุกวันศุกร์ การรณรงค์จัดเลี้ยงด้วยอาหารบุฟเฟต์ในชุมชน และการจัดให้มีครัวกลางสำหรับปรุงอาหารกลางวันแล้วกระจายไปสู่ศูนย์เด็กเล็กทั้ง 3 ศูนย์ในตำบล (อมวาสี อัมพันศิริรัตน์และคณะ, 2559)

ชุมชนบ้านดงดิบ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทม จังหวัดร้อยเอ็ด ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตพืชเชิงเดี่ยว เป็นระบบการผลิตเกษตรผสมผสาน โดยใช้ทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความเห็นอกเห็นใจในฐานะเพื่อน ญาติ และผู้ตกอยู่ในภาวะปัญหาเดียวกัน ใช้กระบวนการกลุ่มที่เริ่มจากความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจัดการทรัพยากรชุมชน โดยผสมผสานกับทุนวัฒนธรรม ทุนสถาบัน และภูมิปัญญา เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายได้เสวนาพูดคุย ถกเถียง แลกเปลี่ยนความเห็น สร้างกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน โดยการหนุนเสริมของภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ กลายเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผสมผสานภูมิปัญญาการทำเกษตรของท้องถิ่นกับความรู้เกษตรแบบใหม่ที่มุ่งประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชุมชน ที่สมดุลกับเศรษฐกิจ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบเกษตรผสมผสาน ที่สามารถพึ่งตนเองในการผลิต ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ปลูกพืชหมุนเวียน เพิ่มความมั่นคงอาหาร ลดรายจ่ายในครัวเรือน และเพิ่มรายได้จากการนำผลผลิตจำหน่ายผ่านช่องทางตลาดสีเขียว ขณะที่ยังคงทำเกษตรพันธสัญญาเป็นอาชีพหลักเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน จากทุนทางสังคมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบเกิดระบบความสัมพันธ์แบบใหม่ในชุมชน ที่ขยายความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงหลายระดับเป็นเครือข่าย และเกิดกิจกรรมพัฒนาชุมชนในมิติอื่น ๆ (วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร และคณะ, 2560)

ณัฐวดี เชียวลือ (2560) ศึกษานโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์บนเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีข้อเสนอแนะแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ เกษตรกร ต้องมีบทบาทเป็นผู้นำ ในการขับเคลื่อน ขณะที่ภาครัฐ มีบทบาทเป็นหน่วยให้การสนับสนุน โดยกลยุทธ์แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก (ภายในระยะเวลา 3 ปี) เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่กลุ่มเกษตรกร ให้สามารถวางแผนการผลิต ที่ได้มาตรฐานด้วยระบบตรวจสอบรับรองแบบมีส่วนร่วม และสร้างค่านิยมวิถีเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ระยะที่สอง (ระยะเวลา 3-5 ปี) เป็นการพัฒนากลุ่มต่อเนื่อง โดยจัดกลุ่ม เป็นคลัสเตอร์ผู้ผลิต เช่น คลัสเตอร์กลุ่มผัก คลัสเตอร์กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ และ คลัสเตอร์กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น โดยมีเป้าหมายการพัฒนาาร่วม คือ การส่งเสริมวิถีเกษตรอินทรีย์ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ในแนวทาง “Organic Tourism” ร่วมกับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่วิถีเกษตรอินทรีย์ และระยะสุดท้าย (5-20 ปี) ยกระดับสู่การจัดการเชิงธุรกิจและผลักดันผลผลิตสู่ตลาดระดับสากล

ทัศนีย์ อารมณกุลยิ่ง (2562) เสนอแนวทางการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยอาเซียนแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ต้องพิจารณาร่วมกัน 7 ประเด็น ดังนี้ 1) การวางแผนพัฒนาให้ตอบสนองทิศทางการตลาด ที่เน้นความปลอดภัยและได้มาตรฐาน 2) ระบบการผลิตมุ่งสู่มาตรฐานที่ยอมรับระดับสากล 3) การเจรจาต่อรองทางการค้า 4) ความกระตือรือร้นในการหาความรู้ 5) การบูรณาการทำงานร่วมกันของเกษตรกรกับหน่วยงานอื่น ๆ 6) การสร้างต้นแบบของกลุ่มเกษตรกร และ 7) ความมุ่งมั่นในการทำการเกษตรปลอดภัยโดยยึดมั่นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการห่วงโซ่การผลิตเชื่อมโยงตลาด

การดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมไทยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตสังคมเมืองที่ต้องเร่งรีบ แข่งขัน และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคอ้วน ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และหลอดเลือดหัวใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของระบบสุขภาพ ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น กระแสการตื่นตัวด้านสุขภาพในสังคมไทย ทำให้ความต้องการอาหารปลอดภัยเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการบริโภคผักและผลไม้เพื่อสุขภาพ เนื่องจากการบริโภคผักและผลไม้วันละ 400 กรัมเป็นประจำ ช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ หัวใจขาดเลือด ร้อยละ 31 เส้นเลือดในสมองตีบ ร้อยละ 19 ลดอัตราการป่วยและเสียชีวิตจากมะเร็งกระเพาะอาหาร ร้อยละ 19 มะเร็งปอด ร้อยละ 12 มะเร็งลำไส้ใหญ่ ร้อยละ 2 เป็นต้น

การสื่อสารการตลาดและการโฆษณาจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค ด้วยข้อมูลที่มีความหลากหลายและเข้าถึงผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกชนิดสินค้าที่ตอบสนองความต้องการมากขึ้น ขณะเดียวกันการรับรู้และการเรียกร้องสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นด้วย การจัดการตลาดเกษตรแบบยั่งยืน จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเกษตรกรและองค์กรผู้บริโภค ให้มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงอาหาร ความมั่นคงเศรษฐกิจ การมีสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยมีมาตรฐานเป็นกลไกที่ทำให้เกิดการรับรู้ และความเข้าใจที่ตรงกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดเกษตรยั่งยืน จึงอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนยอมรับต้นทุนการผลิตของเกษตรกร (กรณีฐ ปิ่นฉ่ำ และคณะ, 2558) ซึ่งแท้จริงแล้วผู้บริโภคมีความเต็มใจจ่ายเพิ่มขึ้นสำหรับสินค้าที่มีการติดฉลากรับรองมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น การติดฉลากรับรองอาหารอินทรีย์ ผู้บริโภคเต็มใจจ่ายเพิ่มสูงกว่าอาหารปลอดภัยร้อยละ 10 – 20 ส่วนสินค้าที่ไม่มีฉลากรับรอง แม้เป็นอาหารอินทรีย์แต่ไม่มีฉลากรับรอง ผู้บริโภคก็ไม่ได้มีความเต็มใจจ่ายเพิ่ม (Peewara Pracharuengwit and .Yingyot Chiaravutthi, 2558) แสดงให้เห็นว่าฉลากรับรองมาตรฐานเป็นส่วนสำคัญของกลยุทธ์ทางการตลาด ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและมั่นใจในสินค้า การยินดีจ่ายในราคาที่สูงขึ้น จากการทราบถึงประโยชน์ของการบริโภคอาหารปลอดภัย ปราศจากสารเคมีตกค้าง ส่งผลดีต่อสุขภาพ การบริการความรู้การผลิตอาหารปลอดภัย จึงเป็นปัจจัยที่เพิ่มโอกาสทางการตลาดอาหารปลอดภัย (พัชรินทร์ สุภาพันท์ และคณะ, 2562)

การจัดการตลาดให้ทันกับความต้องการของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ โดยการสื่อสารผ่านช่องทางการตลาดที่หลากหลาย สร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภคได้ง่ายขึ้นและตรงกับกลุ่มเป้าหมาย จึงเป็นโอกาสของผู้ผลิตพืชผักเพื่อป้อนตลาดเชิงพาณิชย์ได้ตลอดทั้งปี สิริวัชร สอนสวัสดิ์ และ นางลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ (2556) เสนอแนวคิดการผลิตผักและผลไม้เพื่อป้อนตลาดเชิงพาณิชย์ ว่าควรผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย ที่มีระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐาน โดยเลือกชนิดผักที่ตรงกับความต้องการของตลาด มีการวางแผนการผลิตให้ผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างสม่ำเสมอ โดยทยอยปลูกหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง และปลูกพืชผักชนิดแปลกใหม่ที่หาไม่ได้ในตลาดทั่วไปเสริมในระบบการผลิต เพื่อให้สามารถตั้งราคาสินค้าได้สูงขึ้น แต่ควรมีการเตรียมพร้อมสำหรับการแข่งขันที่มีผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่ตลาด ต้นทุนหมุนเวียนในการผลิตส่วนใหญ่เป็นค่าแรงงาน ซึ่งสูงถึงร้อยละ 72 การใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักเป็นการลดต้นทุน และควรทำการตลาดหลายช่องทางเพื่อลดความเสี่ยง ผลผลิตผักที่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐาน GAP แสดงถึงผลผลิตมีความปลอดภัย จึงมีแหล่งรับซื้อแน่นอน สามารถตรวจสอบย้อนกลับหาแหล่งผลิตได้ นำมาซึ่งความได้เปรียบการแข่งขันทางการค้า (พัชรินทร์ สุภาพันธ์ และ ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์, 2561)

การพัฒนาตลาดเกษตรกร

ตลาดในชุมชน เกิดจากปฏิสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต กิจกรรมในตลาดนอกจากการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้า ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน ตลาดยังเป็นแหล่งพบปะ นำเสนอความรู้ ภูมิปัญญาการผลิตของชุมชน (ชนภูมิ และคณะ 2555) การจัดการตลาดอาหารปลอดภัยในชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง ในการสร้างรายได้แก่ชุมชน อันเป็นการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก และสร้างอำนาจต่อรองแก่เกษตรกรในพื้นที่ รูปแบบการจัดตลาดนัดในชุมชน ชนภูมิ และคณะ (2555) กล่าวว่า บรรยากาศตลาดต้องให้ความรู้สึกเข้าถึงง่ายเป็นกันเอง เรียบง่าย สภาพแวดล้อมสะอาด ถูกสุขลักษณะ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้ดูแลจัดการตลาด

การพัฒนาตลาดชุมชนที่เน้นอาหารปลอดภัย โดยชูประเด็นสุขภาพ ช่วยส่งเสริมคุณค่าของผัก ผลไม้ และสินค้าเกษตรที่ผลิตในชุมชน เนื่องจากผลผลิตมีความสดใหม่ เก็บจากสวนครัวที่เกษตรกรใช้บริโภคด้วย จึงมีความปลอดภัย การส่งเสริมให้ตลาดชุมชนเป็นพื้นที่สุขภาพะ มีผู้เกี่ยวข้องสำคัญ ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการตลาด ผู้บริโภค ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ความสำเร็จของการพัฒนาต้องได้รับความร่วมมือและดำเนินการโดยคณะกรรมการตลาด เปลี่ยนมุมมองให้เกิดการพัฒนาจากการส่งเสริมไม่ใช่การบังคับ ควบคุม และมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (อติญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ, 2561) ที่ตั้งของตลาดจึงมักมีความเชื่อมโยงกับสถานที่สุขภาพ เช่น สถานที่ออกกำลังกาย โรงพยาบาล สะดวกในการเดินทางและมีที่จอดรถ สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายมีความหลากหลาย และมีคุณภาพ เหมาะสมกับราคา ปฏิสัมพันธ์ผู้ซื้อ ผู้ขาย และเจ้าของตลาด มีความเอื้ออาทรต่อกัน พฤติกรรมผู้บริโภคในการเดินตลาดส่วนใหญ่ชอบมากับครอบครัว ในวันศุกร์ เสาร์ ช่วงเวลาเช้าและหัวค่ำ เพื่อซื้ออาหารสำเร็จรูป ผักและผลไม้ (ชนภูมิ และคณะ, 2555) ผู้บริโภคเลือกซื้อผักที่มีความสะอาด สดใหม่ ปราศจากสารพิษตกค้าง มีบรรจุภัณฑ์

สะอาดได้ มาตรฐาน แสดงราคาชัดเจน มีการรับรองมาตรฐาน และมีผู้ให้ข้อมูลคุณประโยชน์ (ศิริรัตน์ สารแสง และคณะ, 2562).

สำหรับกิจกรรมของตลาดต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมในทุกขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและรูปแบบของตลาดที่ต้องการ โดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์และเกณฑ์เปรียบเทียบที่ชัดเจน 2) การออกแบบวางแผนกิจกรรมพัฒนาตามความต้องการของชุมชน ซึ่งเกิดจากการวางแผนเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน 3) การดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน 4) การสะท้อนผลการดำเนินงานเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และขั้นตอนสุดท้าย คือ 5) การประเมินผลการทำงานเพื่อนำผลพัฒนาปรับปรุง (อติญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ 2561)

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาการตลาดของเกษตรกร ส่วนใหญ่พบว่าเกษตรกรมีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ ซึ่งมีตลาดรองรับ แต่มักมีจุดอ่อน คือ ขาดความสามารถในการผลิตสินค้าให้ได้ปริมาณที่เพียงพอ และทำให้สินค้ามีคุณภาพคงที่ในแต่ละรอบ จึงทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองกับผู้ซื้อ (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2562) เกษตรกรส่วนใหญ่จึงผลิตและจำหน่ายผลผลิตแก่ผู้รวบรวมผลผลิตเพื่อส่งต่อสู่ตลาดขายส่ง เช่น ตลาดไท และตลาดสี่มุมเมือง ไม่นิยมนำผลผลิตไปจำหน่ายด้วยตนเอง เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลา การขนส่ง และปริมาณ และคุณภาพไม่สม่ำเสมอ (สุกัญญา พยุงสิน, 2561)

การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในชุมชนระดับจังหวัดแบบมีส่วนร่วม จึงควรมีการพัฒนาเกษตรกรต้นน้ำเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน สมาชิกมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน เพื่อให้มีผลผลิตสู่ตลาดสม่ำเสมอ สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงธุรกิจ ในส่วนของกลางน้ำและปลายน้ำ ควรมีรูปแบบโลจิสติกส์ที่ลดต้นทุนการขนส่ง และลดการสูญเสีย เพิ่มความสะดวกผู้บริโภคในการเข้าถึงสินค้า และสร้างตราสินค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค (สุกัญญา พยุงสิน, 2561) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีขีดความสามารถการแข่งขัน เกษตรกรต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการวางแผนและควบคุมการผลิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานผลผลิตปลอดภัย และสามารถพัฒนาต่อยอดสินค้าให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภค (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2562) สำหรับต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยเมื่อมีรูปแบบการจำหน่ายต่างกัน มีต้นทุนทางการตลาด การขายปลีกในตลาดชุมชนโดยเกษตรกรเป็นผู้นำผลผลิตจำหน่ายด้วยตนเอง มีต้นทุนทางการตลาด ได้แก่ ค่าบรรจุภัณฑ์ ค่าแรงงาน ค่าขนส่ง และค่าเช่าสถานที่จำหน่าย รวมประมาณ 16 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับการขายส่งแก่ผู้บริโภครายใหญ่ เช่น ร้านอาหาร เกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายเพียงค่าขนส่ง และค่าแรงงาน จึงมีค่าการตลาดเพียง 14 บาทต่อกิโลกรัม การส่งจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ต มีค่าใช้จ่ายการตลาดสูงที่สุด คือ กิโลกรัมละ 51 บาท ซึ่งได้แก่ ค่าดำเนินการร้อยละ 20 ของราคาขาย ค่าขนส่งและค่าดอกเบี้ยจากการที่ได้รับเงินเข้าไป 2 สัปดาห์ การส่งเสริมให้เกษตรกรนำผลผลิตจำหน่ายปลีกที่ตลาดในชุมชนด้วยตนเอง เป็นระบบที่ให้ผลตอบแทนที่ดี และมีความยืดหยุ่นกว่าการจำหน่ายรูปแบบอื่น ๆ (สิริวัชร สวนสวัสดิ์ และ นางลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์, 2556)

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

กิจกรรมที่1 การประชุมทีมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจโครงการและวางแผนการดำเนินงานโครงการ

วันที่ 4 กันยายน 2562 ณ ห้องประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย

1. ทีมวิจัย 11 คน

วัตถุประสงค์การประชุม

1. เพื่อทบทวนความเข้าใจโครงการร่วมกัน
2. เพื่อวางแผนการดำเนินงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย
3. การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรม งานวิจัย และบทเรียนพื้นที่รูปธรรม ข้อมูลนโยบาย แผนงานโครงการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

เริ่มประชุมเวลา 13.00 น.

1. การทำความเข้าใจโครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคุณสันติ จิยะพันธ์ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คุณสันติ จิยะพันธ์ ได้กล่าวถึงสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรปลอดภัยในปัจจุบันว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการสนับสนุนอย่างเข้มข้น แต่ปริมาณเกษตรกรที่ผลิตแบบปลอดภัยไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากนัก ในขณะที่มูลค่าทางเศรษฐกิจภาคเกษตรมีมูลค่าน้อยลง เป้าหมายของโครงการ ทำอย่างไรเกษตรกรจะมีชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถปรับตัวดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทุกฝ่ายทุกภาคส่วนอยากให้เกษตรกรปลอดภัยไปได้อย่างจริงจังและยั่งยืน จึงมาช่วยกันหาคำตอบร่วมกันเพื่อให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถปรับตัวกับการพัฒนาประเทศได้อย่างสมดุล มีรายได้ที่เพียงพอ สามารถลดหนี้ได้ จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยนี้จึงเป็นที่มาของการทำงานร่วมกัน ถ้าจะให้มีความคืบหน้าต้องมีพื้นที่ที่ทำได้จริงจึงได้มีการคัดเลือกพื้นที่ที่มีความต้องการในการทำเกษตรปลอดภัย จนได้ข้อสรุปจำนวน 3 พื้นที่ ที่ร่วมหาคำตอบร่วมกันว่าเกษตรกรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะไปอย่างไร อยู่ได้ทำอย่างไร

การดำเนินงานโครงการวิจัย 3 พื้นที่ จะมีโครงการที่ถอดความรู้ของพื้นที่โดยมีโครงการสังเคราะห์บทเรียนฯ ซึ่งประกอบด้วยหลายหน่วยงาน ประกอบด้วย สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด สำนักงานเกษตร

จังหวัด สภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินงานถอดความรู้จะดำเนินการเป็นระยะ และจะลงไปเป็นพี่เลี้ยงให้กับพื้นที่ด้วย เพื่อสังเคราะห์ความรู้ในพื้นที่

คุณมานพ ทาจาก หัวหน้าโครงการวิจัยสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ขณะนี้ประเทศไทยกำลังสนับสนุนการทำการเกษตรสินค้าเกษตรปลอดภัย แต่ปัญหาหลายอย่างที่เจอที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ไปสู่เป้าหมาย ต้องมีอีกหลายเรื่องที่ต้องทำ แต่เราก็คงมองเห็นพื้นที่ที่ดำเนินการอยู่บ้างใน 3 พื้นที่ ที่น่าสนใจ เราเลยมามองว่าน่าจะเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยได้หรือไม่ ที่ผ่านมากเกษตรกรในพื้นที่ทำอย่างไร ทั้งสามกลุ่มดูเหมือนจะสำเร็จ แต่เรายังไม่รู้ว่าจะสำเร็จได้อย่างไร จึงต้องมีการศึกษา จากการพูดคุยไปทำเป็นข้อเสนอโครงการวิจัย และเข้าไปศึกษาการปฏิบัติการในพื้นที่ และการปฏิบัติการมีการสอดคล้องกับวิชาการอย่างไร ในส่วนของส่วนกลางจะนำข้อมูลภายใต้ความสำเร็จมีจุดเด่นอะไรบ้าง ทาง สกสว.ได้อนุมัติงบประมาณลงมา เราจะทำโครงการถอดบทเรียนและนำมาวิเคราะห์สรุปออกมาว่ามีอะไรบ้าง ถ้าเราได้คำตอบจะเป็นแบบอย่างที่จะนำไปบอกกับกลุ่มเกษตรกรต่างๆได้ ว่ากระบวนการที่ทำให้งานสำเร็จทำอย่างไร

คุณวนิดา ด่านชัยสิทธิ์ ได้ทำความเข้าใจหลักการ / แนวทางในการดำเนินงานโครงการวิจัยสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการเชื่อมโยงระหว่างโครงการกลางและโครงการระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาดเกษตรปลอดภัย
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร 3 พื้นที่ ในการขับเคลื่อนสู่เกษตรปลอดภัย
- 3) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายและการหนุนเสริมกลุ่มเกษตรกรของภาครัฐที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกร
- 4) เพื่อสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

การดำเนินงานจะใช้แนวคิดเรื่อง Supply Chain เป็นกรอบในการสังเคราะห์บทเรียนในการปรับตัวของเกษตรกรทั้ง 3 พื้นที่

แลกเปลี่ยน ผลสำเร็จและปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาเบื้องต้น และการดำเนินงานในช่วงต่อไป

(1) โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คุณเชิดศักดิ์ ไวยอาษา ได้ให้ข้อมูลการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยของเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า การผลิตอาหารปลอดภัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีกลุ่มที่ทำเรื่องอาหารปลอดภัยอยู่หลายกลุ่ม และกำลังดำเนินการเรื่องพีจีเอสอยุธยาอยู่ อยากดึงหนองปลิงขึ้นมาเชื่อมโยงกับกระบวนการดังกล่าว แต่ปัญหาเราต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกร ทุกวันมีการผลิตพืชผัก แต่ก็จะมีปัญหา เช่น ผักที่ขายไม่หมดจะทำอย่างไร และการผลิตต้องเป็นระยะที่ต่อเนื่องกันได้ ผักไม่เหมือนข้าว เป็นของเสียได้ เราต้องวางแผนให้ครบวงจร เช่น ปุ๋ย มีวิธีการต่อยอดอีกหลายรูปแบบ ทุกวันนี้ไม่ใช่แค่ขายกล้วยสด สามารถทำอะไรได้อีก เช่น น้ำส้มสายชู กล้วยตาก ซึ่งต้องอาศัยหน่วยงานเพื่อใช้ความรู้ในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ เช่น เอากากกล้วยไปทำแพ็คเกจผลิตภัณฑ์ แต่สิ่งสำคัญคือ การทำความเข้าใจกับเกษตรกร ต้องผลิตหลากหลายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ เราต้องหาวิธีการผลิตให้ครอบคลุมและสร้างรายได้เกษตรกรได้ด้วย

คุณเชิดศักดิ์ หัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวว่าปัจจุบันอยู่การปลูกข้าวอินทรีย์ของตนนั้นอยู่ระหว่างการรับรองจากรมการข้าว คนที่ปลูกแล้วจะไม่เลิกทำ แต่ต้องทำน้อยๆและมีคุณภาพ ต้องมองภาพเล็กๆก่อน นาอินทรีย์สามไร่ ปลูกปีละ 1 ครั้ง ต้นทุนอยู่ที่สองพันบาท มีรายได้ 4-5 หมื่นบาท อยากให้เกษตรกรมีการปลูกกินเองอย่างน้อยคนละ 1 ไร่ โดยใช้หลัก กินเหลือขายคือได้กำไร ทุกคนต้องมีความซื่อสัตย์ ต้องไม่มีการยัดไส้

คุณสมบูรณ์ ได้ให้ข้อมูลพื้นที่เพิ่มเติมว่า หนองปลิงตั้งขึ้นมาโดยบังเอิญไม่ได้ตั้งใจที่จะตั้งมาตั้งแต่แรก มีสภาเกษตรกรสนับสนุนให้ตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการเรื่องเกษตร จุดมุ่งหมายเราเชื่อว่าการระดมความคิดร่วมกันทำให้งานสำเร็จได้ การตั้งกลุ่มใหม่ๆก็ยังไม่รู้ว่า สกว.เค้ามายังไง ทีม สกว.เข้ามาในพื้นที่ประมาณ9ครั้งเกือบ ปี กว่าที่โครงการจะเกิด พอสุดท้ายเรารู้ว่าจะตั้งกลุ่มทำพืชปลอดภัย หนองปลิงทำการเกษตรเยอะ แต่ทำตามธรรมชาติที่เคยทำมา ครั้งสุดท้ายไปนั่งอ่านโครงการวนไปวนมา เป็นกระบวนการใหม่สำหรับเกษตรกรหนองปลิง 5 คนที่ดำเนินการในหนองปลิง เราต้องมานั่งถกกันให้เข้าใจเนื้อร่วมกันก่อนเราคุยแลกเปลี่ยนกันทุกวัน ถ้าเราจะขับเคลื่อนเป็นทีมปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถทำได้

(2) โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรแปลงใหญ่ ตำบลหัวเวียง อำเภอสวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คุณจันทร์จำว หัวหน้าโครงการวิจัย ได้กล่าวถึงการผลิตข้าวปลอดภัย มีพื้นที่การผลิต 1,500 ไร่ โดยผลิตปลอดภัย ความสำเร็จได้ระดับหนึ่ง สมาชิกเราไม่สามารถทำได้ทั้งหมด แต่เกษตรกรพอมีความรู้ทำให้เราเห็นว่า มีแนวโน้มมากขึ้นที่จะทำแบบปลอดภัย การทำข้าวแบบครบวงจรจะเน้นข้าวที่บริโภคได้โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำกินเองก่อน การตลาดกำลังเชื่อมโยงการตลาดกับกลุ่มข้าวออร์แกนิก ตอนนี้กำลังทำไปเสนอราคากับประเทศบรูไน ซึ่งต้องหาคนที่รวบรวมข้าว แต่ติดปัญหาที่ทุนในการรวบรวมข้าว แต่ไปปรึกษาโรงสีายนงค ซึ่งจะเป็นโรงสีที่รวบรวมข้าวให้ ซึ่งจะทำควบคู่กันไประหว่างข้าวครบวงจร กับข้าวส่งออก

(3) โครงการกระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ก่อนหน้านี้ย้อนไปเนื่องจากไม่ได้เป็นเกษตรกรตั้งแต่แรก การก่อเกิดของสวนพริกเกิดมาจากบุคคล ซึ่งมีความล้มเหลวในตอนเริ่มต้นเพราะทำแบบไม่มีความรู้ และได้รู้จักกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการพึ่งพาตนเอง การปลูกแบบผสมผสาน ทำอะไรก็ได้ที่พึ่งพาตนเอง ตอนที่ทำใหม่เค้าหาว่าเพี้ยนแต่ก็มานะทำไปเรื่อย และเริ่มเป็นศูนย์เรียนรู้เริ่มมีการอบรมในพื้นที่ อยากให้เกษตรกรที่เค้าได้ยินมาอบรม เริ่มมีเกษตรกรให้ความสนใจ ทำไมขายของได้ ทำตลาดออนไลน์เอง ขายเอง แปรรูปเอง กลุ่มก็เริ่มก่อตั้งขึ้น มีอยู่ 7 คน ตอนนี้ก็ไปอยู่ในหลายๆกลุ่ม เช่น เกษตรปลอดภัย เกษตรพีจีเอส ใช้การเรียนรู้และทำศึกษาไปเรื่อย การปลูกผักและขายไม่ได้ทำอะไร ผมทำแกงถุง เช่น จับฉ่ายเพื่อให้ผักมีมูลค่า และคิดต่ออีกว่าจะทำอะไรให้สวนพริกอีก 6 หมู่บ้านเข้มแข็ง จึงคิดว่าจะทำเรื่องท่องเที่ยว และเชื่อมโยงกับภาคเกษตร เกษตรกรมีผลผลิตแล้วขายได้มีความสุข แต่ต้องทำให้ของมีคุณภาพ ถ้าจะทำให้ต่อราคาได้ ต้องต้นทุนต่ำที่สุด ต่อไปคนในสวนพริกมีอาชีพ ชุมชนก็จะเกิดความสงบสุข ปัจจุบัน อบต.เริ่มเข้ามาบูรณาการกับกลุ่ม สิ่งที่เราทำแรกๆก็ไม่มีคนเชื่อ พอทำเป็นตัวอย่างแล้วคนในชุมชนเริ่มเชื่อว่าทำได้และไปร่วมกันได้

ข้อคิดเห็น

ประธานสภาเกษตรกร

- เรื่องข้าว การผลิตข้าวไว้กินเอง ข้าวปลูกซ้ำที่บ่อยๆไม่ได้ การทำพันธุ์ข้าวปลูก คนที่จะซื้อต้องปลูก ถ้าปลูกซ้ำผลผลิตจะต่ำลง การขายข้าวพันธุ์ดี พอตกลงแล้วต้องมีความต่อเนื่อง
- เรื่องผัก การปลูกต้องคำนึงถึงเรื่องดินฟ้าอากาศ เรื่องปริมาณที่จะสามารถผลิตได้ ให้ได้อย่างต่อเนื่องจะสามารถแก้ไขได้อย่างไร

- การทำแผน ที่เกษตรกรย้ายเพราะเล่น อบายมุขด้วย จะทำอย่างไรควบคู่กันไปด้วย เกษตรกรต้องพูดความจริง ถ้าไม่จริงอย่าไปช่วย ต้องช่วยกันระคับระคองขึ้นมา
- ปัจจุบันหนี้สินเกษตรกรล้นพ้นตัว เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้ ธกส. ออมสิน กรุงไทย กองทุนหมู่บ้าน บ้าง ในขณะที่เราขับเคลื่อนจะทำอย่างไรได้บ้าง

การวางแผนการดำเนินงานโครงการสังเคราะห์

แผนการทำงานทีมโครงการย่อย (ก.ค.- ก.ย.62)			
โครงการ	กิจกรรม	วัน/ เวลา	สถานที่
ตำบลสวนพริก	ชี้แจงโครงการทีมวิจัย / เกษตรกร	ประสานวันอีกครั้ง	
ตำบลหนองปลิง	วางแผนการทำงาน/ กำหนดบทบาททีมวิจัย	7 ก.ย. 62	
ตำบลหัวเวียง	- ก.1 ชี้แจงโครงการทีมวิจัย - ก.4 ทบทวนสถานการณ์ตลาดข้าวปลอดภัย	23 ก.ย. 62	
โครงการสังเคราะห์ความรู้ และทีมโครงการย่อย	ออกแบบประเด็นการเก็บข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน	7 ตุลาคม 62	

แผนการทำงานทีมโครงการสังเคราะห์ความรู้ (ก.ค.- ก.ย.62)

นัดหมาย กำหนดส่งข้อมูล วันที่ 20 กันยายน 2562		
ข้อมูล	แหล่งข้อมูล	ผู้รับผิดชอบ
- ข้อมูลวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - แผนงานโครงการ พัฒนาการเกษตรย้อนหลัง 5 ปี (ปี 2555 - 2560) - แผนงานโครงการพัฒนาเกษตร ปัจจุบัน (ปี 2561-2565) ** ข้อมูลแผนจังหวัดและแผนกลุ่มจังหวัด	- รายงานวิจัย - ศูนย์วิจัยข้าว - สถิติจังหวัด	- อ.กิตติ - พิมานพ
ข้อมูลตลาด (ชื่อสถานที่ / หน่วยงานที่สนับสนุน/รูปแบบการส่งเสริม/ระยะเวลาการดำเนินงาน / ผลที่เกิดขึ้น/ปัญหาอุปสรรคที่พบ)	- เกษตรจังหวัด, พช. , ธกส., พาณิชจังหวัด - ปกครองจังหวัด/บริษัทประชารัฐ/ภาคเอกชน/โรงพยาบาล	- พี่ส้ม (เกษตรจังหวัด) - อ.กิตติ
ข้อมูลผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานการขับเคลื่อนงานสินค้าเกษตรปลอดภัยของหน่วยงานภาครัฐ	- เกษตรจังหวัด,กรมวิชาการพืช,ศูนย์วิจัยข้าว - สนง.เศรษฐกิจการเกษตร (ประเมินผล)	พิมานพ
ข้อมูลพื้นที่รูปธรรม (เกษตรปลอดภัย / เกษตรอินทรีย์)	เกษตรจังหวัด , สปก.	พี่ส้ม

กิจกรรมที่ 2 เวทีเครือข่าย เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุดโครงการเกษตรปลอดภัย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อทำความเข้าใจโครงการสังเคราะห์กับทีมวิจัยโครงการระดับพื้นที่
- 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยโครงการย่อยในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- 3) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหนุนเสริมความรู้กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายในการวางแผนการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม

ผลการดำเนินงาน

- 1) การแลกเปลี่ยนสถานการณ์โครงการวิจัย 3 พื้นที่ และออกแบบประเด็นการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดของแต่ละพื้นที่ดังนี้

1.1 โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- ปัญหาที่คาดว่าจะพบ ประเด็นการตลาด เช่น ตลาดอาหารปลอดภัย ข้อมูลผู้บริโภค จำนวนผู้ที่ได้รับมาตรฐานและกระบวนการรับรองมาตรฐานในพื้นที่
- แนวทางการตลาด ต้องเน้นรูปแบบใหม่ให้มีมูลค่าเพิ่ม
- ต้องมีการขับเคลื่อนเป็น ขบวนการ/กระบวนการ(หัวกระบวนการ,ท้ายกระบวนการ) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปด้วยกันได้ เพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะด้านการผลิต ต้องมีการขยับแบบพื้นฐานตามความถนัดตามศักยภาพของตนเองก่อน ในด้านการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายยังเข้าใจได้ไม่ถึงร้อยละ 30
- การพัฒนาการจัดการกลุ่ม ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นการเรียนรู้ระหว่างทาง

ประเด็นที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล	วิธีการศึกษา
1. กระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยของเกษตรกร	เกษตรกร/อาสาสมัคร/อาสาสมัคร	1. สัมภาษณ์เชิงลึก
1.1) สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	2) คนในชุมชน/ทีมวิจัย	2. ประชุมเพื่อตรวจสอบ/ตรวจสอบ/ตรวจสอบ
- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	พื้นที่ - 100% / 100%	1. สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- คนในชุมชน	2. ประชุมเพื่อตรวจสอบ/ตรวจสอบ/ตรวจสอบ
1.2) สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
1.3) สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
1.4) สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด
- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด	- ผู้ประกอบการ/อาสาสมัคร	- สอนแนวคิด/แนวคิด/แนวคิด/แนวคิด

ข้อเสนอ

- ควรมีการกำหนดเป้าหมาย ในการเก็บข้อมูลให้ชัด เพื่อนำไปสู่การวางแผนการเก็บข้อมูลให้ตรงจุด

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ		
ประเด็นย่อย	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
1.5 วัฒนธรรมทางศาสนาและค่านิยม ที่เน้นการสืบสายโลหิต (1.5 รพ.)	- 15 รพ. ที่ได้รับผลกระทบ	- จัดเวทีสนทนากลุ่ม ร่วมกับคณะกรรมการ
2) การจัดการผลผลิตที่สอดคล้องกับ ศักยภาพของเกษตรกร 2.1) การเรียนรู้การบริการจัดการผลผลิต ของเกษตรกร (1.5 รพ.)	- 15 รพ. ที่ได้รับผลกระทบ	- แบบสอบถาม / วัสดุ/ภาพ
2.2) การเรียนรู้การบริการจัดการผลผลิต ของเกษตรกร (นศ./น.)	- สัมภาษณ์เกษตรกร 0. ยุธ (ภรรยา) / นศ. (ภรรยา) (สัมภาษณ์) -> 10 รพ.	- ศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง
2.3) ศึกษาการบริการจัดการ ผลผลิตของเกษตรกร (1.5 รพ.) + 2.4) เก็บข้อมูลเชิงลึกในการจัดการ ผลผลิตของเกษตรกร (1.5 รพ.)	- 15 รพ. ที่ได้รับผลกระทบ - ข้อมูลจากชุมชน (รพ. สัมภาษณ์/นศ.)	- ศึกษารายงาน/ข้อมูล - ศึกษารายงาน/ข้อมูล (ข้อมูลจากเกษตรกร/ผู้เกี่ยวข้อง)

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ		
ประเด็นย่อย	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
3) การจัดการข้อมูลทางสุขภาพที่เน้นการ ดูแลสุขภาพ 3.1) การเรียนรู้การจัดการสุขภาพที่เน้นการดูแลสุขภาพ และ การเรียนรู้ของเกษตรกร	- 15 รพ. ที่ได้รับผลกระทบ	- ศึกษารายงาน/ข้อมูล
3.2) การเรียนรู้การจัดการสุขภาพที่เน้นการดูแลสุขภาพ และ การเรียนรู้ของเกษตรกร	- สัมภาษณ์เกษตรกร ที่สุขภาพดี/สุขภาพไม่ดี	- ศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง - ศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง
3.3) การเรียนรู้การจัดการสุขภาพที่เน้นการดูแลสุขภาพ + 3.4) เก็บข้อมูลเชิงลึกในการจัดการ สุขภาพของเกษตรกร	- สัมภาษณ์ 15 รพ.	- ศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง - ศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง

1.2 โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรแปลงใหญ่ ตำบลหัวเวียง อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- เน้นการนำโครงการวิจัยมาขับเคลื่อน เพราะเกษตรกรทำกันอยู่แล้ว แต่เน้นการพัฒนาบริหารกลุ่มให้มีการขับเคลื่อนร่วมกันให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การเก็บข้อมูล การศึกษาการหาความรู้ของกลุ่ม
- สมาชิกกลุ่มเป้าหมาย มี 14 ราย ต้องมีการวิเคราะห์กลุ่ม(กลุ่มหัวไวใจสู้) และเน้นการจัดระบบของกลุ่มเป้าหมาย ในการขับเคลื่อนร่วมกัน
- ทิศทางการทำข้าว กข.43, กข 79 เป็นข้าวนี้สามารถปลูกเพื่อบริโภคได้ แต่เน้นการแบ่งนาเป็น 2 ส่วน คือ ปลูกข้าวคุณภาพ และข้าวแบ่ง เพื่อนำไปสู่การขายในตลาด 2 ระบบ
- การจัดการผลผลิตข้าวคุณภาพและข้าวแบ่ง อยู่ในช่วงประสานโรงสีที่ จ.สุพรรณบุรี(ข้าวส่งออก มาเลเซีย , บรูไน) ในเรื่องพันธุ์ข้าวที่ต้องการ ช่วงเดือนที่ต้องการ จำนวนผลผลิตที่ต้องการข้าวคุณภาพ ประสานกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในการส่งเสริมการแปรรูป เครื่องสีข้าว ฯลฯ
- มีโครงการวิจัยจากราชชมงคล ส่งเสริมการทำเรื่องท่องเที่ยวในพื้นที่นาแปลงใหญ่ อาจเป็นช่องทางการขายข้าวได้ด้วย
- ทิศทางการทำงาน เน้นการพูดคุยวางแผนร่วมกัน และเน้นกลุ่มที่มีศักยภาพเป็นกลุ่มเริ่มต้นการทำงานครั้งต่อไป การตรวจแปลงนาของสมาชิกกลุ่มเป้าหมาย และจัดระบบการบันทึกข้อมูลของสมาชิกร่วมกัน

โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรแปลงใหญ่ ต.หัวเวียง อ.สโน จ.พระนครศรีอยุธยา

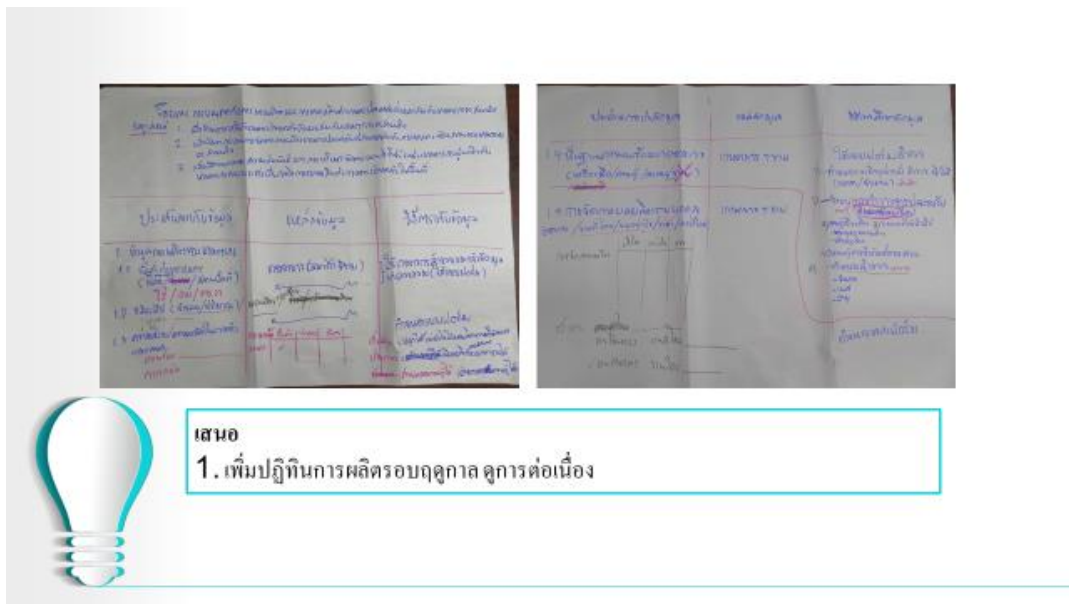
เป้าหมาย เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการ การผลิต แปรรูป ขาย 2 รูปแบบของเกษตรกร (ขายโรงสี , แปรรูปขายข้าวคุณภาพเอง)

ประเด็นการเก็บข้อมูล	แหล่งข้อมูล	วิธีการศึกษาข้อมูล
ข้อมูลการผลิตของเกษตรกร		
1. ข้อมูลการผลิตเกษตรกร - พื้นที่การเพาะปลูก - จำนวนแปลง - พันธุ์ข้าวที่ใช้	- เกษตรกร ทีมวิจัย - ข้อมูลแผนที่จากเกษตรอำเภอ	- ทีมวิจัย 14 ราย สรุปลข้อมูลของตนเอง โดยแบ่งเป็นรอบการผลิต - สรุปลข้อมูลพื้นที่เป็นแผนที่ร่วมกัน (แผนที่ทำมือ / แผนที่นาแปลงใหญ่)
2. ข้อมูลสภาพดินของเกษตรกร	- เกษตรกร 14 ราย	- ทีมวิจัยเก็บดินเตรียมตรวจ เดือน ก.ย. 62 - นัดตรวจสภาพดินร่วมกัน 15 ต.ค. 62
3. ต้นทุนการผลิต ผลผลิต ที่ได้ (จำนวนผลผลิต ราคาขาย)	- เกษตรกร 14 ราย	- ทีมวิจัยสรุปลต้นทุนรวมค่าแรง และผลผลิตที่ได้ (คิดค่าเฉลี่ยแปลงรวม)
4. กระบวนการผลิต และการดูแล	- เกษตรกร 14 ราย	- ทีมวิจัยทำแบบสอบถามตามตารางที่กำหนด - ประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูล

ประเด็นการเก็บข้อมูล	แหล่งข้อมูล	วิธีการศึกษาข้อมูล
5. บทเรียนการจัดการการผลิตและการแปรรูปที่ผ่านมา(รายบุคคล, รายกลุ่ม) - พื้นที่ตาก (วิธีการ /จำนวนวัน) - สถานที่ตากข้าว - สถานที่เก็บ - การสีข้าว (ปริมาณที่ได้ , แยกพันธุ์ข้าว) - ต้นทุนของกระบวนการแปรรูปผลผลิตทุกขั้นตอน - ปัญหา อุปสรรคที่พบ	- เกษตรกร ทีมวิจัย - กลุ่มนาแปลงใหญ่ - โรงสีใหญ่	- ทีมวิจัย 14 ราย สรุปลข้อมูล ของตนเอง - ประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูล
6. บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรต่อนโยบายหน่วยงานภาครัฐ		
7. ตลาดข้าว - ความต้องการผู้บริโภค ครอบคลุมสมาชิกเกษตรกรนาแปลงใหญ่ - ผลิตภัณฑ์ที่ จากข้าว (การแปรรูปอื่นๆ) - แหล่งจำหน่าย ,ช่องทางการจำหน่าย - มาตรฐานคุณภาพที่ต้องการ - เงื่อนไข ข้อตกลงการรับซื้อสินค้า (การจ่ายเงิน , การขนส่ง)	- เกษตรกรนาแปลงใหญ่ - โรงสีใหญ่ - พัฒนาชุมชน - พาณิชย์จังหวัด , อุตสาหกรรมจังหวัด - มหาวิทยาลัย - โรงเรียน - โรงพยาบาลชุมชน	- ประสานหน่วยงานเพื่อขอ ข้อมูล

1.3 โครงการกระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับ กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- การรวมกลุ่มเป็นแบบการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติจากการพูดคุย แบบมีทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน
- มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารโดยใช้ ช่องทางกลุ่มไลน์ เน้นการทำงานที่ง่าย สะดวกต่อการ
ทำงานร่วมกัน แต่ต้องอยู่ในกรอบการทำงาน และสำเร็จตามกรอบระยะเวลา
- มีเซนเตอร์ในการบริหาร จัดการการขาย/ การตลาด
- มีเป้าหมายการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว มีพื้นที่เป็นจุดกระจายสินค้า และการแปรรูปสินค้า
เกษตรที่เหลือจากการขาย เช่น การนำมาปรุงใส่อาหาร
- เน้นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาพื้นที่

กิจกรรมที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรม งานวิจัย และบทเรียนพื้นที่รูปธรรม ข้อมูลนโยบาย แผนงานโครงการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

วันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 สถานที่ ห้องประชุม สนง.สภาเกษตรกรจังหวัด เวลา 09.00-15.00 น.

เป้าหมายกิจกรรม

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้และบทเรียนพื้นที่รูปธรรมการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยที่ผ่านมา
2. เพื่อศึกษาข้อมูลนโยบาย แผนงานโครงการด้านการส่งเสริมเกษตรปลอดภัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายเกษตรปลอดภัยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

- ทีมวิจัย จำนวน 11 คน

ขั้นตอน กระบวนการ ผลสรุปที่เกิดจากการประชุม

1. ชี้แจงทำความเข้าใจเป้าหมายการประชุม

นายสันติ จิยะพันธ์ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และทีมวิจัย โครงการ ฯ กล่าวชี้แจงเป้าหมายกิจกรรม และชี้แจงขั้นตอนในหารีร่วมกันในแต่ละประเด็น คือ 1. การนำเสนอข้อมูลเกษตรปลอดภัย จากหัวข้อที่ได้กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วน

2. การนำเสนอสถานการณ์ความก้าวหน้าโครงการวิจัย 3 พื้นที่

3. การกำหนดแผนการทำงานร่วมกัน

2. นำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ นโยบายด้านการส่งเสริมเกษตรปลอดภัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รศ.ดร.กิตติ นำเสนอแนวคิด ห่วงโซ่อาหาร มาเป็นกรอบการศึกษา

1. ความหลากหลายทางชีวภาพ
2. สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการผลิต
3. นโยบายภาครัฐที่ส่งผลต่อพื้นที่
4. หลักการปฏิบัติของเกษตรกรที่เชื่อมโยงกับภาครัฐ (ระบบการผลิต จากเดิมเป็นพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าว)
5. มาตรฐานความปลอดภัย และตลาด

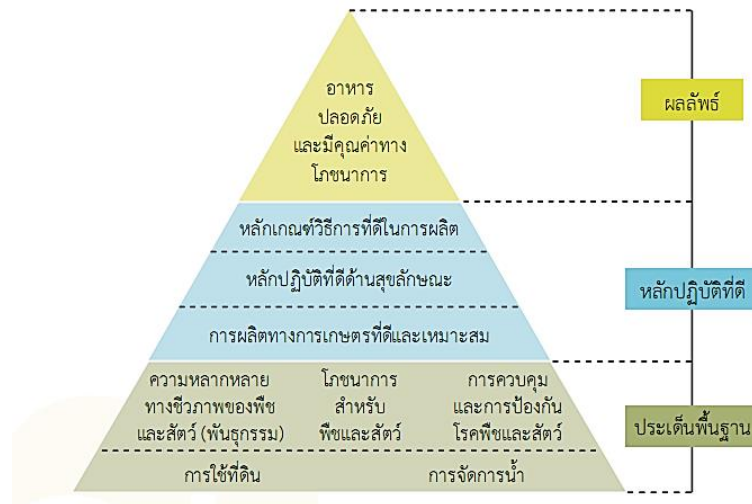
ข้อมูล ภาวะโภชนาการสาธารณสุข

- โรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารที่มีสารพิษ การเปลี่ยนมากินอาหารที่ปลอดภัยจากรส
- สารเคมีตกค้างที่เกี่ยวข้องกับ เกษตรกรและผู้บริโภค / หาเพิ่มเติม

กระบวนการ / เนื้อหาการประชุม

1. ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัย และบทเรียนพื้นที่รูปธรรมรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

ทีมวิจัยร่วมกันหาข้อมูลในการหางานวิจัยเกี่ยวกับอาหารปลอดภัย รวมถึงนโยบาย/แผนงาน โครงการด้านการส่งเสริมเกษตรปลอดภัย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อนำข้อมูลในพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา มาวิเคราะห์ร่วมกันพบว่า งานวิจัยในพื้นที่ใกล้เคียงยังไม่ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับอาหาร ปลอดภัยที่มีข้อมูลครบถ้วนตามที่ทีมวิจัยต้องการ ทั้งนี้การนำงานวิจัยที่มีอยู่นำมาสังเคราะห์ อาจไม่สอดคล้อง ตามบริบทพื้นที่ทำการวิจัย แต่หากทีมวิจัยสามารถสังเคราะห์งานในพื้นที่ทำการวิจัยจะสามารถทราบข้อมูลที่ ดีที่สุด เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพแวดล้อมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง หลักการปฏิบัติของตัวเกษตรกร และภาครัฐ เกษตรกรต้องปรับตัวเข้ากับภาครัฐ โดยให้ยึดหลัก “กรอบ ยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย” ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์ฯ พัฒนาขึ้นตามสถานการณ์ใน ปัจจุบันของประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์หลักของหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งยัง สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานของนานาอารยประเทศ แต่ยังคงคำนึงถึงความเหมาะสมต่อศักยภาพและ บริบทของประเทศไทย ในขณะเดียวกันได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ด้วย อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้นทีมวิจัยควรดำเนินงานภายใต้ กรอบ “แผนภูมิห่วงโซ่อาหาร” และควรเพิ่มเติมเรื่องการตลาด

แผนภูมิห่วงโซ่อาหาร

ทีมวิจัยร่วมหาแนวทางรูปแบบเกษตรปลอดภัยที่ทำให้คุณภาพชีวิตเกษตรกรดีขึ้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่าต้นเหตุที่ประสบปัญหาด้านการผลิต เช่น ความต้องการของผู้บริโภคมีความหลากหลาย ความมั่นใจในมาตรฐานปลอดภัย ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และราคาผลผลิต ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้คำนึงถึงการตลาด เน้นด้านการผลิตเป็นหลัก ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สำคัญ รวมถึงการกำหนดราคาสินค้า ทีมวิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดห่วงโซ่อาหารปลอดภัยดังนี้

กรอบแนวคิดห่วงโซ่อาหารปลอดภัย	
การผลิต	1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะของดิน 2. การบริหารจัดการน้ำ 3. กระบวนการผลิต 4. ความหลากหลายทางชีวภาพ 5. สภาพแวดล้อม/สภาพอากาศ ที่ส่งผลต่อปัจจัยการผลิต 6. ระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน เช่า หรือ นาดินเอง 7. นโยบายภาครัฐ และนโยบายของจังหวัดที่ส่งผลต่อพื้นที่ 8. ปริมาณการผลิตของผู้ผลิต ไม่เพียงพอต่อความต้องการทางการตลาด 9. การผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน GAP/PGS (ให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ดำเนินการ) 10. การกำหนดตารางการผลิตสินค้า เพื่อให้สอดคล้องกับตลาด

	11. ความคิดและการปรับตัวของเกษตรกร ในการผลิตสินค้าที่ตรงความต้องการของตลาด 12. แรงจูงใจในการผลิตสินค้าเกษตร 13. การประเมินผลการผลิต
การตลาด	1. การทบทวน Chain เดิมที่กลุ่มมีอยู่ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ 2. ศึกษา Chain ในรูปแบบใหม่ ของการตลาด 3. จุดศูนย์รวมของตลาด (มีสินค้าหลากหลาย และมีมาตรฐานของสินค้าให้เลือกซื้อ) 4. เน้นกลุ่มเป้าหมายผู้บริโภค (เน้นกลุ่มผู้ซื้อ ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค) ซึ่ง กลุ่มผู้บริโภคมี่ 2 กลุ่ม คือ ตามกระแส เป็นการต้องการของผู้บริโภคจริงๆ 5. การเก็บข้อมูลด้านการตลาด เช่น เส้นทางทางการตลาดมีทั้งหมดกี่เส้นทาง , การเก็บข้อมูลเส้นทางทางการตลาดของแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นการปรับใช้ว่าเส้นทางไหนเหมาะสมกับกลุ่มไหนมากที่สุด 6. การจัดงาน event เพื่อเป็นศูนย์รวมด้านการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย เช่น จัดงานวันเห็ดตับเต่า วันข้าวโพดเทียนบ้านเกาะ 7. วิเคราะห์ตลาดที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ (ข้อจำกัดของเกษตรกร เช่น พื้นที่เพาะปลูก) 8. นโยบายภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุน 9. การประเมินผลด้านการตลาด
การขนส่ง	1. นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริม 2. การประเมินผลด้านการขนส่ง

ทีมวิจัยมีมติเห็นควรมีการสังเคราะห์การตลาด “เส้นทางทางการตลาด” จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค ซึ่งทีมวิจัยได้รวบรวมประเภทของเส้นทางทางการตลาด ทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่

1. ตลาดเกษตรกรขายตรง
2. ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งผู้บริโภค
3. ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งตลาดกลาง
4. ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งบริษัท

โดยทีมวิจัยนำเส้นทางทางการตลาดแต่ละเส้นทางมาวิเคราะห์ความสำเร็จในแต่ละเส้นทาง เพื่อศึกษาความเหมาะสมของเส้นทางทางการตลาดของกลุ่มที่ทำการวิจัย จึงมีข้อสรุปเห็นควรจัดเวทีศึกษาเส้นทางทางการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย (ข้าว พืชผัก) โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีการทำการตลาด เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้

บทเรียน ปัญหาอุปสรรคของเส้นทางการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย ในวันจันทร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2562 เวลา 9.00 น - 13.00 น ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ หันตรา อาคารสารสนเทศ ชั้น 2 โดย กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบ/กระบวนการจัดเวที ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 ตลาดเกษตรกรขายตรง

- ผู้แทนตลาดศาลากลาง
- ผู้แทนตลาดประชารัฐ
- ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่สามบัณฑิต
- ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ปลายกลัด
- ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (บางซ้าย) คุณไธ
- ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่หนองปลิง

1.2 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งผู้บริโภค

- วิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ
- สวนปิ่นปิ่น ต.บ้านแพรก
- กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก

1.3 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งตลาดกลาง

- ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่นาคู
- กลุ่มเกษตรกรตำบลบางนา
- กลุ่มเกษตรกรตำบลคลองพระยาบันลือ
- กลุ่มนาแปลงใหญ่หัวเวียง

1.4 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งบริษัท

- กำนันบัญชา
- ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่

ที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
1	ชี้แจงเป้าหมายการจัดเวทีศึกษาข้อมูลเส้นทางการตลาด	คุณมานพ ทาจาก
2	นำเสนอข้อมูลรอบแนวความคิดเส้นทางการตลาดให้กับผู้เข้าร่วมการประชุม	คุณมานพ ทาจาก
3	แบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็นตามเส้นทางการตลาด จำนวน 4 กลุ่ม	
	3.1 ตลาดเกษตรกรขายตรง	สภาเกษตรกร 2 ท่าน
	3.2 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งผู้บริโภค	ศูนย์ประสานงาน

	3.3 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งตลาดกลาง	มทร.
	3.4 ตลาดเกษตรกรรวบรวมส่งบริษัท	รศ.ดร.กิตติ บุญเลิศนิรันดร์ และสนง.สภาเกษตรกร
4	นำเสนอข้อมูลแต่ละกลุ่ม	
5	สรุปผลการดำเนินงาน	

ซึ่งการแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น ทีมวิจัยได้กำหนดโจทย์การระดมความคิดเห็น ดังนี้

- กลุ่มลูกค้าคือใคร มีวิธีการจัดส่งสินค้าอย่างไร
- การวางแผนการผลิตสินค้าเกษตร (ชนิดของพืชผัก ออเดอร์มีเท่าไร ระยะเวลาการเก็บ กฎกติกากลุ่ม)
- บริหารจัดการผลผลิต (รวบรวมผลผลิตอย่างไร ขนส่งอย่างไร มาตรฐานการกำหนดการคัดแยกสินค้า บรรจุภัณฑ์ การตั้งราคาสินค้า การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน การกำหนดกฎกติกากลุ่ม)
- การควบคุมมาตรฐานการผลิต คุณภาพสินค้า
- เส้นทางจากผู้ผลิตไปถึงผู้บริโภคอย่างไร ทำอย่างไรถึงได้ประสบผลสำเร็จ
- มาตรฐานราคาผลผลิต การกำหนดราคา

ปิดประชุม เวลา 15.30 น

กิจกรรมที่ 5 การเก็บข้อมูลงานวิจัย และบทเรียนพื้นที่รูปธรรม ข้อมูลนโยบาย แผนงานโครงการ(เวทีศึกษาเส้นทางการตลาดเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

วันที่จัดกิจกรรม วันจันทร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2562 เวลา 09.00 น ณ ห้องประชุมพระพิรุณ ชั้น 2 อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิพระนครศรีอยุธยา(มทร.)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเส้นทางการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย (ข้าว , ผัก) ที่ผ่านมาของกลุ่มเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บทเรียน ปัญหาอุปสรรคการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย ของกลุ่มเกษตรกร

องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 11 คน
 - 1.1 นายมานพ ทาจาก หัวหน้าโครงการ
 - 1.2 นางสุพรรณณี คุณพันธ์ หัวหน้าสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - 1.3 รศ.ดร.กิตติ บุญเลิศนิรันดร์ รองอธิการบดี มทร.สุวรรณภูมิ

1.4 ผศ.ดร.ละอองศรี ศิริเกษร	อาจารย์ประจำ มทร.สุวรรณภูมิ
1.5 นายสันติ จิยะพันธ์	ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พระนครศรีอยุธยา
1.6 นางสาวนิตา ด่านชัยสิทธิ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
1.7 นางสาวนันท์นภัส ด่านชัยสิทธิ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
1.8 นายวรุฒิ อ่ำคำสงค์	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
1.9 นางสาวอรนิภา สีคุณน้ำเที่ยง	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
1.10 นางสาวสุพิณญา รุ่งอรุณ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
1.11 นางสาวศรัณญา กองแก้ว	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
2. ผู้เข้าร่วมประชุม	
๒.๑ นายนพพล ชิงทอง	
๒.๒ นางสาวอโณทัย ทิพนตร	
2.3 นายนพดล สว่างญาติ	ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่
2.4 นายกิตติศักดิ์ เชนยทอง	ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก
2.5 นายวิภาค ข้าวหอมทาง	ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ
2.6 นายเชิดศักดิ์ ไวยอาษา	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หนองปลิง
2.7 นายวิเชียร กิจโรณี	ผู้แทนนาแปลงใหญ่ปลายกลัด
2.8 นายเชน หอมผา	ผู้แทนนาแปลงใหญ่สามบัณฑิต
2.9 นายยงยุทธ นิลรัตน์	ผู้แทนตลาดศาลากลาง
2.10 นางหทัยรัตน์ เพ็ชรพยัพ	ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางซ้าย
2.11 นางจันทร์จ้าว โพธิ์สุทธิ	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หัวเวียง
2.12 นายประดับ คงประมูล	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หัวเวียง

กระบวนการ / เนื้อหาการประชุม

๑. ทีมวิจัยชี้แจงเป้าหมายการจัดเวทีศึกษาข้อมูลเส้นทางการตลาด

การจัดเวทีศึกษาข้อมูลเส้นทางการตลาดเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) “โครงการสังเคราะห์บทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย จ.พระนครศรีอยุธยา” เพื่อศึกษารูปแบบการผลิต การจัดการผลผลิต การตลาดเกษตรปลอดภัย การบริหารจัดการกลุ่มในการขับเคลื่อนสู่เกษตรปลอดภัย โดยมีหน่วยงานการขับเคลื่อนงานวิจัย คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พระนครศรีอยุธยา เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เกษตรจังหวัด สภาเกษตรกรจังหวัด และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิพระนครศรีอยุธยา (มทร.)

เป้าหมายของการประชุม การศึกษาเส้นทางการตลาด ภายใต้การสังเคราะห์บทเรียนทางการตลาด เพื่อให้ทราบถึงข้อมูล แนวทางการขับเคลื่อนสินค้าด้านการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัย ซึ่งการประชุมครั้งนี้ที่ผ่านมาทีมวิจัยได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ และมองว่ากลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย แต่ละกลุ่มมีรูปแบบการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างไร จึงเป็นที่มาของการจัดเวทีในครั้งนี้ ทีมวิจัยจึงได้ประสานกลุ่มที่คาดว่าจะมีวิธีการ แนวทาง ที่สามารถเป็นต้นแบบ แนวทางที่ใช้เป็นข้อมูลของกระบวนการศึกษาในเวทีศึกษาข้อมูลเส้นทางการตลาดนี้

ทีมวิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น ที่เป็นเส้นทางการตลาด 4 สายจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย
 - 1.1 ผู้แทนตลาดศาลากลาง
 - 1.2 ผู้แทนตลาดประชารัฐ
 - 1.3 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่สามัคคี
 - 1.4 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ปลายกลัด
 - 1.5 ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน(บางซ้าย) คุณไธ
 - 1.6 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่หนองปลิง
2. กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมและขายให้ภายนอก
 - 2.1 ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ
 - 2.2 ผู้แทนสวนปันปัน ต.บ้านแพรก
 - 2.3 ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก
3. คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก
 - 3.1 ผู้แทนกลุ่มผักแปลงใหญ่นาคู
 - 3.2 กลุ่มเกษตรกรตำบลบางนา
 - 3.3 กลุ่มเกษตรกรตำบลคลองพระยาบันลือ
 - 3.4 กลุ่มนาแปลงใหญ่หัวเวียง
4. คนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม
 - 4.1 ผู้แทนกลุ่มก้านันบัญชา
 - 4.2 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่

ซึ่งทีมวิจัยต้องการทราบถึงประเด็นความสำคัญ ในแต่ละหัวข้อเส้นทางการตลาด รูปแบบการขายสินค้าหรือผลผลิต ประสบการณ์ในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่ม มีกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคที่พบในแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการสังเคราะห์กระบวนการด้านการตลาดของแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจบกระบวนการเป็นอย่างไร ทีมวิจัยได้ตั้งโจทย์ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริโภค(ลูกค้า)มีใครบ้าง
2. กลุ่มมีการวางแผนการผลิตอย่างไร

3. กลุ่มมีการควบคุมมาตรฐานคุณภาพผลผลิตอย่างไร
4. กลุ่มมีการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกันอย่างไร เช่น การรวบรวมผลผลิต มาตรฐานการกำหนดการคัดแยกสินค้า บรรจุภัณฑ์ การตั้งราคาจำหน่าย อื่นๆ
5. กลุ่มมีรูปแบบการขนส่งจำหน่ายให้ผู้บริโภคอย่างไร
6. กลุ่มรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน มีเงื่อนไขการจ่ายเงิน และกฎกติกาของกลุ่มอย่างไร

ผลการนำเสนอเส้นทางทางการตลาดของแต่ละกลุ่ม

1. กลุ่มเกษตรกรขายตรงสู่ผู้บริโภค (กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย)

ผู้แทนตลาดศาลากลาง : กลุ่มมีผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ได้แก่ ผักสลัด ผักพื้นบ้าน คื่นช่าย มะเขือ กวางตุ้ง ผักบุ้งจีน และพืชสมุนไพร กระบวนการจัดการด้านการตลาด กลุ่มขายผลผลิตในรูปแบบขายปลีก ใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือช่วยยกระดับผลผลิต ทำให้ผักมีรูปลักษณ์ที่สวยงาม น่าซื้อ น่าทาน เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาเอง มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง โดยการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ปัญหาที่พบในกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไม่สามารถขอมาตรฐานรับรองได้ เนื่องจากติดขัดข้อกำหนดบางประเด็นของการขอมาตรฐาน GAP และการตลาด ซึ่งปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีตลาดผักปลอดสารพิษที่ตลาดศาลากลางจังหวัดเพียงที่เดียว ซึ่งเรื่องตลาดเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเกษตรกร ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง

ผู้แทนนาแปลงใหญ่สามบัณฑิต : กลุ่มมีผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิ 105 และข้าว กข 43 กลุ่มมีสมาชิก 10 ราย กระบวนการจัดการด้านการตลาด กลุ่มขายผลผลิตโดยดูจากผู้บริโภคเป็นหลัก ซึ่งปลูกข้าวตามความต้องการของผู้บริโภค มีการเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉาง การบริหารจัดการกลุ่ม การซื้อขายเป็นการซื้อขายข้าวเปลือกราคาตามกลไกของตลาด มีทั้งเกษตรกรที่ขายให้กับโรงสี และเกษตรกรที่ขายเพื่อนำไปสีเป็นข้าวสาร โดยมีการกำหนดจำนวนพื้นที่ปลูก และพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิก เมื่อได้พันธุ์ข้าวตามที่ต้องการทางกลุ่มนำข้าวเปลือกไปจ้างโรงสี สีข้าวแปรสภาพเป็นข้าวสาร และนำไปขายให้กับผู้บริโภค ทางกลุ่มไม่ตั้งกฎเกณฑ์อะไรมากเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถปรับตัวได้ หากในอนาคตมีตลาดเพิ่มขึ้นกลุ่มจะพิจารณาตั้งหลักเกณฑ์เงื่อนไข หรือข้อตกลงกับสมาชิกในกลุ่มเพิ่มเติม ปัจจุบันปัญหาที่กลุ่มพบเจอ คือ มอด เนื่องจากข้าวทางกลุ่มเป็นข้าวปลอดภัย ไม่มีการรมยา จึงทำให้เก็บข้าวได้ไม่นานมอดจะขึ้น

ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนบางซ้าย(คุนโอบ) : กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ผัก ผลไม้ ปลา ข้าว (ข้าวในแปลงนา คือ ขายยกแปลงโดยแบ่งเป็นแปลงละ 1 งาน ราคา 5,500 บาท/แปลง ผู้บริโภคสามารถเลือกพันธุ์ข้าวเองได้ และสามารถเข้ามาดูวิธีการขั้นตอนการปลูกตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยว และข้าวสารแพ็คเกจ นอกจากนี้กลุ่มจะรายงานความคืบหน้าให้กับลูกค้าที่จองข้าวแบบยกแปลงได้ทราบถึงทุกขั้นตอนในการปลูกข้าวตั้งแต่เริ่มเตรียมดินจนเก็บเกี่ยว โดยเน้นการผลิตข้าวปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีผ่านการสื่อสารทางไลน์ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้เป็นกลุ่มรักสุขภาพและมีกำลังในการซื้อ) เป็นข้าวหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวหอมนิลจักรพรรดิ กข 43 หอมปทุม ข้าว

กล้อง กข 77 (หอมมะลิ 105 ฉายแสง) รวมถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ปลาเค็มตากแห้ง ซึ่งกลุ่มเน้นผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถตอบโจทย์ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค กลุ่มมีแนวคิดทางการตลาด คือให้ผู้บริโภคเลือกหลากหลาย กลุ่มสร้างการตลาดโดยการแนะนำสินค้าของตนเอง สร้างเรื่องราวให้กับสินค้าของตนเอง การสร้างกระบวนการผลิต มีการวางแผนการขายผลผลิตผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ ในส่วนของปัญหา บางครั้งเราไม่สามารถขายได้ตามที่ผู้บริโภคต้องการเนื่องจากประสบปัญหาจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ตากปลาเค็ม หากเราแจ้งผู้บริโภคว่าสามารถส่งให้อีก 2 วัน แต่ไม่มีแดด ทำให้กลุ่มไม่สามารถส่งปลาเค็มให้กับผู้บริโภคได้ตามที่ต้องการ มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบได้

ผู้แทนนาแปลงใหญ่หนองปลิง : กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ข้าวหอมมะลิดำ ข้าวหอมปทุม การทำการตลาดของกลุ่มเน้นเรื่องข้าว เนื่องจากเป็นสิ่งที่ประชาชนบริโภค กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาเอง ทางกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐาน Q กลุ่มมีลูกค้าประจำ มีการขายข้าวที่ตลาดการบินไทย การโฆษณาตัวเอง ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค การทำการตลาดตามกระแสสังคม เช่น การงดใช้ถุงพลาสติก ทำการขายโดยการหากผู้บริโภคท่านใดนำถุงมาใส่ข้าวเอง ลดราคาขายจาก 100 บาท เหลือ 80 บาท ต่อกิโลกรัม ขายข้าวให้กับวัดคือการทำบุญโดยการซื้อข้าวจากวัดเงินส่วนหนึ่งเข้าวัดทำบุญ การขายออนไลน์ เฟซบุ๊ก การแปรรูปพร้อมกันมองการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของผู้บริโภค การตีพิมพ์ การจัดการกลุ่ม คือ การจัดพื้นที่การปลูก ระบบการปลูก ขั้นตอนการผลิต การเก็บรักษาผลผลิต ปัญหาของกลุ่มจะมีปัญหาเรื่องการขนส่ง

ผู้แทนนาแปลงใหญ่ปลายกลัด : เป็นการเริ่มลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้น้ำหมักชีวภาพ ไม่ต้องฉีดยา ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า ผลิตข้าว กข 43 ทำแล้วขายเอง มีตลาดรองรับแต่ติดการบรรจุถุง เนื่องจากไม่ฉีดยาหมอด จึงทำให้หมอดขึ้น เก็บรักษาได้ไม่นาน

2. กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมและขายให้ภายนอก

ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก : กลุ่มผลิตสินค้าปลอดภัย เช่น ผัก ไข่ หน่อไม้ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มมีแนวคิดด้านการตลาดคือ หน่วยงานภาครัฐ การจัดกระเช้า การขายผลผลิตทางออนไลน์ กลุ่มมีการบริหารจัดการ คือ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรลูกกลุ่ม ทำให้กลุ่มทำงานง่ายมองเห็นปัญหา สาเหตุการเกิดปัญหา และหาแนวทางการแก้ไข ในเบื้องต้นกลุ่มให้สมาชิกขายผลผลิตของตนเองก่อน หากขายไม่หมดจะนำผลผลิตมาฝากขาย ซึ่งการฝากขายต้องบอกก่อนล่วงหน้า 2 วัน เพื่อคำนวณสินค้าที่ต้องการขาย หากขายไม่หมดทางกลุ่มจะทำการแปรรูปทันที ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกน้อยสามารถควบคุมได้ กลุ่มมีการวิเคราะห์ผลผลิตที่ส่งให้ลูกค้า ติดตามซักถามความคิดเห็นจากลูกค้า เช่น ผักที่ส่งขายเน่าเสียเร็ว กลุ่มจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้ผักเน่าเร็วกว่าปกติ ซึ่งจะดูตั้งแต่ต้นทาง(เก็บผลผลิต) ถึง ปลายทาง(ลูกค้า) เมื่อพบถึงสาเหตุจึงหาวิธีการหรือแนวทางการแก้ไข ซึ่งจากการวิเคราะห์และสอบถามข้อมูลในเบื้องต้นแล้วพบว่า

ในช่วงเวลาเก็บผลผลิต ผู้ผลิตเก็บผลผลิตแล้วนำไปล้างน้ำ ซึ่งผลผลิตที่เก็บไม่แห้ง จึงทำให้ผักเน่าเสียเร็ว กลุ่มมีวิธีการแก้ไขโดยการไม่ล้างผักใช้วิธีเช็ดทำความสะอาดเท่านั้น

ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ : กลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ มั่นเทศ ในเรื่องของการตลาดของกลุ่มตลาดที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นตลาดที่กลุ่มหาเอง หรือหน่วยงานภาครัฐหาให้ ทุกตลาดที่ผ่านมามีปัญหาทุกตลาด ส่วนตัวคิดว่าตลาดรถพุ่มพวง เป็นตลาดที่ดีที่สุด เป็นตลาดที่เอื้อให้กับกลุ่มมากที่สุด เป็นวิธีการขายตรง เป็นตลาดเคลื่อนที่ สามารถกระจายผลผลิตได้ดี เข้าถึงง่าย ทุกชุมชน ปัจจุบันกลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ ส่งให้กับร้านอาหาร “ร้านอาหารพันธุ์ดี” มีอยู่จำนวน 3 ร้าน ซึ่งทางกลุ่มส่งผักทุกวันก่อนเที่ยงร้านไม่เน้นผลผลิต มีผลผลิตอะไรทางร้านรับซื้อทั้งหมด ไม่มีข้อจำกัดหรือข้อผูกมัดอะไร ในอนาคตทางร้านอยากให้มีส่วนแทนในการซื้อขายคนเดียวจะเป็นการสะดวกของร้าน

3. คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

ผู้แทนนาแปลงใหญ่หัวเวียง : กลุ่มมีสมาชิก 52 ราย จำนวน 1,500 ไร่ กลุ่มรวมกันปลูกข้าวเพื่ออุตสาหกรรม ข้าวเพื่อการบริโภค โดยรวบรวมขายให้กับโรงสี และสมาชิกอีกส่วนหนึ่งปลูกข้าวเพื่อบริโภค และสีเป็นข้าวสารขาย มีพันธุ์ข้าว กข 41 , กข 43 และกข 79 เริ่มแรกทางกลุ่มมีส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้เชื้อรา สารชีวภัณฑ์ ทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งวิกฤตข้าวคือราคาข้าวตกต่ำ เกษตรกรอยู่อย่างไม่รู้ตัวตน มีรายได้ปลายมือ ไม่ทราบว่าจะเหลือหรือขาดทุนเท่าไร ทางกลุ่มจึงเน้นเรื่องการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้สมาชิกอยู่ได้ พอการลดต้นทุนเริ่มเข้มแข็งแล้ว กลุ่มก็ยับยั้งในระดับต่อไปในเรื่องของการตลาด เริ่มแรกให้สมาชิกบางส่วนทำข้าวบริโภคเอง และอีกส่วนหนึ่งขายให้กับโรงสี ซึ่งทางกลุ่มได้หาการตลาดได้ไปคุยกับทางโรงสี หากทำข้าวส่งประเทศมาเลเซีย ซึ่งมาเลเซียต้องการคือข้าว กข 79 , กข 43 , พิษณุโลก ซึ่งโรงสีรับซื้อแน่นอน แต่ราคาให้คุยกกันอีกครั้งแต่ไม่ต่ำกว่าราคาท้องตลาดแน่นอน ปัจจุบันกลุ่มปลูกข้าวและขายเองในพื้นที่ ออกบูธของหน่วยราชการ ขายในหมู่บ้าน การทำการตลาดทางกลุ่มมีแนวคิดที่สินค้าดีต้องขายได้ ทางกลุ่มมีการศึกษาเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับสมาชิกในกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มไม่มีเงื่อนไขอะไรนอกจากการไม่ใช้สารเคมี การบริหารงานแบบยึดหยุ่น

4. คนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม

ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่ : มี 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่กับ ส่วนสหกรณ์ โดยจะขอเริ่มในส่วนของวิสาหกิจชุมชน คือ การจำหน่ายข้าวสารในพื้นที่ตลาดของวิสาหกิจ เช่น ร้านธงฟ้า ประชารัฐ ซึ่งมีบัตรสวัสดิการคนจน ปัจจุบันขายได้จำนวนมาก เนื่องจากร้านธงฟ้า ประชารัฐเน้นผลผลิตที่มาจากพื้นที่ และกลุ่มจะทราบถึงปริมาณการความต้องการของผู้บริโภคได้ เนื่องจากร้านธงฟ้า ประชารัฐ นำข้าวที่เกษตรกรในพื้นที่ผลิตนำไปขายเท่านั้นจึงทำให้เราสามารถประมาณความต้องการซื้อได้ จึงสามารถคำนวณการผลิตของกลุ่มเราได้เช่นกัน อีกรูปแบบหนึ่ง คือ ในส่วนของสหกรณ์ กลุ่มเรามีตลาดเป็นบริษัทไทยฮา(THAI HA) เป็นบริษัทผลิตสินค้าด้านการเกษตร ถั่วเหลือง ถั่วเขียว เป็นบริษัทส่งออก ซึ่งกลุ่มได้ทำธุรกิจร่วมกับบริษัทไทยฮา คือ ข้าว กข 43 ข้าวหอมปทุม ในส่วนข้าว กข 43 ปีที่แล้วส่งให้บริษัท 1,200 ตัน ซึ่งได้รวบรวมผลผลิตในพื้นที่และแปลงใหญ่อื่นๆ เช่น ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย อ.มหาราช และ ต.ช้างใหญ่ พื้นที่

ประมาณ 500 ไร่ ซึ่งใช้วิธีลดความชื้นในรูปแบบที่ถูกต้องจะให้ได้เปอร์เซ็นต์ข้าวที่สูง ในส่วนข้าวหอมปทุม เริ่มต้นเรานำตัวอย่างข้าว ทางบริษัทนำไปโปรโมทที่ยุโรป ผลคือทางยุโรปชอบสินค้า ซึ่งหากกลุ่มทำของดี ผลผลิตที่ดี กลุ่มจะได้ราคาดี (ทางบริษัทคิดว่าบริษัทซื้อของดีขายแล้วได้กำไร บริษัทจึงเลือกจะซื้อผลผลิตที่ดี) ในกลุ่มจึงมีข้อตกลง เกี่ยวกับพันธุ์ข้าว และพันธุ์ข้าวต้องซื้อจากกรมการข้าวเท่านั้น ปัจจุบันทำข้าวเปลือก ความชื้น 14 ส่งให้ เหตุผลที่ไม่สามารถส่งเป็นข้าวสารได้ เนื่องจากสหกรณ์ไม่มีพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพเรื่องการสีข้าว ซึ่งในที่ผ่านมาบริษัทมาขอซื้อข้าว กข 43 ประมาณ 4-5 บริษัท แต่ทางกลุ่มไม่สามารถผลิตข้าวได้ จึงเหลือบริษัทไทยฮาที่เดียว ทางกลุ่มจึงคิดว่าควรดึงลูกค้าไว้ที่กลุ่มได้ คือ กลุ่มต้องผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ ปัจจุบันกลุ่มมีตลาดแล้ว แต่มีคนทำน้อยและไม่มีสถานที่รวบรวม หากเกษตรกรสามารถผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ มากขึ้น กลุ่มมีบริษัทที่อยากรับซื้อข้าวอีกมาก ในส่วนของการบริหารจัดการ เบื้องต้นไม่มีระเบียบข้อบังคับ ให้เกษตรกรผลิตตามที่เกษตรกรทำ ในขณะเดียวกันกลุ่มส่งข้าวให้ทางบริษัท บริษัทมีการตรวจสอบเอง ในส่วนของข้าวหอมปทุม กลุ่มมีเงื่อนไข คือ พันธุ์ข้าวต้องเป็นพันธุ์ที่ซื้อจากกรมการข้าวเท่านั้น และต้องได้มาตรฐาน GAP ส่วนเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน กลุ่มจะเสนอให้กรมการข้าวตรวจเพื่อรับรองมาตรฐานต่อไป ในส่วนของบริษัทก็ไม่ได้ทำสัญญาอะไร ทางบริษัทต้องการข้าว ทางกลุ่มเสนอว่าปัจจุบันมีข้าว 480 ตัน ทางบริษัทโอนเงินให้ทันที 4,800,000 บาท เพื่อจองข้าว เพราะทางบริษัทมีความมั่นใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น ในคุณภาพข้าวของทางกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่บอกได้ว่าหากเราสามารถผลิตข้าวดี มีคุณภาพ นั้นเป็นการสร้างมาตรฐาน สร้างความเชื่อมั่น ความไวใจให้กับผู้รับซื้อผลผลิตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่กลุ่มจะดำเนินการต่อไป คือ การสร้างเครือข่ายเกษตรกรผลิตข้าวดีมีคุณภาพ

2. ทิมวิจัยสรุปผลเส้นทางการตลาด

2.1 กลุ่มเกษตรกรขายตรงสู่ผู้บริโภค (กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย)

แนวทางความสำเร็จของเส้นทางการตลาด	ปัญหาที่พบแต่ละเส้นทางการตลาด
1. สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค 2. การสื่อสาร การนำเสนอสินค้า ตามช่องทางต่างๆ (ไลน์ เฟสบุ๊ก การสนทนา) 3. สินค้ามีคุณภาพ 4. ความต่อเนื่องของสินค้า (หากสินค้าขาดตลาดผู้บริโภคอาจเปลี่ยนซื้อจากผู้ผลิตรายอื่น) 5. รูปแบบ วิธีการขายที่หลากหลาย 6. การเชื่อมโยงเครือข่ายในการขาย 7. การวางแผนการขาย เช่น การแปรรูป	1. เกษตรกรไม่สามารถเป็นผู้ขายได้ทุกคน (องค์ความรู้แต่ละคนไม่เท่ากัน) 2. ไม่มีตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิต หรือสินค้า 3. การขนส่ง มีต้นทุนสูง 4. เกษตรกรบางรายคิดต้นทุนแบบผิดๆ 5. เกษตรกรบางรายไม่มีความถนัดในการผลิตสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการ 6. ความแปรปรวนกับความต้องการของผู้บริโภค (ผู้บริโภคไม่มีความต้องการสินค้าชนิดเดียวกัน)

แนวทางความสำเร็จของเส้นทางการตลาด	ปัญหาที่พบแต่ละเส้นทางการตลาด
8. ขายทุกที่ที่มีคน เช่น การประชุม สัมมนา หรืองานต่างๆ 9. มีแพ็คเกจ บรรจุภัณฑ์ ที่น่าสนใจ น่าซื้อ สะอาด 10. มีการสร้างเรื่องราวให้กับสินค้า 11. การสร้างสัญลักษณ์ ตรา โลโก้ ให้กับสินค้า 12. การทำการตลาดตามกระแสสังคม	ข้าๆ ไปตลอด) ควรหาแผนสำรอง เพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลง 7. การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

2.2 กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมและขายให้ภายนอก

แนวทางความสำเร็จของเส้นทางการตลาด	ปัญหาที่พบแต่ละเส้นทางการตลาด
1. ข้อตกลงของกลุ่มมีความยืดหยุ่น มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน 2. การวางแผนการต่อรองผลผลิตที่ออกสู่ตลาด 3. ลดขั้นตอนของพ่อค้าคนกลาง (จากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคโดยตรง) 4. สินค้ามีคุณภาพ เชื่อถือได้ (สินค้าปลอดภัย) 5. การวางแผนด้านการตลาด - กรณีขายสินค้าไม่หมด ควรถนอมสินค้า หรือแปรรูปสินค้าเพื่อไม่ให้สินค้าเสียหาย - สมาชิกในกลุ่มขายผลผลิตของตนเองก่อน หากผลผลิตเหลือให้นำมาฝากกลุ่มขาย 6. การวางแผนการผลิต 7. การบริหารจัดการผลผลิตในสต็อก 8. การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์	1. การวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ 2. ข้อตกลงต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อลดปัญหา ความเสี่ยงของสินค้าที่เสียหายได้ง่าย 3. ความไม่แน่นอนด้านราคา

2.3 คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

แนวทางการความสำเร็จของเส้นทางการตลาด	ปัญหาที่พบแต่ละเส้นทางการตลาด
	1. เงื่อนไข/กฎระเบียบ (เวลา ผลผลิต การจ่ายเงิน) 2. กำลังการผลิต

หมายเหตุ : ทีมวิจัยสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่ม คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

2.4 คนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม

แนวทางการความสำเร็จของเส้นทางการตลาด	ปัญหาที่พบแต่ละเส้นทางการตลาด
1. คุณภาพสินค้า 2. ความน่าเชื่อถือของผู้ผลิต 3. กลุ่มสร้างข้อตกลง ข้อกำหนด ข้อบังคับที่สามารถปฏิบัติรวมกันได้ (ได้ประโยชน์รวมกัน) 4. การบริหารจัดการกลุ่ม , บริการการเงิน	1. ขาดความรู้การบริหารจัดการ การจัดทำบัญชี 2. ขาดเครือข่ายรูปแบบสหกรณ์ 3. สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ไม่สามารถควบคุมได้ 4. การขนส่งสินค้า (จุดรวบรวมผลผลิตไม่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงผู้ผลิต , トラซิ่ง)

ร้านหม่อม

การสร้างการรับรู้ในด้านการตลาด คุณภาพสินค้า ผลผลิตมีความต่อเนื่อง ความสดใหม่ ระบบการขนส่ง และการจัดจำหน่าย ความปลอดภัยของผลผลิต

สิ่งที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ เงื่อนไขข้อกำหนดของกลุ่ม ความต่อเนื่องของผลผลิต/สินค้าที่ขาย และการขนส่ง

ข้อเสนอควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม

ประเด็นคุณภาพมาตรฐานการรับรอง ปัจจุบันมีการรับรองแบบ “ตนเองรับรองเอง” เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้ในระดับหนึ่ง แต่หากว่าเราสามารถสร้าง หรือตั้งมาตรฐานการรับรองตนเอง เพื่อให้เป็นมาตรฐานของเราเอง และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เราควรหารือและวิจัยต่อ

เลิกประชุม เวลา 16.00 น

กิจกรรมที่ 6 การลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการวิจัยระดับพื้นที่ 3 โครงการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานของกลุ่มเกษตรกร

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยโครงการได้มีการลงพื้นที่เพื่อติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัยระดับพื้นที่และหนุนเสริมการทำงานโครงการวิจัยประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมทีมวิจัย การเตรียมการเก็บข้อมูล การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรแปลงใหญ่ ตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (RDG62M0011)

ว/ด/ป	กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
23 ก.ย. 62	การประชุมทีมวิจัยทบทวนความเข้าใจโครงการ	- ทีมวิจัยได้ดำเนินการแบ่งบทบาทหน้าที่ - ทีมวิจัยทบทวนข้อมูลสถานการณ์งานวิจัยเรื่องการผลิตการแปรรูปและการตลาด - ทีมวิจัยทำความเข้าใจเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดทำเอกสารการใช้จ่ายเงิน
29 พ.ย. 62	ประชุมทีมวิจัยเก็บข้อมูลการตลาดของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่	ได้ข้อมูลการตลาดและการแปรรูปของเกษตรกร
17กุมภาพันธ์63	การประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมการเก็บข้อมูลและออกแบบการเก็บข้อมูลเกษตรกรเป้าหมาย	- ทีมวิจัยได้วิธีการในการเก็บข้อมูลและได้เครื่องมือการเก็บข้อมูลเกษตรกรเป้าหมาย
มี.ค. – เม.ย. 63	ทีมวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล	-

2. โครงการกระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (RDG62M0012)

ว/ด/ป	กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
1 พ.ย. 63	การประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการวิจัย	- ทีมวิจัยได้วางแผนการเก็บข้อมูลและกำหนดแผนการเก็บข้อมูลรวมถึงการกำหนดประเด็นและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
19 ก.พ. 63	การประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมการเก็บข้อมูลและออกแบบการเก็บข้อมูลเกษตรกรเป้าหมาย	- ทีมวิจัยได้วิธีการในการเก็บข้อมูลและได้เครื่องมือการเก็บข้อมูลเกษตรกรเป้าหมาย
มี.ค. – เม.ย. 63	เกษตรกรดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย	- ได้ข้อมูลเกษตรกรเป้าหมายโครงการ
27 พ.ค. 63	ประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปข้อมูลโครงการวิจัย	- ได้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ในการตอบโจทย์โครงการวิจัย

3. โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (RDG62M0013)

ว/ด/ป	กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
11 มี.ค.63	ประชุมทีมวิจัยเตรียมการเก็บข้อมูลออกแบบการทดลอง และวิเคราะห์ข้อมูล	- ทีมวิจัยได้รูปแบบการทดลองการปลูกผักสลัดโดยใช้โต๊ะในการปลูก
4 พ.ค. 63	ประชุมทีมวิจัยวางแผนเตรียมการอบรมให้ความรู้เกษตรกร	- ทีมวิจัยได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมเกษตรกรที่จะดำเนินการทดลองปลูกผักเพื่อเข้ารับการอบรม
21 พ.ค. 63	การพัฒนาความรู้ในการปลูกผักปลอดภัยและการอบรมการทำสารชีวภัณฑ์ในการไล่แมลง การป้องกันเชื้อรา และสารบำรุงผักต่าง	- เกษตรกรได้ความรู้และทักษะในการทำสารชีวภัณฑ์ การปลูกผัก การเพาะเมล็ด การลงแปลง การบำรุงรักษา
มี.ย. – ก.ค. 63	ทีมวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล	

กิจกรรมที่ 7 ประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูล

ครั้งที่ 1 วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน 2562 เวลา 09.00 – 15.00 น. ณ ห้องประชุมสภาเกษตรกร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชั้น 4 อาคารศาลากลางจังหวัด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปข้อมูลในแต่ละประเด็นศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลกับกลุ่มเกษตรกรในด้านการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่มสู่ระบบเกษตรปลอดภัย

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 10 คน
 - 1.1 นายมานพ ทาจาก หัวหน้าโครงการ
 - 1.2 รศ.ดร.กิตติ บุญเลิศนิรันดร์ รองอธิการบดี มทร.สุวรรณภูมิ
 - 1.3 ผศ.ดร.ละอองศรี ศิริเกษร อาจารย์ประจำ มทร.สุวรรณภูมิ
 - 1.4 นายสันติ จิยะพันธ์ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พระนครศรีอยุธยา
 - 1.5 นางสาววนิดา ด่านชัยสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
 - 1.6 นางสาวนันทน์ภัส ด่านชัยสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
 - 1.7 นางสาวอรนิภา สีคุณน้ำเที่ยง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
 - 1.8 นายเชิดศักดิ์ ไวยอาสา หัวหน้าโครงการวิจัย ตำบลหนองปลิง
 - 1.9 ว่าที่ร้อยตรี กิตติศักดิ์ เชนยทอง หัวหน้าโครงการวิจัย ตำบลสวนพริก
 - 1.10 นางจันทร์จ้าว โพธิ์สุทธิ หัวหน้าโครงการวิจัย ตำบลหัวเวียง

สถานการณ์ การขับเคลื่อนในพื้นที่

พื้นที่ตำบลหนองปลิง : สิ่งที่สำคัญคือ เมื่อไหร่ที่ต้นทุนการผลิตสูงจะเกิดสภาวะการขาดทุน การทำเกษตรก็เช่นกัน และสิ่งที่ต้องมองควบคู่ไปด้วยคือการทำให้สินค้าการเกษตรมีคุณภาพ ทำอย่างไรที่จะทำให้เกษตรกรปรับตัวกันได้ (การลดต้นทุน การเผาตอซัง) เพื่อให้สามารถอยู่ได้ เพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น เรื่องสุขภาพของตัวเองเกษตรกรเอง หนองปลิงที่ผ่านมาประสบปัญหาเรื่องภัยแล้ง ในระยะแรกเราตั้งใจทำเรื่องการตลาดอาหารเพื่อสุขภาพ แต่เมื่อประสบภัยแล้ง ก็ต้องมาคุยกัน หาทางปรับตัว เกษตรกรมีวิเคราะห์ว่าส่วนใหญ่ เกษตรกรปลูกผักพื้นบ้าน มีราคาไม่สูง กลุ่มหนองปลิงจึงมีแนวคิดจะปลูกผักสลัดซึ่งเป็นผักเศรษฐกิจซึ่งมีมูลค่ามากกว่าและมีตลาดรองรับ และเชิญปราชญ์ด้านนี้คือพี่ยุทธ มาเป็นที่ปรึกษาโครงการในเรื่องการปลูก อีกทั้งมีเครือข่าย PGS เป็นกลุ่มที่มีเครือข่ายทั่วประเทศ การวิเคราะห์ยังมองถึงเรื่องชนิดผักสลัด ที่เหมาะสมกับการนำไปบริโภค

ปัญหาที่พบ คือ 1) ระบบการขนส่งให้ที่จำเป็นต้องวางระบบให้เหมาะสม 2) การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และประสานให้เกษตรกรตำบลมาช่วยสอนเรื่องการใช้สารชีวภัณฑ์ให้กับเกษตรกร โดยจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ก่อน

ในสถานการณ์โควิด เห็นความสำคัญในเรื่องความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน ยกตัวอย่างตนเองนั้น ความรู้ในการแปรรูป การปลูกผักชนิดอื่นมาเสริม อีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรยังสามารถมาทำน้ำยาล้างจาน มาใช้ในครัวเรือนได้ และสามารถนำมาสร้างรายได้ในช่วงที่ผ่านมาได้ และอยากส่งเสริมให้ผู้บริโภค ทำอาหารกินเองเพื่อความปลอดภัย จะสามารถมาเชื่อมโยงกับ

แนวโน้มในอนาคต มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น คนเมืองจะกระจายมาอยู่ต่างจังหวัดมากขึ้น ทำให้ผักเศรษฐกิจ เช่น ผักสลัด อาจสอดคล้องกับความต้องการในอนาคต ปัญหา คือ การดูแลรักษาผลผลิตที่เป็นพืชผักเพราะมีอายุสั้น

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. สถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มาตรฐาน PGS ของหน่วยงานอาจจะต้องมีการปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะกับสถานการณ์ ในแต่ละจังหวัดแต่ละภาค (ตัดเสื้อตามไซส์) เพื่อเปิดให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงมาตรฐานได้มากขึ้น
2. ประเด็นการผลิตข้าว เกษตรกรต้องปรับแนวคิดใหม่เรื่องการผลิตให้มีคุณภาพที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มมูลค่าที่สูงขึ้น เพราะที่ผ่านมาคิดเพียงแค่การผลิตต้องเน้นปริมาณมาก

ที่สันติ : จากการพูดคุยกับตำบลหนองปลิง มีการวางแผนเก็บข้อมูลเกษตรกร 15 ราย ที่ผ่านมาในช่วงเดือน มกราคม 2563 มีสถานการณ์แล้ง ทำให้เรื่องการเก็บข้อมูลต้องชงักลง ประมาณเดือนก.พ.63 จึงเป็นที่มาในเรื่องการมาวิเคราะห์สถานการณ์ และหาแนวทางในการปรับปรุงแบบวิธีการ ใหม่ จึงเป็นที่มาในการนำผักเศรษฐกิจ เช่น ผักสลัด คื่นห่าน เป็นต้น มาปลูกโดยวิเคราะห์พืชที่มีความเหมาะสมกับสภาพอากาศและมีราคาที่เหมาะสม ในเรื่องทีมสมาชิกที่ปลูกนั้นประเมินจากความสนใจ โดยมีเกษตรกรที่สนใจ 15 ราย เข้าร่วม

อ.กิตติ : จากการทบทวนเอกสาร ทำให้เห็นปัจจัยที่สำคัญ คือ

- การวางแผนการผลิตถ้าเอาเรื่องทัศนคติมาจับ ต้องเอามาตรฐานของตลาดมาจับด้วย เช่น ปลูกพืชกระแสหลักมาเปลี่ยนเป็นปลูกพืชเศรษฐกิจความต้องการของตลาด ในปัจจุบันวิถีคิดการเปลี่ยนทัศนคตินั้น จำเป็นต้องเอาตลาดมาจับเพื่อปรับทัศนคติ
- เรื่องอำนาจการต่อรอง เกิดขึ้นจาก 3 ส่วน คือ การมีคุณภาพ มีปริมาณเพียงพอ เกษตรกรต้องมีเงินสำรองเพียงพอ ก็จะทำให้สามารถต่อรองเรื่องราคาได้

ตำบล สวนพริก

พื้นที่ตำบลสวนพริกประสบปัญหาเรื่อง สภาพอากาศแล้ง อุณหภูมิสูงไม่สามารถปลูกพืชได้ดีทำให้ ในปัจจุบัน เพิ่ม มาเป็นการเลี้ยงไก่ เป็ด แต่การปลูกผักก็ยังทำอยู่แต่ยังไม่เน้นในสถานการณ์ปัจจุบัน

กระบวนการผลิต ใช้หลักการที่สำคัญคือ ต้นทุนต่ำ คุณภาพดี ส่งมอบตรงเวลา ความพึงพอใจของลูกค้าต้องกลับมา ถึงจะอยู่ได้ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ปรับจำเป็นต้องใช้หลักการ ทำให้เห็นว่าทำได้ เกษตรกรจึงจะเชื่อมั่น ทิศทางการเกษตรตำบลสวนพริกในปัจจุบัน เน้นการปลูกผักทนทาน ไม่ต้องดูแลมากเพื่อลดต้นทุนการผลิต เน้นการพูดคุยกันง่าย การตลาดเน้นการผลิตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ปัญหาที่สำคัญ เกษตรกรยังไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ ทำยากเพราะระบบไม่ได้ถูก Setting ไว้ จึงเน้นไปที่การตลาดแทน เน้นการทำงานในกลุ่มเล็ก ๆ จะสามารถควบคุม วางแผนได้ในระดับหนึ่ง

สถานการณ์ด้านการตลาด ถ้าคนในชุมชนบริโภคของในชุมชน เกษตรกรจะสามารถอยู่ได้ บางครั้งมีกระตูก้าง แต่ช่วงโควิด จะไม่ขึ้นราคา(120 บาท/ 1 แผง) ทำให้สามารถขยายตลาดได้เพิ่มขึ้นเพราะราคาถูกกว่าที่อื่น (ตลาดอื่น 130-140 บาท / 1 แผง)

รูปแบบการขายของกลุ่ม สมาชิกสามารถขายได้ทั้ง 2 รูปแบบคือ ขายให้พี่เอ่ โดยมีการสื่อสารทางกลุ่ม LINE และสามารถขายได้เองโดยตรง แล้วแต่ว่าผู้บริโภคจะซื้อใคร แต่ตกลงราคาร่วมกัน เน้นการส่งสินค้าให้งานสะดวกกับผู้บริโภค และให้เกษตรกรเรียนรู้การขายของตนเอง

รูปแบบการจัดการกลุ่ม เนื่องจากเป็นกลุ่มเล็กจึงใช้หลักการพูดคุยที่มีความยืดหยุ่นสูง(คนคอเดียวกัน) มีความซื่อสัตย์ การเรียนรู้ไม่เน้นเอกสารเพราะส่วนใหญ่เป็นคนมีอายุ จึงต้องปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้พูดคุยให้ความรู้แบบมีความสนุกกับการทำงาน เน้นวัดผลการทำงานที่ OUTCOME เกษตรกร 7 คนของกลุ่มจึงเป็นต้นแบบในการขยายผลในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ

การขยายผลเริ่มไปสู่ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)เน้นการเป็นตัวอย่าง เพื่อปรับทัศนคติแต่ต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลง แต่มีการควบคุมการขยายผลเพื่อควบคุมคุณภาพ และราคา มีการเพิ่มการเลี้ยงเป็ด และหาตลาดที่สามารถขายได้เช่น กลุ่มร้านขายขนมหวาน และหาความรู้ใหม่เช่น การทำไข่เค็ม

การขยายกลุ่ม ยังไม่ทำในตอนนี้อย่างไรก็ตามจะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อน เพราะกลุ่มใหญ่จำเป็นต้องมีกฎระเบียบมารองรับ และต้องมีบทลงโทษกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ เพื่อให้สามารถควบคุมกลุ่มได้อย่างมีระบบ (ใช้หลักคิดจากโรงงาน)

แนวโน้มในอนาคต

- ได้ร่วมมือกับอาจารย์สนทยา มทร.สุวรรณภูมิเพื่อพัฒนากระบวนการในการเพาะพันธุ์ไก่เอง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพอากาศ ในพื้นที่ และเพื่อลดต้นทุนการซื้อแม่พันธุ์จากบริษัทใหญ่ โดยใช้กระบวนการวิจัยมาพัฒนาต่อยอด แต่งานวิจัยต้องสอดคล้องกับบริบทสามารถปรับให้เหมาะสมกับเกษตรกรได้
- กรณีในอนาคต การเลี้ยงไก่มาจำนวนมากในพื้นที่ล้นตลาด ก็เริ่มมีการนำไข่มาแปรรูปเป็นผงโรยข้าว โดยร่วมกับอาจารย์พาขวัญ มทร. เป็นที่ปรึกษา

ข้อเสนอ

๑. นักศึกษาที่จะจบใหม่ จำเป็นต้องมีโครงการก่อนจบให้สามารถปรับการทำงานให้สามารถอยู่ได้
ข้อคิดเห็นจากพี่มานพ :

ประเด็นที่น่าสนใจคืออะไรที่ทำให้กลุ่ม นี้อยู่ร่วมกันได้และไม่มีการแตกแยก อะไรคือปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเล็ก ๆ นี้สามารถขับเคลื่อนไปได้ พี่เอ๋ หัวหน้าโครงการ ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จคือ 1 . บ้านอยู่ใกล้กัน (พวกกัน) ทำให้คุยกันง่าย 2 . สามารถพูดคุยปรึกษากันได้ทุกเวลา 3. สามารถกล่าวตักเตือน ฟังกัน เด็กเตือนผู้ใหญ่ได้ ผู้ใหญ่เตือนเด็กได้ 4. การยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม

ตำบลหัวเวียง

การผลิตข้าว กข.79 รอบธันวาคม - เม.ย.อายุ 115-120 วัน ได้ผลผลิตสูง จึงเป็นที่มาว่านำข้าวพันธุ์นี้มาใช้ในกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ (ข้าวต้นแบบ ให้กรมการข้าว) ร่วมมือกับโรงสีในการรับซื้อ เพื่อทดแทนข้าวหอมมะลิที่ไทยถูกแย่งตลาดไป ข้าวกข.79 มีราคาไม่สูงเกินไป มีรสชาติ ใกล้เคียงกับข้าวหอมมะลิ ในปัจจุบันใส่ปุ๋ยรอบ 2 แล้ว แต่มีข้าว กข.41 ด้วยเพื่อกระจายความเสี่ยงเพราะเป็นข้าวชนิดใหม่ เกษตรกรยังไม่แน่ใจในอายุข้าว

การขายผลผลิตของเกษตรกร ใช้ลาน สกต. (แยกวรเชษฐ์) ในการเก็บ ขายให้โรงสีที่ร่วมโครงการ โดยเน้นให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน GIP ให้มากขึ้น ราคารับซื้อโรงสี เป็นกลไกการตลาด แต่บวกให้เพิ่มในกรณีที่มี GIP เพราะโรงสีสามารถส่งออกได้ กลุ่มได้รับการรองรับ GIP ในรูปแบบกลุ่มต่อเนื่อง

การตลาดของกลุ่ม ตลาดข้าวเพื่อการส่งออก มีการแบ่งประเภทของข้าว เช่น ตลาดข้าวแป้ง ตลาดข้าวบริโภค กรณีที่กลุ่มมีการติดต่อการตลาดกับโรงสีไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้รู้ความต้องการของโรงสีว่าต้องการข้าวประเภทใดบ้าง และนำข้อมูลมาบริหารจัดการ แบ่งสัดส่วนการผลิตร่วมกันกับสมาชิกเกษตรกรแปลงใหญ่

- ตลาดข้าวแป้ง ขายให้โรงสี
- ตลาดข้าวคุณภาพเพื่อบริโภค แต่ยังมีสัดส่วนน้อย (ข้าวถุง) กข43 ขายให้คนในชุมชน / บริโภคเอง ปัญหาที่พบคือ การเก็บ การตาก จำเป็นต้องใช้พื้นที่ทำให้ไม่สามารถผลิตได้จำนวนมาก ใช้โรงสีของสมาชิกกลุ่ม

กระบวนการแปรรูป ยังจำเป็นต้องให้โรงสีใหญ่ เพราะโรงสีชุมชนยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ ปัญหาที่พบ คือ ไม่มีเครื่องสีข้าวที่เหมาะสม พื้นที่ในการตาก พื้นที่เก็บทำให้ต้องมีการพัฒนาต่อเนื่อง เพราะแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดที่จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ เพราะสมาชิกไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนี้

ทิศทางในอนาคต จะทำเรื่องการท่องเที่ยวเกษตร จำเป็นต้องมีการพัฒนาเรื่องบรรจุภัณฑ์

ข้อเสนอต่อ

- ในปัจจุบันกลไกตลาด ตีราคาข้าว กข.79 เป็นข้างแข็งทำให้ราคาต่ำอยู่ ขอให้หน่วยงานปรับเป็นข้าวบริโภค จึงจะทำให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวให้ได้ และสามารถอยู่ได้
- สนับสนุนโรงสีที่รับซื้อ
- ห้องบรรจุข้าว เพื่อได้มาตรฐาน

อ.กิตติ สรุปประมวลผลจากการนำเสนอ 3 พื้นที่

หนองปลิงใช้ PGS มาร่วม แต่ประเด็นสำคัญคือ การวางแผนการผลิตนั้นสำคัญ แต่ต้องมาปรับทัศนคติของเกษตรกรในเรื่องปลูกเอง กินเอง นั้นอาจไม่เพียงพอ ต้องมาปรับให้เห็นช่องทางการตลาด (การขายเอง เพื่อให้ได้ความรู้ มาช่วยให้เกษตรกรสามารถปรับทัศนคติในการวางแผนการผลิต (การจัดการพื้นที่ กระบวนการดูแล) ในขณะที่เจอปัญหาภัยแล้ง จึงมีการปรับเปลี่ยน มาปลูกพืชชนิดใหม่ ก็สามารถทดลองทำได้ กระบวนการขายให้ผู้บริโภค จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการ เป็นโซน ก็สามารถลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งได้ การสื่อสารกับผู้บริโภคเป็นเรื่องที่สำคัญ ให้เข้าใจ

ตำบลสวนพริก เน้นเรื่องความเข้าใจ ใช้ความไว้วางใจ การปฏิบัติที่เป็นต้นแบบได้ สามารถถ่ายทอดความรู้ร่วมกันได้ การปรับเปลี่ยนโดยใช้ PDCA เป็นเรื่องสำคัญ ไม่ได้มองในเรื่องของผู้ผลิตเพียงอย่างเดียว แต่มองไปถึงเรื่องของผู้บริโภคด้วย กลไกที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จ คือ การใช้เทคนิค การดูจับคนในพื้นที่ เช่น การให้อบต. ศูนย์เด็กเล็ก ข้าราชการ เป็นคนซื้อ เพื่อสร้างกำลังใจ และสามารถสื่อสารได้ เทคนิคที่สำคัญของสวนพริก การจัดการตลาด เช่น การลดราคาในช่วงที่สินค้าแพง ก็สามารถสร้างตลาดใหม่ได้ เครือข่ายการตลาด เป็นกลุ่มลักษณะที่มีขนาดเล็ก หัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ที่เป็นคนประสานหน่วยงานภายนอกมีความยืดหยุ่น ไม่มีกฎกติกาที่แน่นอน การประเมินผลด้วยกฎกติกาของรัฐไม่สามารถประเมินได้ จำเป็นต้องมีหน่วยวัดความสำเร็จแบบใหม่ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและต้องคิดต่อ แต่จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของกลุ่มจากการอธิบาย เป็นเพราะสมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้อยู่แล้ว จึงสามารถยืดหยุ่นได้

ตำบลหัวเวียง ข้าวมีพื้นที่เยอะ (2000 ไร่) มีผลจำนวนมากในแต่ละรอบ การจัดการเรื่องลานตากโรงสีเองจึงเป็นเรื่องยาก จึงใช้วิธีการแบ่งพื้นที่การปลูกปรับมาติดต่อกับประสานกับโรงสีเอง แต่ต้องมีการติดตามต่อในเรื่องนี้ต่อไป เช่น การประกันราคารายได้ของสินค้า GIP อาจจะกึ่งเกษตรแบบพันธสัญญา ในส่วนผลิตข้าวเพื่อบริโภคกันเอง อาจจะต้องมาวิเคราะห์ว่า กรณีที่ขายเองการบริหารจัดการจะอยู่ในระดับไหนจึงจะเหมาะสม เช่น ต้นทุนบรรจุภัณฑ์ โรงสี การให้หน่วยงานมาช่วยในเรื่องโรงสีนั้นต้องนำเอามาอยู่ในต้นทุนของกลุ่มด้วยเหมือนกัน

การดำเนินงานเรื่องการเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการ

- ตำบลหัวเวียง ติดตามความก้าวหน้าเรื่องการเก็บข้อมูลสมาชิกเกษตรกร เพื่อสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร
- ตำบลสวนพริก นัดหมายวันที่ 27 พ.ค. 63 เพื่อประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูล
- ตำบลหนองปลิง นัดหมายวันที่ 28 พ.ค. 63 เพื่อประชุมทีม ทดลองปฏิบัติการ
- ทีมศูนย์ประสานฯ ส่งหวัข้อรายงานให้หัวหน้าโครงการ

การบริหารงบประมาณ โครงการ

- งบประมาณ ใช้ไป 30 เปอร์เซ็นต์ งบประมาณที่เหลือ อาจนำมาใช้เป็นเวทีนำผู้บริโภคมาร่วมกับผู้ผลิต

ปัจจัยในการ การปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย

	ตำบลหนองปลิง	ตำบลสวนพริก	ตำบลหัวเวียง
ปัจจัยส่วนบุคคล (ความรู้ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม)		เกษตรกร (พี่เอ) เป็นผู้นำ ในเรื่องวิธีคิด ในการ ทดลองทำเกษตรใน รูปแบบใหม่ทำให้สามารถ ปรับเปลี่ยนสมาชิกให้ สามารถทำตาม ได้	
ปัจจัยพื้นฐานด้าน เศรษฐกิจและสังคม			
การรวมกลุ่มของ เกษตรกรที่เข้มแข็ง		- การทำงานร่วมกันโดย ยึดหลักมีความยืดหยุ่น สูงเพื่อให้ทันต่อ สถานการณ์ - จูนความคิดเป้าหมาย ร่วมกัน ทำให้ทำงานง่าย - ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา อย่างต่อเนื่อง	
ประสบการณ์และการ เรียนรู้ของเกษตรกรจาก การปฏิบัติจริง		ใช้หลักการพูดคุยให้ ความรู้ มีความยืดหยุ่นสูง ไม่เน้นเอกสารเพราะส่วน ใหญ่เป็นคนมีอายุ จึงต้อง	

	ตำบลหนองปลิง	ตำบลสวนพริก	ตำบลหัวเวียง
		ปรับปรุงแบบการบริหารจัดการให้มีความสนุกกับการทำงาน เน้นวัดผลที่ OUTCOME เกษตรกร 7 คนของกลุ่ม จึงเป็นต้นแบบในการขยายผลในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ	
เครือข่ายผู้ผลิต และ บริโภค			
การส่งเสริม และ ช่วยเหลือด้าน การเกษตรของ เจ้าหน้าที่รัฐ	<u>การส่งเสริมความรู้ และ</u> <u>ประสบการณ์ในการขาย</u> ของเกษตรกรเพื่อให้ได้ สื่อสารความรู้โดยตรงและ ได้ข้อมูลความต้องการจาก ผู้บริโภค และความภูมิใจ ที่ผลิตสินค้าปลอดภัย อาจจะทำให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและ วิธีการผลิตได้ <u>ส่งเสริมความรู้ทิศทาง</u> <u>ความต้องการของผู้บริโภค</u> (ตลาดส่งออก)เพื่อเป็น ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการ วิเคราะห์ต้นทุนศักยภาพ ของเกษตรกร และเห็นทิศ ทางการผลิตของตนเอง		

บทที่ 4

ผลการวิจัย

แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2561-2564 มีนโยบายในการส่งเสริมเกษตรปลอดภัย โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเด็นที่ 3 ได้แก่ การพัฒนาภาคการผลิต การค้าและบริการ โดยใช้นวัตกรรม และภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ ซึ่งมีเป้าประสงค์ คือ ผลผลิตทางการเกษตรมีความปลอดภัยจากสารพิษ มีคุณภาพ และมูลค่าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและสามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ และเป็นเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศที่มีกระบวนการผลิตได้มาตรฐานสากล ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติจำนวนเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ทำเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐานการผลิต GAP ยังมีจำนวนน้อย และมีสัดส่วนที่ ขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 ยังอยู่ในระบบการผลิตแบบเกษตรเคมีที่ไม่ปลอดภัย ที่ผ่านมามีกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาส่งเสริมเกษตรปลอดภัยโดยหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมา

หน่วยงาน องค์กร และกลไกที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมเกษตรปลอดภัย และได้มีแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง ผ่านโครงการพัฒนาต่างๆของแต่ละหน่วยงานดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่วงปี 2557 – 2561 มีการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร (GAP) เพื่อให้เกษตรกร สามารถผลิตสินค้าปลอดภัยและได้มาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชตอบสนองทางด้านการค้าสินค้าเกษตรของประเทศต่าง ๆ ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและประเทศอื่น ๆ รวมทั้งความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศที่ต้องการสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน บนพื้นฐานความยั่งยืนในระบบการผลิตและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้คุณภาพ สุขภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานภาคี ช่วงปี พ.ศ.2557 – 2561 มีดำเนินการโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรใน 16 อำเภอ และศูนย์เครือข่าย 160 ศูนย์ สนับสนุนความรู้ให้เกษตรกรเรื่องการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร การถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานภาคี ปี พ.ศ.2558 – 2560 ดำเนินการโครงการเกษตรแปลงใหญ่ โดยมีเป้าหมายเพื่อ สนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกันในด้านการผลิตและการตลาด และเพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานภายใต้การบูรณาการของภาครัฐและเอกชน ปัจจุบันมีทั้งสิ้น 26 แปลง พื้นที่ราว 40,000 ไร่

4) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปี พ.ศ.2559 โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรที่มีความพร้อมและเข้าร่วมโครงการในพื้นที่ 16 อำเภอ ในปี 2560 รวม 589 ราย และ ปี 2561 รวม 563 รายรวมทั้งสิ้น 1,161 ราย ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีงานทำตลอดทั้งปี เป็นรากฐานของการโคนนึ่งและเกษตรอินทรีย์ และเป็นรากฐานของการรวมกลุ่มทำแปลงใหญ่ ทั้งนี้ จะเริ่มจากทำตามที่ดินเองถนัด ทำให้ง่าย และลงทุนน้อย จากนั้นสามารถขยายพื้นที่ได้ โดยมีปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ 16 รายคอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ส่วนภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนด้านเทคนิค ปัจจัยการผลิต ทุนทรัพย์ ทุนเริ่มต้น และจัดหาตลาดรองรับ รวมถึง สถาบันการศึกษา ร่วมสนับสนุนด้านเทคนิค วิชาการ

5) สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2557 กำหนดให้สภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบล โดยการระดมความคิดเห็น ปัญหาและกำหนดแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่ดิน ปัญหาแหล่งน้ำ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร พัฒนาความร่วมมือด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด สนับสนุนการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย รายอาชีพ รายสินค้าเพื่อลดรายจ่าย และสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามสภาพพื้นที่ 16 อำเภอ โดยให้คัดเลือกตำบลที่มีความพร้อม อำเภอละ 1 ตำบล บูรณาการร่วมกับผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบล

6) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเกษตรแล้วนั้น ยังมีองค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินการสนับสนุนเกษตรกรในการพัฒนาตนเองในการปรับตัวในภาคเกษตรมาอย่างต่อเนื่องในนาม สมาคมกรุงเก่าเพื่อการพัฒนา(องค์กรสาธารณะประโยชน์) ที่ดำเนินการโครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และได้มีการสนับสนุนงบประมาณโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นโครงการวิจัยในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร จำนวน 19 โครงการ (ประเด็นเกษตรชีวภาพและเกษตรอินทรีย์ 5 โครงการ , ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร 1 โครงการ , ประเด็นหนี้สินเกษตรกร 8 โครงการ และประเด็นการปรับตัวของเกษตรกร 5 โครงการ)

2. ผลลัพธ์การส่งเสริมและการพัฒนาเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 โครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร (GAP) สินค้าเกษตรประกอบด้วย พืช ประมง และปศุสัตว์ ในส่วนของพืชแบ่งย่อยออกเป็น ผัก และข้าว การดำเนินงานที่ผ่านมาการรับรองมาตรฐาน เกษตรกรยังมีข้อจำกัดและความเข้าใจในการจดบันทึกซึ่งมีทั้งหมด 8 กิจกรรม ประกอบกับปัญหาเชิงนโยบายในการตรวจรับรองมาตรฐาน ซึ่งในความเป็นจริงเกษตรกรได้สมัครเพื่อตรวจจำนวน 1,000 ราย แต่งบประมาณในการตรวจการใช้สารเคมีมีจำกัดเพียงแค่ 100 ราย ซึ่งการตรวจของภาคราชการต้องใช้งบประมาณ 2,000 บาท ต่อราย ถ้าเป็นการตรวจของเอกชนงบประมาณในการตรวจอยู่ที่ 20,000 – 30,000 บาท / ราย ซึ่งถ้าเกษตรกร ต้องการส่งออกต้องลงทุนค่าใช้จ่ายในการตรวจเอง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิตของเกษตรกร ซึ่งจะเป็น เกษตรกรรายใหญ่เท่านั้นที่จะสามารถทำได้ ซึ่งที่ผ่านมาปัญหาของหน่วยงานคือ การดำเนินงานต้องปฏิบัติตาม นโยบายที่มาจากส่วนกลาง ซึ่งไม่ได้มาจากความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ในกระบวนการตรวจก็มีปัญหา เรื่องบุคลากรในการตรวจสอบมีน้อย ประกอบกับพืชมีอายุสั้น ทำให้ตรวจไม่ทัน

2.2 โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรใน 16 อำเภอ ซึ่งจะมีศูนย์ เครือข่ายอำเภอละ 2-3 ตำบล ที่เป็นเครือข่ายโครงการ 9101 เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ให้เกษตรกรแปลงใหญ่มาเรียนรู้ ความรู้ต่างๆในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การลดต้นทุน การเพิ่มคุณภาพสินค้า การเพิ่มผลผลิต การตลาด การบริหารจัดการแปลงใหญ่ให้ได้คุณภาพและยั่งยืน ซึ่งพบปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลสู่ความสำเร็จคือ 1) เกษตรกรที่เข้าร่วมไม่มีความแน่นอน เกษตรกรมองไม่เห็นประโยชน์ที่แท้จริง 2) พื้นที่ทำการเกษตรของ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า ซึ่งทำให้มีข้อจำกัดในการปรับพื้นที่ซึ่งที่ผ่านมาเกษตรกรบาง รายที่ทำการเกษตรต่างๆได้เป็นอย่างดีสุดท้ายนายทุนเจ้าของพื้นที่ไม่ให้เช่าต่อ และจากข้อมูลพื้นที่การทำ การเกษตรประมาณ 900,000 ไร่ มีการขึ้นทะเบียนจำนวน 700,000 ไร่ สาเหตุเพราะนายทุนไม่ให้ขึ้นทะเบียน

2.3 โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญใน 3 มิติ คือ 1) นักวิจัย คือเกิดนักวิจัยชุมชนประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารอย่างน้อย 17 คน ที่ สามารถเป็นแบบอย่างในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และยังเกิดการรวมกลุ่มรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง และเกิดกระบวนการในการเชื่อมโยงการทำงานกับบุคลากรหรือหน่วยงานองค์กรระดับพื้นที่ใน การหนุนเสริมโครงการ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ สำนักงานพัฒนาที่ดิน สภาองค์กรชุมชนตำบล กศน.และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เกิดองค์ความรู้ประเด็น เกษตร ที่สำคัญได้แก่ รูปแบบวิธีการทำเกษตรชีวภาพที่ช่วยลดต้นทุนการผลิตและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกร กระบวนการเรียนรู้สู่ระบบเกษตรชีวภาพที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตสู่ระบบเกษตรยั่งยืน และการพึ่งพาตนเอง และการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร 3) เกิดการ เปลี่ยนแปลงการจัดการปัญหาในชุมชน ได้แก่ การขยายผลการทำเกษตรชีวภาพไปสู่เกษตรกรในพื้นที่ การลด

ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ปุ๋ยเคมี สารเคมี พันธุ์ข้าว แรงงาน เกษตรกรเกิดการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากขึ้น เกิดการวางแผนการผลิต การบริหารจัดการรายรับ รายจ่ายครัวเรือน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการกินการอยู่ การผลิตเพื่อการสร้างแหล่งอาหารของเครือเรือน เป็นต้น

ที่ผ่านมาถึงแม้หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมีความมุ่งมั่นและพยายามที่จะดำเนินการสนับสนุนให้ภาคเกษตรมีความเข้มแข็งสามารถที่จะปรับระบบการผลิตของตนเอง การทำการตลาดที่เชื่อมโยงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการสนับสนุนอยู่หลายด้าน เช่น ด้านการผลิตการสนับสนุนยังสนับสนุนเป็นรายบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ยังขาดการสนับสนุนกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งเพื่อรองรับกับสถานการณ์ในอนาคต ยังขาดการเชื่อมโยงรูปแบบในการพัฒนาระบบเกษตรปลอดภัยในจังหวัด และยังขาดกระบวนการสร้างมาตรฐานหรือระบบในการรับรองมาตรฐานที่เหมาะสมกับความสามารถของเกษตรกรแต่ละระดับ ขาดการรวบรวมข้อมูลกลางในด้านศักยภาพการผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิตของเกษตรกรเพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มเครือข่ายเพื่อสร้างการตลาดที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรแต่ละระดับ ซึ่งการดำเนินการไปสู่การพัฒนาเกษตรปลอดภัยร่วมกันนั้น ยังมีเงื่อนไขปัจจัยในหลายด้านที่ต้องนำมาพิจารณา ได้แก่ ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการผลิตที่ยังใช้สารเคมี และเป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ทำมาได้ผลตอบแทนน้อย และยังไม่ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชชนิดอื่นเช่น พืชผัก และเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการผลิตเกษตรปลอดภัย อีกทั้งสินค้าเกษตรปลอดภัยยังไม่ค่อยมีตลาดเฉพาะเท่าที่ควร ทำให้ต้องขายรวมกับสินค้าเกษตรทั่วไป ทำให้เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่เห็นความสำคัญ และยังไม่ตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค ขาดแรงจูงใจในด้านราคาผลตอบแทน และประกอบกับยังขาดกระบวนการหนุนเสริมให้เกิดกลไกการรวมตัวของภาคเกษตรอย่างจริงจังเพื่อใช้เป็นช่องทางในการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรเอง รวมถึงขาดการเชื่อมโยงและการสื่อสารสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตกับเครือข่ายผู้บริโภค

3. การปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย 3 พื้นที่

จากการศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัย ของกลุ่มเกษตรกรทั้ง 3 พื้นที่ ทีมวิจัยใช้แนวคิดเรื่อง ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เป็นกรอบความคิดในการวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ตั้งแต่ต้นทาง ได้แก่ การจัดการปัจจัยการผลิต ไปจนถึงปลายทาง คือ ถึงมือของผู้บริโภคหรือการตลาด เพื่อถอดองค์ความรู้รูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย และค้นหารูปแบบวิธีการของหน่วยงานภาครัฐในการหนุนเสริมการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยด้วย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายเกษตรปลอดภัย

ของจังหวัดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะต่อไป ผลจากการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มเกษตรกร 3 พื้นที่ มีรูปแบบและกระบวนการปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยที่มีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะที่แตกต่างกัน และมีปัจจัยเงื่อนไขในการปรับตัวที่เหมือนและแตกต่างกันดังนี้

3.1 โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ศรีอยุธยา

1.1 การผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม ของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง

ตำบลหัวเวียง สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน้อย จึงเป็นที่รับน้ำตามธรรมชาติในฤดูน้ำหลาก ปัจจุบันเกษตรกรตำบลหัวเวียงส่วนใหญ่ทำนาปรังปีละ 2 ครั้ง โดยเว้นช่วงฤดูน้ำหลากในช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม ของทุกปี ตำบลหัวเวียงมีพื้นที่ทำการเกษตร 5,896 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนา 5,199 ไร่ ส่วนที่เหลือจะเป็นพื้นที่ในการทำสวน และเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ สภาพพื้นที่ของตำบลหัวเวียงมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับกับลุ่มมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากมักจะท่วมพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่ปลูกบ้านเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด มีแม่น้ำน้อยเป็นแม่น้ำสายหลัก (สำนักงานเกษตรอำเภอเสนา ,2557) ต่อมาปี 2559 รัฐบาลมีนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ กลุ่มเกษตรกรตำบลหัวเวียงได้เข้าร่วมโครงการและรวมตัวเกษตรกรที่ต้องการทำนาแปลงใหญ่จำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านกระทุ่ม ตำบลลาดงา และตำบลหัวเวียง มีพื้นที่แปลงนาที่เข้าร่วม 1,000 ไร่ ต่อมาขยายพื้นที่แปลงใหญ่ เป็น 3,000 ไร่ โดยมีจำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 200 คน ส่งผลทำให้การบริหารจัดการทำได้ยากขึ้น การประสานให้เกิดการพูดคุยแต่ละครั้งก็ทำได้ลำบากและยากต่อการติดตามงาน ในปี 2560 กรมการนาแปลงใหญ่ได้ลงมติให้ลดจำนวนแปลงนาลง เหลือ 1,500 ไร่ มีสมาชิกจำนวน 51 ราย

ที่ผ่านมามีนโยบายและแผนงานจากภาครัฐหนุนเสริมตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาด เช่น การประชุมเครือข่าย การศึกษาดูงาน การอบรมให้ความรู้จากหน่วยงานในด้านต่าง ๆ เช่น การปลูกข้าวคุณภาพ โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนากระบวนการปลูกให้ได้มาตรฐาน GAP , การจัดการบัญชีการจัดทำแผนธุรกิจ การตลาดโดยกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding : MOU) กับโรงสีขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐาน Q เพื่อรับซื้อผลผลิตข้าวจากเกษตรกรแปลงใหญ่ ในปัจจุบันกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียงผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวปลอดภัย (GAP)แบบกลุ่มแล้ว แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบปัญหาที่สำคัญหลายด้าน คือ ด้านการวางแผนการผลิต ที่ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนการด้านการแปรรูป เกษตรกรต้องนำข้าวไปสีขายที่โรงสีขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากมีระยะไกล ส่งผลทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง อีกทั้งกลุ่มยังไม่มีความพร้อมของสถานที่ อุปกรณ์ และความรู้ในการ

ดำเนินการ เช่น โรงสีข้าวชุมชนไม่สามารถใช้ได้เพราะกำลังไฟในการผลิตไม่เพียงพอต่อเครื่องจักร และเครื่องสีข้าวขนาดเล็กก็ไม่เหมาะสมกับการทำในรูปแบบกลุ่มที่มีปริมาณผลผลิตมากและยังสีข้าวไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ ลานตากข้าวสามารถจุข้าวได้ประมาณจำกัดและกระจายอยู่ตามวัด ด้านการตลาด กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผลิตข้าวขายให้กับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ แต่โรงสีอยู่ห่างไกลกับพื้นที่ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง และยังได้รับเงินเข้าทำให้เกษตรกรไม่มีเงินไปลงทุนใหม่ ทำให้เลือกที่จะขายให้กับโรงสีในราคาปกติ เกษตรกรบางรายสามารถหาช่องทางการตลาดอื่นที่มีความต้องการข้าวเพื่อการบริโภค(พันธุ์กข. 43 , หอมปทุมธานี) แปรรูปสีข้าวเป็นข้าวสารจำหน่ายเองโดยใช้เครื่องสีขนาดเล็ก และจำหน่ายโดยตรงกับผู้บริโภคในพื้นที่ ทำให้สามารถขายได้ราคาสูงขึ้น แต่ก็ยังทำได้ในปริมาณที่จำกัด และเมื่อมีความต้องการของตลาดที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนในชุมชน ก็จะมีปัญหาเรื่องการเก็บสต็อกข้าวเพราะไม่มีสถานที่เก็บ และไม่มีโรงสีของตนเอง จำเป็นต้องไปฝากไว้กับโรงสีซึ่งมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 400-500 บาทต่อเดือน ส่งผลทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดข้าวสารได้ และยังไม่สามารถขยายผลไปสู่การจัดการในรูปแบบกลุ่มได้

สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง 52 ราย สามารถแบ่งกลุ่มได้ 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นเกษตรปลอดภัยได้ สามารถลดต้นทุนได้ แต่ยังไม่สามารถขยับไปสู่กระบวนการในขั้นของการจัดการผลผลิต และการตลาดแบบครบวงจรได้ (จำนวน 13 ราย)

กลุ่มที่ 2 เกษตรกรปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ มีสารชีวภัณฑ์ก็ใช้ ไม่มีก็ใช้สารเคมี และไม่ทำเอง (จำนวน 11 ราย)

กลุ่มที่ 3 เกษตรกรที่ยังใช้สารเคมีเป็นหลัก ใช้เคมีทั้งหมด ใช้ตามสูตรสำเร็จ อยากลดต้นทุนแต่ยังไม่มีความรู้ความมั่นใจในการลดการใช้สารเคมี (จำนวน 29 ราย)

ทางทีมวิจัยโครงการวิจัยจึงเน้นให้เริ่มขับเคลื่อนการวิจัยกับกลุ่มที่ 1 ก่อนเพราะเป็นกลุ่มที่มีต้นทุนเรื่องการทำเกษตรปลอดภัย เพื่อขยายผลต่อไปยังกลุ่มที่ 2 และ 3

1.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง

เกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง ทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีปริมาณการผลิตมาก ทำให้ต้องพึ่งพาตลาดภายนอกเป็นสำคัญ การปรับตัวสู่ระบบการผลิตแบบปลอดภัย จึงสัมพันธ์กับความต้องการของตลาดภายนอก เนื่องจากตลาดที่เกษตรกรเข้าถึงได้ง่ายหรือตลาดในพื้นที่ ที่สำคัญคือโรงสี ซึ่งต้องการข้าวเปลือก ที่เป็นข้าวทั่วไปที่มีคุณภาพต่ำเพื่อการส่งออก ขณะที่โรงสีที่ต้องการผลผลิตข้าวปลอดภัยยังมีจำกัด และยากต่อการเข้าถึง นอกจากนี้ความสามารถในการแปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อเป็นทางเลือกในการจัดการผลผลิตของกลุ่มยังมีจำกัดทั้งในด้านลานตาก ที่เก็บข้าว โรงสี จึงทำให้แรงจูงใจในการพัฒนาระบบการเพาะปลูกให้ได้มาตรฐาน

GAP ในระยะยาวอาจเป็นอุปสรรคได้หากไม่สามารถหาตลาดข้าวจากภายนอก เช่น โรงสีที่ต้องการข้าวปลอดภัย ที่ให้ราคาสูงกว่ารองรับ

1.3 รูปแบบ ทางเลือก วิธีการจัดการของเกษตรกรในการปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัย

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยในระยะที่ผ่านมา ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียงได้วิเคราะห์แนวทางและกระบวนการปรับตัว ได้แก่

- 1) การผลิตข้าวคุณภาพต่ำ ประเภทข้าวแบ่งเพื่อขายเป็นข้าวเปลือกกับโรงสีในพื้นที่ต่อไป แต่ใช้ระบบการผลิตแบบปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี และการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี เน้นการลดต้นทุนการผลิต เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามสถานการณ์ราคาข้าวที่ตกต่ำ ทำให้กำไรส่วนต่างจากการขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีมีน้อย ในขณะที่ต้นทุนการผลิตอื่นๆ ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าน้ำมัน เชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน มีแนวโน้มสูงขึ้น
- 2) การปรับเปลี่ยนมาผลิตข้าวคุณภาพซึ่งเป็นข้าวที่เป็นนิยมใช้ในการบริโภค ประเภทข้าวหอม เช่น ข้าวหอมปทุมธานี ข้าว กข.43 ควบคู่ไปกับการผลิตข้าวคุณภาพต่ำ(ข้าวแบ่ง) โดยทางกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่หัวเวียงได้มีการประสานงานกับตลาดภายนอก ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรในจังหวัด เช่น สหกรณ์การเกษตรช้างใหญ่ อ.บางไทร และภาคเอกชน เช่น บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์(ซีพี) เพื่อรับซื้อข้าวปลอดภัยของเกษตรกรในกลุ่มในรูปของข้าวเปลือก โดยทางกลุ่มฯจะรวบรวมสมาชิกที่สนใจการผลิตข้าวคุณภาพและได้มาตรฐานการผลิตข้าวปลอดภัย (GAP) มาวางแผนการผลิตร่วมกัน โดยการแบ่งพื้นที่เพาะปลูกของสมาชิกแต่ละรายมาผลิตข้าวคุณภาพ และใช้พันธุ์ข้าวที่ตรงกับความต้องการของตลาด และผลิตให้ได้ปริมาณข้าวเปลือกตามข้อตกลงกับตลาดเป้าหมาย ขณะเดียวกันเกษตรกรในกลุ่มก็ยังคงปลูกข้าวคุณภาพต่ำ(ข้าวแบ่ง) ซึ่งเป็นข้าวที่โรงสีส่วนใหญ่ในพื้นที่รับซื้อควบคู่กันไป เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำนาหลายไร่ (30-100 ไร่) ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรแต่ละรายในแต่ละฤดูกาลมีปริมาณหลายสิบล้าน เกษตรกรจึงค่อยๆยังคงต้องผลิตข้าวแบ่งซึ่งเป็นข้าวชนิดที่หาโรงสีรับซื้อได้ง่ายในพื้นที่ แนวทางการปรับตัวดังกล่าวนี้จึงเป็นการปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป ทดลองปรับเปลี่ยนการผลิตใช้พันธุ์ข้าวใหม่ และลดพื้นที่เพาะปลูกพันธุ์ข้าวเดิม
- 3) การผลิตข้าวปลอดภัย โดยแปรรูปสีเป็นข้าวสาร เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและขายปลีกกับผู้บริโภคในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งในรูปแบบของการจัดการในระดับครัวเรือนโดยใช้เครื่องสีข้าวขนาดเล็ก และการจัดการในระดับกลุ่มโดยนำข้าวเปลือกมาจำหน่ายให้กลุ่ม และกลุ่มนำมาแปรรูปสีเป็นข้าวสารโดยใช้เครื่องสีข้าวขนาดเล็กและบรรจุถุงขายปลีกกับผู้บริโภคที่ต้องการบริโภคข้าวคุณภาพ

ที่ปลอดภัย แต่ทั้งสองรูปแบบก็ทำในปริมาณที่จำกัดมาก ทั้งปัจจัยเรื่องตลาดที่มีจำกัดกับเครือข่ายผู้บริโภคในพื้นที่ และยังไม่มีตลาดรองรับผลผลิตจำนวนมาก และมีข้อจำกัดเรื่องการจัดการหลังเก็บเกี่ยว ได้แก่ สถานที่ตากข้าว สถานที่เก็บข้าวเปลือก เครื่องสีข้าวของกลุ่มฯที่มีขนาดเล็ก และสถานที่เก็บข้าวสาร ซึ่งล้วนเป็นข้อจำกัดของเกษตรกรในการจัดการผลผลิตไปสู่ตลาดภายนอก

3.2 โครงการกระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการ กระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อศึกษาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลสวนพริก
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการผลิตเกษตรปลอดภัยที่สอดคล้องกับตลาดและศักยภาพของเกษตรกรตำบลสวนพริก
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทความสัมพันธ์และการบริหารจัดการผลประโยชน์ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิต และเกษตรกรคนกลางที่เป็นกลไกการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในพื้นที่

การผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม ของกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก

พื้นที่เกษตรกรรมของตำบลสวนพริกมีเหลืออยู่ร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล แต่มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร โดยที่ตั้งของตำบลเป็นพื้นที่ใกล้เมือง วิถีชีวิตของคนในตำบลส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนแปลงไปทำอาชีพนอกภาคเกษตร เกษตรกรตำบลสวนพริกที่เข้าร่วมการวิจัย มีจำนวน 7 คน ซึ่งพื้นฐานของเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม มีพื้นที่การเกษตรค่อนข้างน้อย อยู่ระหว่าง 2 งาน ถึง 10 ไร่ (โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรต่ำกว่า 1 ไร่ มีจำนวน 3 ราย เกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรมากกว่า 1 ไร่ แต่ไม่เกิน 5 ไร่ มีจำนวน 2 ราย และเกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรมากกว่า 5 ไร่ แต่ไม่เกิน 10 ไร่ มีจำนวน 2 ราย) เน้นการผลิตพืชผักผลไม้พื้นบ้านในบริเวณพื้นที่บ้านเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งได้ราคาต่ำ ต่อมาเมื่อเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ลาออกจากโรงงานแล้วหันมาทำเกษตรอย่างเต็มตัว ทำสวนไผ่และเลี้ยงไก่ไข่โดยใช้กระบวนการผลิตที่ปลอดภัย และพบว่าสามารถทำเกษตรแล้วมีรายได้ดี สามารถหาช่องทางจำหน่ายผลผลิตสู่ภายนอกได้ด้วยตนเองหลายรูปแบบ เช่น ขายออนไลน์กับผู้บริโภคในพื้นที่ ขายผลผลิตหน้าร้านและนำหน่อไม้มาแปรรูปเป็นอาหาร ขายตรงกับผู้ประกอบการอาหารในพื้นที่ ทำให้ได้ราคาดี เกษตรกรในพื้นที่จึงเกิดความตื่นตัวเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำเกษตรปลอดภัย จนปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากทางสำนักงานเกษตรอำเภอจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่และเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรในตำบลและพื้นที่

ใกล้เคียง โดยยังได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่ในราคาที่เป็นธรรมไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคที่ต้องการผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารเคมีด้วย แต่ในการดำเนินการยังพบปัญหาการผลิตที่ยังขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถระบุได้ว่ามีพืชผักอะไร และจำนวนเท่าไร ทำให้ไม่สามารถที่จะขยายตลาดให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันตลาดก็ยังไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการขยายการผลิต ส่งผลให้เกษตรกรที่ผลิตพืชผักปลอดภัยยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตไปสู่ภายนอกได้เท่าที่ควร

ข้อมูลการผลิตของเกษตรกรตำบลสวนพริก

พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม (ไร่)

ลำดับ	ชื่อ- นามสกุล	พื้นที่ทำ การเกษตร
1	ว่าที่ ร.ต. กิตติศักดิ์ เชนยทอง	10 ไร่
2	นาย ดิเรก ชันธมาลา	8 ไร่
3	นาย ดาวเกียรติ ดารา	4 ไร่
4	นาย บรรจง ผลมะพลับ	2 ไร่
5	นาย สมทรง จิตต์กุศล	2 งาน
6	นาย สนิท กสิพันธ์	2 งาน
7	นางอุไร พลรักษ์	2 งาน

ชนิดพืช ผักที่ปลูกในพื้นที่การเกษตร (จำนวน/ปริมาณ)

1) ว่าที่ ร.ต. กิตติศักดิ์ เชนยทอง (พื้นที่ 10 ไร่)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ต้น)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	ไผ่	400			●
2	มะม่วง	13		●	
3	กล้วยน้ำว้า	25		●	
4	ขนุน	3		●	
5	แค	15		●	
6	มะพร้าว	20		●	
7	มะนาว	7		●	
8	ฝรั่ง	3		●	
9	น้อยหน่า	5		●	
10	ชมพู	3	●		

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ต้น)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
11	มะกรูด	2		●	
12	พืชผักสวนครัวทั่วไป (รวม)	40		●	
13	ทับทิม	2		●	
14	อินทผลัม	2	●		
15	ตระไคร้	20		●	
16	ละมุด	2	●		
17	กระท้อน	1	●		
18	โกโก้	125		●	
19	โกโก้ดำ	12		●	
20	แพะ	11		●	

2) นาย 2. 2) นาย ดิเรก ชันธมาลา (พื้นที่ 8 ไร่)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ต้น)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	ไผ่	500	●		
2	ถั่วฝักยาว	100	●		
3	มะเขือ	20	●		
4	ขุ่น	25	●		
5	มะม่วง	15	●		
6	ส้มโอ	4	●		
7	อินทผลัม	20	●		
8	กล้วยน้ำว้า	30	●		
9	กระเพรา	20	●		

3) นาย บรรจง ผลมะพลับ (พื้นที่ 2 ไร่)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ต้น)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	ไผ่	60		●	
2	มะนาว	70		●	

3	มะม่วง	10		●	
4	ขนุน	10		●	

4) นาย ดาวเกียรติ ดารา (พื้นที่ 4 ไร่)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ตัน)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	มะนาว	114		●	
2	ขนุน	12	●		
3	อินทผลัม	6	●		
4	ชะอม	50	●		
5	กล้วยน้ำว้า	40	●		
6	ไผ่	11	●		
7	มะม่วง	11	●		
8	ฝรั่ง	3	●		

5) นาย สมทรง จิตต์กุล (พื้นที่ 2 งาน)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ตัน)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	ไผ่	45	●		

6) นาย สนิท กสิพันธ์ (พื้นที่ 2 งาน)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ตัน)	ความถนัด/ความชอบ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	กล้วยน้ำว้า	20	●		
2	มะพร้าว	4	●		
3	มะกรูด	6	●		
4	มะม่วง	6	●		
5	น้อยหน่า	5	●		
6	กระเพรา	10	●		
7	พริก	13	●		

8	ไผ่	5	●		
---	-----	---	---	--	--

7) นางอุไร พลรักษ์ (พื้นที่ 2 งาน)

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน (ต้น)	ความถนัด/ความชำนาญ		
			เริ่มต้น	ปานกลาง	ชำนาญ
1	มะนาว	110		●	
2	ขุนน	3	●		
3	ละมุด	3	●		
4	น้อยหน่า	5	●		
5	มะยงชิด	3	●		
6	มะกรูด	10		●	
7	มะพร้าว	3		●	
8	พริก	15	●		
9	มะเขือ	60	●		
10	ไผ่	7	●		
11	พืชผักสวนครัวทั่วไป (รวม)	30	●		

ความหมายความถนัด / ความชำนาญ

เริ่มต้น หมายถึง ปลูกได้แต่ยังไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ

ปานกลาง หมายถึง มีผลผลิตตามต้องการสามารถขายได้

ชำนาญ หมายถึง สามารถถ่ายทอดความรู้ได้

พื้นฐานความพร้อมของเกษตรกร (เครื่องมือ/ความรู้/แรงงาน/ฐานะ)

(ก) อุปกรณ์การเกษตร

ลำดับ	ชื่อ- นามสกุล	เครื่องมือ	จำนวน (ชิ้น)
1	ว่าที่ ร.ต. กิตติศักดิ์ เชนยทอง	จอบ	3
		เสียม	2
		คราด	2
		เครื่องตัดหญ้า	2
		มีดดายหญ้า	3
		เครื่องย่อยกิ่งไม้	1

ลำดับ	ชื่อ- นามสกุล	เครื่องมือ	จำนวน (ชิ้น)
		ปั้มน้ำ	2
2	นาย ดิเรก ชันธมาลา	จอบ	2
		เสียม	2
		คราด	2
		เครื่องตัดหญ้า	3
		มีดดายหญ้า	1
		ปั้มน้ำ	2
3	นาย บรรจง ผลมะพลับ	จอบ	2
		เสียม	2
		คราด	1
		เครื่องตัดหญ้า	1
		มีดดายหญ้า	1
		ปั้มน้ำ	1
4	นาย ดาวเกียรติ ดารา	จอบ	1
		เสียม	2
		คราด	1
		เครื่องตัดหญ้า	1
		มีดดายหญ้า	1
		ปั้มน้ำ	1
5	นาย สมทรง จิตต์กุล	จอบ	2
		เสียม	1
		มีดดายหญ้า	2
6	นาย สนิท กสิพันธ์	จอบ	1
		เสียม	1
		คราด	1
		มีดดายหญ้า	1
7	นางอุไร พลรักษ์	จอบ	2
		เสียม	2
		มีดดายหญ้า	1

(ข) แร่งงานการทำเกษตร (จ้าง)

ลำดับ	รายชื่อ	พื้นที่ การเกษตร	จำนวน	เพศ	อายุเฉลี่ย (ปี)
1	ว่าที่ ร.ต.กิตติศักดิ์ เชนยทอง	10 ไร่	3	ชาย 2	60
				หญิง 1	60
2	นายดิเรก ชันธมาลา	8 ไร่	2	ชาย 1	55
				หญิง 1	60
3	นายบรรจง ผลมะพลับ	2 ไร่	0		
4	นายดาวเกียรติ ดารา	4 ไร่	0		
5	นายสมทรง จิตต์กุศล	2 งาน	0		
6	นายสนิท กสิพันธ์	2 งาน	0		
7	นางอุไร พลรักษ์	2 งาน	0		

การจัดการผลผลิตรายบุคคล (เพื่อบริโภค / ขาย ขายอย่างไร)

ลำดับ	รายชื่อ	บริโภค	แบ่งปัน	ขาย
1	ว่าที่ ร.ต.กิตติศักดิ์ เชนยทอง	●	●	●
				ขายตรง
2	นายดิเรก ชันธมาลา	●	●	-
3	นายบรรจง ผลมะพลับ	●	●	●
				ขายตรง
4	นายดาวเกียรติ ดารา	●	●	●
				ขายคนกลาง (เอ)
5	นายสมทรง จิตต์กุศล	●	●	-
6	นายสนิท กสิพันธ์	●	●	-
7	นางอุไร พลรักษ์	●	●	●
				ขายคนกลาง (เอ)

ข้อมูลด้านการตลาด ผู้บริโภคพืชผักปลอดภัย

ตลาดผู้บริโภคพืชผักปลอดภัย ที่กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริกศึกษานั้น มี 3 ระดับคือ 1. ตลาดโรงพยาบาลในพื้นที่ได้แก่ โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา 2. ตลาดในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา 3. ตลาดในชุมชน รูปแบบการศึกษาโดยในระดับโรงพยาบาลมีการศึกษาข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค ร่วมกับ คณะอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และในระดับเขตเมือง และภายในชุมชนใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลความต้องการ

1. โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา

สืบเนื่องจากนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยเฉพาะหน่วยงานในสังกัดกระทรวง และภาคีเครือข่าย จึงได้ดำเนินโครงการโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย ซึ่งได้มีการลงนามความร่วมมือกับ 6 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ มหาวิทยาลัย และบริษัทประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งมี วัตถุประสงค์เพื่อให้โรงครัวและโรงอาหารของโรงพยาบาล ประชุมอาหารจากผัก ผลไม้ปลอดสารพิษ เพื่อสุขภาพ ของผู้ป่วย ประชาชน และสร้างรายได้ให้เกษตรกร โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานโรงพยาบาลอาหาร ปลอดภัยของโรงพยาบาล คือ 1) กำหนด นโยบายการดำเนินงานโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย (Food Safety Hospital) 2) แต่งตั้งคณะทำงานและจัดทำแผนงานในการขับเคลื่อนโดยเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ประกาศ/สื่อสารนโยบายให้ประชาชน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบ 4) ดำเนินการตามแผน/โครงการ โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5) กำหนดเมนูอาหารล่วงหน้า อย่างน้อย 2 เดือน และจัดให้มีเมนูสุขภาพ สอดคล้องกับวัตถุดิบในพื้นที่ 6) จัดระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่เอื้อต่อการดำเนินการ ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับระเบียบ 7) ตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบตามเกณฑ์ หากพบสารปนเปื้อนให้ดำเนินการปรับตามเกณฑ์ 8) ตรวจสอบคุณภาพประจำปี จัดทำแผนเฝ้าระวังร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 9) ตรวจสอบสถานที่ประกอบอาหารผู้ป่วยในโรงพยาบาลตามแบบประเมิน ทั้งทางกายภาพและทาง จุลินทรีย์ 10) จัดให้มีพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ GAP เพื่อเป็นการส่งเสริมเกษตรกรอย่างยั่งยืน

โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา มีความต้องการผักปลอดภัยจำนวน 45,300 กิโลกรัม/ ปี หรือคิดเป็น 1,312,925.34 บาท (ข้อมูลจาก สสจ.พระนครศรีอยุธยา) มีจำนวนชนิดของผักที่มีการสั่งซื้อ 74 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นผักที่ ให้คุณประโยชน์สูงและผักที่ใช้เป็นเครื่องปรุง อาทิ พริกทอง แตงกวาอ่อน ถั่วฝักยาว ฝักกวาดุ้ง พริก ข่า ตะไคร้ ฯลฯ โดยปริมาณความต้องการผักของแต่ละโรงพยาบาลขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้ คือ 1. ขนาดของโรงพยาบาล 2. อัตราการครองเตียง (อัตราการครองเตียง คือ ร้อยละของการใช้เตียงทั้งหมดของสถานพยาบาล

ของผู้ป่วยใน ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด: คำนียามศัพท์ สถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข) 3. จำนวนผู้ป่วยใน และ 4. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น อาการของผู้ป่วย โดยวิธีการซื้อผัก มี 2 วิธี คือ 1. ผ่านคนกลาง และ 2. ไม่ผ่านคนกลาง โดย วิธีผ่านคนกลางจะมี 2 ลักษณะ คือ ผ่านระบบประกวดราคาตามระเบียบราชการ โดยจะทำการประกาศแสดง ความต้องการเป็นรายปี และพ่อค้าคนกลางในตลาดเป็นผู้นำผักมาส่งที่โรงพยาบาล ส่วนวิธีไม่ผ่านคนกลาง คือ ทางโรงพยาบาลจะเป็นไปซื้อเองในตลาดที่ใกล้ โดยชนิดของผักที่ใช้ประจำ ได้แก่ ผักกาดขาว ฟักทอง ถั่วงอก และพืชผักสวนครัวทั่วไป โดยกระบวนการสั่งซื้อ นักโภชนาการจะเป็นผู้กำหนดเมนูอาหารในแต่ละวัน และจะทำการ สั่งซื้อล่วงหน้า 1-2 วัน

จากข้อมูลสัมภาษณ์ พบว่า ผักที่ใช้ระบบผ่านคนกลาง มีเงื่อนไขต้องเป็นผักปลอดภัย โดยบางโรงพยาบาลจะใช้ใบรับรองมาตรฐาน เป็นเงื่อนไข และจะมีการสุ่มตรวจเป็นระยะและซึ่งผลการตรวจใน บางครั้งจะพบว่าผักบางชนิดยังมีสารเคมีปนเปื้อนอยู่ ส่วนซื้อผักที่ทางโรงพยาบาลเป็นผู้ซื้อเองจะเลือกพ่อค้าที่ เชื่อถือได้ แต่ในบางครั้งก็จะสุ่มตรวจพบสารเคมีปนเปื้อน ¹

2. ตลาดในเขตเมืองอำเภอพระนครศรีอยุธยา

- ก. ร้านอาหาร Livehouse beer&bistro ความต้องการเป็นผักพื้นบ้าน ไข่ และเป็นผักสลัด และทางร้านเข้าใจกระบวนการผลิตของเกษตรกร และมีความมั่นใจเรื่องความปลอดภัยของผัก ทำให้สามารถถ่ายทอดให้กับผู้บริโภคในร้านที่มาทานอาหารได้ ให้สินค้าสามารถขายได้อย่างต่อเนื่อง
- ข. ร้านอาหารข้าวแกงพันธุ์ดี เป็นเครือข่ายของเกษตรกรที่ผลิตพืชผักปลอดภัย มีแนวคิดที่อยากสนับสนุนเกษตรกรให้สามารถขายพืชผักได้ ร้านข้าวแกงพันธุ์ดี มี 2 สาขที่ตั้งอยู่ในปิ่นนํ้ามันปตท. อำเภอบางปะหัน และอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การรับซื้อเน้นการพูดคุยกันระหว่างร้านและเกษตรกร แต่การกำหนดจำนวนผัก และชนิดของผักไม่มีความแน่นอน ราคาซื้อคิดตามราคาตลาด เกษตรกรต้องไปส่งเอง

3. ตลาดในพื้นที่ ตำบลสวนพริก

- ก. โรงเรียนวัดสว่าง มีความต้องการไข่ไก่ เดิมทีเคยซื้อไข่ไก่ในราคาที่ต่ำกว่าราคาของกลุ่ม ทำให้กลุ่มต้องมีระบบการต่อรองร่วมกันคือ กลุ่มจะขายแผงละ 120 บาท 100 บาท ให้กับเกษตรกร และอีก 20 บาท จะมอบให้โรงเรียน เป็นค่าอาหารเด็ก กลุ่มส่งให้โรงเรียนอาทิตย์ละ 2 แผง

¹ โครงการ พัฒนาระบบตลาดผักปลอดภัยตามหลัก “การตลาดนำการผลิต” กรณีศึกษา : จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ,นพปฎล ชิงทอง และคณะ, 2562

- ข. ตลาดประชารัฐ หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลสวนพริก เปิดทุกวันพุธ อาทิตย์ละ 1 วัน สามารถขายไข่ได้ อาทิตย์ละ 6-10 แผง โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจากต่างพื้นที่เป็นลูกค้า
- ค. ลูกค้าทั่วไป โดยจะปรับเป็นการจัดกระเช้าของขวัญโดยใช้ผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มที่ผ่านมามีหน่วยงานมาสั่งซื้อไข่โดยจัดเป็นกระเช้า เช่น รพ.สต.สวนพริก เป็นต้น

บทเรียนการบริหารจัดการผลผลิตที่ผ่านมาของกลุ่มเกษตรกรและคนกลาง

กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก 7 ราย ผลิตสินค้าปลอดภัย เช่น ผัก ไข่ หน่อไม้ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยเน้นการบริโภค เหลือถึงขาย กลุ่มมีแนวคิดผลิตสินค้าคุณภาพปลอดภัย โดยเน้นการตลาดคือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น การจัดกระเช้า และการขายผลผลิตทางออนไลน์

บทบาทและความสัมพันธ์ของคนกลางและเกษตรกรตำบลสวนพริกในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย คือ เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรลูกค้า ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกน้อยสามารถควบคุมได้ สื่อสารทำความเข้าใจ “แบบพวกเดียวกัน” ทำให้กลุ่มทำงานง่าย มองเห็นปัญหาร่วมกัน สาเหตุการเกิดปัญหา และหาแนวทางการแก้ไข โดยเน้นการบริหารแบบธรรมชาติ ทำให้การทำงานร่วมกันไม่ทำให้รู้สึกเป็นทางการและทำให้อึดอัดในการทำงานร่วมกัน

รูปแบบการขาย ในเบื้องต้นกลุ่มให้สมาชิกขายผลผลิตของตนเองก่อน หากขายไม่หมดจะนำผลผลิตมาฝากขาย ซึ่งการฝากขายต้องบอกก่อนล่วงหน้า 2 วัน เพื่อให้คนกลางสามารถคำนวณสินค้าที่ต้องการขาย หากขายไม่หมดทางกลุ่มจะทำการแปรรูปทันที ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกน้อยสามารถควบคุมได้ กลุ่มมีการวิเคราะห์ผลผลิตที่ส่งให้ลูกค้า ติดตามซักถามความคิดเห็นจากลูกค้า เช่น ผักที่ส่งขายเน่าเสียเร็ว กลุ่มจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้ผักเน่าเร็วกว่าปกติซึ่งจะดูตั้งแต่ต้นทางการเก็บผลผลิตถึง ปลายทาง(ลูกค้า) เมื่อพบถึงสาเหตุจึงหาวิธีการหรือแนวทางการแก้ไข ซึ่งจากการวิเคราะห์และสอบถามข้อมูลในเบื้องต้นแล้วพบว่า ในช่วงเวลาเก็บผลผลิต ผู้ผลิตเก็บผลผลิตแล้วนำไปล้างน้ำ ซึ่งผลผลิตที่เก็บไม่แห้ง จึงทำให้ผักเน่าเสียเร็ว กลุ่มมีวิธีการแก้ไขโดยการไม่ล้างผักใช้วิธีเช็ดทำความสะอาดเท่านั้น

รูปแบบในการขนส่งผลผลิตพืชผักปลอดภัย กลุ่มลูกค้าในกลุ่ม Line จะใช้วิธีการ นำเสนอสินค้าที่มี และลูกค้าหน่วยงานในพื้นที่จะโทรมาสั่งซื้อ เมื่อลูกค้าสั่งซื้อจะมีการนัดหมายวัน เวลา สถานที่เพื่อส่งสินค้า โดยใช้รถส่วนตัวในการส่ง เงื่อนไขการส่งจะเน้นส่งในเขตพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ ศักยภาพ ต้นทุนความรู้ เกษตรกรพื้นที่ตำบลสวนพริก

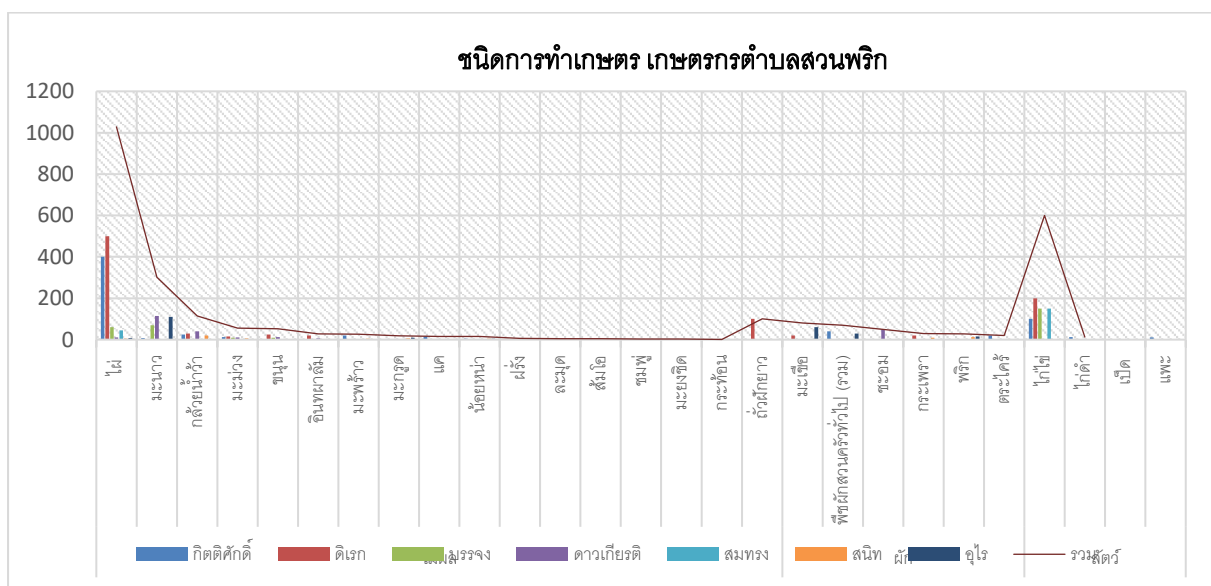
1. การวิเคราะห์ต้นทุน ศักยภาพ กำลังการผลิตของเกษตรกรตำบลสวนพริก

เกษตรกรตำบลสวนพริก ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 45 - 72 ปี มีรูปแบบการทำเกษตร 3 ชนิดด้วยกันคือ 1.การปลูกไม้ผล จำนวน 16 ชนิด 2. ปลูกพืชผัก จำนวน 7 ชนิด 3. เลี้ยงสัตว์ จำนวน 3 ชนิด การปลูกพืชเน้นปลูกไม้ผล ปลูกครั้งเดียวแต่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอด เช่น ไข่ มะนาว กล้วย โดยมีรายการตามอันดับการปลูก ดังนี้

ตารางแสดง ชนิด / จำนวน การทำเกษตร

ชนิด	รายการ	กิตติศักดิ์	ดิเรก	บรรจง	ดาว เกียรติ	สมทรง	สนิท	อุไร	รวม (ตัน)
ไม้ผล	ไข่	400	500	60	11	45	5	7	1,028
	มะนาว	7	0	70	114	0	0	110	301
	กล้วยน้ำว้า	25	30	0	40	0	20	0	115
	มะม่วง	13	15	10	11	0	6	0	55
	ขนุน	3	25	10	12	0	0	3	53
	อินทผลัม	2	20		6				28
	มะพร้าว	20	0	0	0	0	4	3	27
	มะกรูด	2	0	0	0	0	6	10	18
	แค	15							15
	น้อยหน่า	5	0	0	0	0	5	5	15
	ฝรั่ง	3	0	0	3	0	0	0	6
	ละมุด	2						3	5
	ส้มโอ		4						4
	ชมพู	3							3
	มะยงชิด							3	3
	กระท้อน	1							1
ผัก	ถั่วฝักยาว	0	100						100
	มะเขือ		20					60	80
	ผักสวนครัว	40						30	70
	ชะอม				50				50
	กระเพรา		20				10		30
	พริก						13	15	28

ชนิด	รายการ	กิตติศักดิ์	ดิเรก	บรรจง	ดาว เกียรติ	สมทรง	สนิท	อุไร	รวม (ตัน)
	ตระไคร้	20							20
สัตว์	ไก่ไข่	100	200	150		150			600 ตัว
	ไก่ดำ	12							12 ตัว
	แพะ	11							11 ตัว

จากข้อมูลจะพบว่า เกษตรกรตำบลสวนพริกนิยมปลูกไม้ จำนวนมากที่สุด จำนวน 1,028 ต้น รองลงมา คือ การเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งมีจำนวน 600 ตัว มะนาว 301 ต้น และกล้วยน้ำว้า 115 ต้น

2. การวิเคราะห์ต้นทุนแรงงานความรู้ เกษตรกร

จากตารางต้นทุนความรู้เกษตรกร จำนวน 7 ราย ส่วนใหญ่ มีความรู้ความชำนาญในระดับเริ่มต้น หมายถึง ปลูกได้ แต่ยังไม่ได้ผลผลิตตามความต้องการ ด้านแรงงานส่วนใหญ่ยังทำเพียงคนเดียว มีแค่ 2 ราย ที่มีความรู้สำหรับการทำเกษตร

3. การวิเคราะห์ ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลสวนพริก

ตารางการเปรียบเทียบ

ประเด็น	ตลาดโรงพยาบาล	ตลาดในเขตเมือง	ตลาดในชุมชน
ความต้องการ	โรงพยาบาลมีความต้องการพืชผักที่	มีความต้องการ ผัก และสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย ในระดับที่	มีความต้องการ ผัก/สินค้าเกษตรที่ปลอดภัย ในระดับที่

ประเด็น	ตลาดโรงพยาบาล	ตลาดในเขตเมือง	ตลาดในชุมชน
	หลากหลาย จำนวนมาก และต้องมีความต่อเนื่อง	เกษตรกรและคนกลาง สามารถบริหารจัดการ ได้	เกษตรกรและคนกลาง สามารถบริหารจัดการ ได้
เงื่อนไขการรับซื้อ	- มีระเบียบในการรับซื้อ 2 ระบบ 1. การเสนอราคาเพื่อจำหน่ายสินค้าในโรงพยาบาล 2. การรับซื้อเอง(แต่จะมีร้านประจำ) และต้องได้รับรองมาตรฐาน GAP - ต้องมีระบบการขนส่งให้ผักปลอดภัย และสดใหม่	ไม่มีเงื่อนไขในการรับซื้อ	ไม่มีเงื่อนไขในการรับซื้อ
การขนส่ง	เกษตรกรต้องขนส่งผักไปที่โรงพยาบาลเอง	เกษตรกรนำสินค้าผ่านตัวแทนไปส่งให้กับผู้บริโภค	มารับสินค้าเองกับเกษตรกร โดยตรง
การผลิตสินค้าเกษตร	เกษตรกรยังมีพื้นฐานการปลูกพืชในระดับต้น ยังไม่มีความชำนาญในการผลิต และขายสินค้าในจำนวนมาก เกษตรกรคนกลางจำเป็นต้องมีระบบในการบริหารจัดการ รวบรวมผลผลิตสูง	เกษตรกร สามารถผลิตได้ตามศักยภาพ คนกลางในการรวบรวมสินค้าเพื่อจำหน่าย สามารถบริหารจัดการผลผลิตสู่กลุ่มเป้าหมายได้	เกษตรกร สามารถผลิตได้ตามศักยภาพ คนกลางในการรวบรวมสินค้าเพื่อจำหน่าย สามารถบริหารจัดการผลผลิตสู่กลุ่มเป้าหมายได้

4. วิเคราะห์สถานการณ์และแนวทางรูปแบบการบริหารจัดการ ผลผลิตและการตลาดตำบลสวนพริก

จากสถานการณ์น้ำแล้งในช่วงปี 2562 จนถึงปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นตำบลสวนพริกยังสามารถทำการเกษตรได้ เพราะมีแม่น้ำป่าสัก และคลองบางขวดไหลผ่าน แต่ที่เป็นปัญหาอย่างมากคือสภาพ

อากาศที่มีความร้อนสูง ทำให้พืชไม่โตเท่าที่ควร กลุ่มจึงวิเคราะห์รูปแบบการทำเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ ลดการใช้น้ำและเกษตรกรสามารถในการดูแลซึ่งไม่จำเป็นต้องดูแลมากนัก กลุ่มจึงมีแนวทางในการทดลองตลาดไก่ไข่ ซึ่งที่ผ่านมา หัวหน้าโครงการได้เริ่มทดลองเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งมีรูปแบบการเลี้ยงแบบปล่อย และให้เลี้ยงด้วยอาหารทั่วไปและเสริมด้วยสมุนไพรที่มีอยู่ในพื้นที่ จากการทดลองเลี้ยงและขายนั้นทำให้สามารถ ขายสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง และเกษตรกรสมาชิกเริ่มเลี้ยงตาม ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริกจึงมีแนวทางในการทดลองรูปแบบการเลี้ยงไก่ไข่แบบธรรมชาติร่วมกัน

ด้านการตลาด เกษตรกรมีศักยภาพที่จะทำการตลาดได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตลาดในเขตเมือง และกลุ่มตลาดในชุมชน และตลาดกลุ่มใหม่คือ ตลาดกลุ่มเครือข่าย

ด้านการบริหารจัดการผลผลิตของคนกลางตัวแทนกลุ่มในการขายสินค้า จากสถานการณ์ โควิด-19 ทำให้ไม่สามารถไปขายในตลาดเปิด เช่นตลาดประชารัฐได้ ตัวแทนกลุ่มจึงต้องปรับวิธีการขายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น การขายรูปแบบออนไลน์ การขายส่ง(ส่งต่อสินค้าเพื่อนำไปขายต่อในหน่วยงานราชการ โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น) การสื่อสารระหว่างกลุ่มใช้วิธีการสื่อสารผ่านไลน์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลสวนพริก ในเรื่องจำนวนสินค้าที่เกษตรกรมีและต้องการขาย และการตั้งราคาสินค้าร่วมกัน

3.3 โครงการกระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตอาหารคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการผลผลิตที่สอดคล้องกับศักยภาพของเกษตรกรตำบลหนองปลิง
- 3) เพื่อศึกษารูปแบบการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลหนองปลิง

กระบวนการผลิตของกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิง

ตำบลหนองปลิง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอนครหลวง ตำบลหนองปลิง มีลักษณะเป็นที่ราบ แต่ไม่เรียบ บริเวณตอนกลางของตำบลเป็นที่ลุ่ม มีลักษณะคล้ายเป็นบึงเก่าขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกกันว่า “มาบ” ซึ่งหมายถึงที่ลุ่ม ทางตะวันออกและทางใต้จะเป็นที่ค่อนข้างดอน ไม่มีแม่น้ำแต่มีลำรางธรรมชาติผ่านตอนกลางที่เป็นที่ลุ่ม ตอนนี้ได้กลายเป็นคลองส่งน้ำของชลประทานไปแล้ว ตำบลหนองปลิง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด 7,900 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 6,000 ไร่ มีพื้นที่ทำนาประมาณ 5,000 ไร่ เป็นพื้นที่สวนผสมประมาณ 200 ไร่ มีจำนวนเกษตรกร 158 ครอบครัว ปัจจุบันตำบล

หนองปลิงเปลี่ยนระบบการทำนาจากนาปีมาเป็นนาปรัง ใช้ระบบน้ำชลประทาน พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกใช้สารเคมีปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตร สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจากการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและสารเคมีอีกหลายประเภทเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณมาก แต่ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรมีหนี้สินเพื่อนำมาลงทุนในการผลิต ส่วนใหญ่ที่ดินหลุดมือต้องขายที่ดินและมาเช่าที่ดินที่เคยเป็นของตัวเองใช้ในการทำการเกษตร

ตำบลหนองปลิง ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ข้าวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสมาชิกทั้งหมด 38 ราย มีพื้นที่ 700ไร่ กิจกรรมโครงการมีการให้ความรู้ด้านการผลิตสารชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร และมีเกษตรกรผ่านมาตรฐานข้าวปลอดภัย GAP 4 คน แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้าสู่มาตรฐาน GAP เนื่องจากยังไม่เห็นว่าผลผลิตที่ผ่าน GAP มีราคาที่สูงกว่า นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดความรู้ความเชื่อมั่นในการที่จะปรับเปลี่ยนระบบการผลิตมาเป็นเกษตรปลอดภัย ที่ผ่านมีการอบรมให้ความรู้เรื่องกระบวนการผลิตเกษตรปลอดภัยแล้ว แต่ก็ยังไม่นำไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเองอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามนอกจากการทำนาเพื่อขายแล้ว พบว่าเกษตรกรตำบลหนองปลิง ยังมีการทำเกษตรผสมผสานอยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านเพื่อการบริโภค และขายเป็นรายได้เสริม มีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ใช้สารชีวภัณฑ์เป็นหลัก แต่ที่ผ่านมายังไม่ได้มีการจัดการการผลิตและการตลาดร่วมกัน แกนนำบางรายมีศักยภาพสูง เช่น คุณเชิดศักดิ์ ไวยอาษา หัวหน้าโครงการวิจัยฯ อายุ 64 ปี พนักงานรัฐวิสาหกิจที่ผันตัวกลับมาเป็นเกษตรกร ทำไร่นาสวนผสมในที่ดินทำกินของตัวเอง ใช้ระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว คุณเชิดศักดิ์สามารถแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ข้าวสาร กล้วยตาก ขนม น้ำส้มสายชู และสามารถจัดการผลผลิตไปสู่ตลาดภายนอกได้ทั้งโดยการจำหน่ายโดยตรงกับผู้บริโภคและตลาดออนไลน์ อย่างไรก็ตามยังเป็นการดำเนินการแบบส่วนตัว คุณเชิดศักดิ์และแกนนำกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงจึงอยากเห็นเกษตรกรหนองปลิงมีการรวมกลุ่มและวางแผนการผลิต และการตลาดร่วมกัน และยกระดับการผลิตสู่การผลิตอาหารคุณภาพที่ปลอดภัย มีมูลค่าเพิ่ม และตอบสนองความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร

การจัดการผลผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการกลุ่ม และการตลาด

ที่ผ่านมาเกษตรกรตำบลหนองปลิงมีการจัดการผลผลิตข้าว โดยการขายกับโรงสีในพื้นที่ โดยการขายเป็นข้าวเปลือกทันทีหลังเก็บเกี่ยวในลักษณะต่างคนต่างขาย มีเกษตรกรบางรายที่ผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน และแปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อการบริโภค แต่กลุ่มยังไม่ได้มีการจัดการผลผลิตข้าวร่วมกัน ที่ผ่านมามีการทำบันทึก MOU กับโรงสีข้าวในการรับซื้อตามราคาและจำนวนที่กำหนด แต่เกษตรกรยังไม่สามารถผลิตข้าวให้กับโรงสีตามเงื่อนไข เนื่องจากมีระยะเวลาการผลิตที่ไม่พร้อมกัน การบริหารจัดการกลุ่มยังเป็นลักษณะของเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการการผลิต เช่น การลดต้นทุน การใช้สารชีวภัณฑ์ และการจัดการปัจจัยการ

ผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ แต่การกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานร่วมกัน ตลอดจนการจัดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของกลุ่มยังไม่ชัดเจน การดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองปลิงจึงยังไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการ ซึ่งปัญหาสำคัญคือ เกษตรกรแต่ละรายต่างคนต่างทำต่างคนต่างขาย ขาดการวางแผนการผลิตและการตลาดของกลุ่ม ในส่วนของพืชสวน เกษตรกรมีการทำเกษตรผสมผสานอยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านเพื่อการบริโภค และขายพืชผักในละแวกหมู่บ้านเป็นรายได้เสริม เกษตรกรบางรายมีศักยภาพสูง เช่น คุณเชิดศักดิ์ ไวยอาษา หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ทำไร่นาสวนผสมในที่ดินทำกินของตัวเอง มีการแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ ข้าวสาร กล้วยตาก ขนม ทำน้ำส้มสายชูจากกล้วย และสามารถจัดการผลผลิตไปสู่ตลาดภายนอกได้ทั้งโดยการจำหน่ายโดยตรงกับผู้บริโภคและตลาดออนไลน์ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังขาดการวางแผนจัดการการตลาดร่วมกัน ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างขาย เมื่อขายกับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อก็ขายได้ราคาต่ำ

กระบวนการปรับตัวของกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงสู่ระบบเกษตรปลอดภัย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาดังกล่าว กลุ่มแกนนำเกษตรกรตำบลหนองปลิงได้มีแนวคิดใหม่ในการปรับเปลี่ยนการผลิตสู่กระบวนการผลิตอาหารคุณภาพ ที่คำนึงถึงความปลอดภัยของเกษตรกรและผู้บริโภค การสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนและสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันกระแสการบริโภคอาหารปลอดภัยมีเพิ่มขึ้น กลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงจึงต้องการศึกษาหาแนวทางการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิง โดยมุ่งเน้นที่กระบวนการผลิตผักคุณภาพในระยะแรก เนื่องจากผลผลิตผักยังไม่อยู่ภายใต้โครงสร้างตลาดที่ต้องพึ่งพิงภายนอกมากนัก มีศักยภาพและโอกาสในการจัดการการผลิต และการตลาดในระดับพื้นที่ได้ โดยการทดลองระบบบริหารจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงการตลาดที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงในระยะต่อไป

ในการดำเนินงานโครงการระยะแรก ทีมวิจัยวางแผนในการผลิตผักปลอดภัยกับเกษตรกร 15 ราย ที่มีการทำสวนปลูกผักพื้นบ้านอยู่เดิม และสนใจที่จะจัดการการผลิตและการตลาดร่วมกัน โดยจะเริ่มทดลองตลาดในพื้นที่ก่อน เช่น ตลาดนัดชุมชน เนื่องจากการจัดการต่ำ และมีความยืดหยุ่นในแง่ของการตอบสนองความต้องการของตลาดมากกว่า อย่างไรก็ตามในช่วงต้นปี 2563 เกิดภาวะภัยแล้งในพื้นที่ภาคกลางรวมถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้พืชผักที่ปลูกไม่เจริญเติบโต เนื่องจากสภาพอากาศแห้งแล้ง ทีมวิจัยกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองปลิงจึงมีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงาน โดยวิเคราะห์หาทางเลือกในการผลิตผักปลอดภัยที่ใช้น้ำน้อยและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยทดลองการปลูกผักบนโต๊ะ เนื่องจากเป็นวิธีการที่ช่วยลดการใช้น้ำ และลดความร้อนในดินได้ดีกว่าการปลูกผักในแปลงบนพื้นดิน และปลูกผักที่เป็นที่ต้องการ ได้แก่ ผักสลัดชนิดต่างๆ และ

ผักคะน้า มีเกษตรกรที่ร่วมทดลองจำนวน 10 ราย ในรอบการผลิตแรกมุ่งเน้นศึกษาการเจริญเติบโต ผลผลิต และต้นทุนการผลิต เป็นสำคัญ

พื้นฐานรูปแบบและกระบวนการจัดการการผลิตของกลุ่มเกษตรกรก่อนการทำวิจัย

ประเด็น	กลุ่มเกษตรกรหัวเวียง	กลุ่มเกษตรกรสวนพริก	กลุ่มเกษตรกรหนองปลิง	หมายเหตุ
บริบทพื้นที่	พื้นที่การเกษตรในชนบท ในช่วงฤดูน้ำหลากจะเป็นพื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ	กิ่งเมืองกิ่งชนบท พื้นที่การเกษตรมีน้อย	พื้นที่การเกษตรในชนบท	
พื้นฐานเกษตรกร	อายุ 50 – 65 ปี ทำนาเป็นอาชีพหลัก มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ มีแผนในการจัดทำมาตรฐานGAP ข้าวปลอดภัยแบบกลุ่มเพื่อจะเพิ่มมูลค่าผลผลิต	อายุ 45 – 72 ปี ผ่านประสบการณ์ในการทำงานนอกภาคเกษตรมาก่อน แต่มีความสนใจทำเกษตรพอเพียง ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม เพื่อบริโภคในครัวเรือนและเป็นรายได้เสริม รายได้หลักครอบครัวมาจากงานนอกภาคเกษตร	อายุ 60 – 65 ปี ผ่านประสบการณ์ในการทำงานนอกภาคเกษตร มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ มีการจัดการปัจจัยการผลิตร่วมกัน เรียนรู้วิธีการทำเกษตรชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต	
การผลิต	ทำนาปรัง ปีละ 2 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นข้าวอายุสั้นและมีคุณภาพต่ำ ต่างคนต่างปลูกเลือกใช้พันธุ์ข้าวตามความถนัดของแต่ละคน เกษตรกรเริ่มแบ่งพื้นที่มาปลูกข้าวคุณภาพที่ปลอดภัยเพื่อเพิ่มมูลค่า	ทำเกษตรพอเพียงในที่ดินทำกินของตนเอง มีพื้นที่ทำกินอยู่ระหว่าง 2 งาน ถึง 10 ไร่ ทำเกษตรปลอดภัยจากสารเคมี จำนวน 5 ราย ซึ่งมีที่ทำกินไม่เกิน 5 ไร่ (จากทั้งหมด 7 ราย) เน้นใช้แรงงานของตนเอง ผลิตตาม	ทำนาปรัง อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และปลูกพืชผักพื้นบ้านเสริม เช่น กัลย มะนาว เพื่อการบริโภคในครัวเรือน	

ประเด็น	กลุ่มเกษตรกรหัวเวียง	กลุ่มเกษตรกรสวนพริก	กลุ่มเกษตรกรหนองปลิง	หมายเหตุ
	ผลิต แต่ยังไม่ประสบกับปัญหา เรื่องตลาดรับซื้อข้าวปลอดภัย	กำลังของตนเอง โดยมีผลผลิตหลัก ได้แก่ หน่อไม้ ถั่วฝักยาว มะนาว ผัก พื้นบ้าน		
การจัดการผลผลิต	ผลิตเพื่อขายเป็นหลัก โดยจำหน่าย ในรูปของข้าวเปลือกกับโรงสีใน พื้นที่ โดยเก็บเกี่ยวแล้วจะขายสด ทันที	ปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและ แบ่งปันกับคนในชุมชน ที่เหลือ จำหน่ายเองกับคนในละแวกพื้นที่ และนอกพื้นที่	จำหน่ายผลผลิตในรูปข้าวเปลือกกับ โรงสีในละแวกพื้นที่ บางรายมีการ แบ่งพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อบริโภคใน ครัว ส่วนที่เหลือแปรรูปจำหน่ายกับ ตลาดภายนอก	
การแปรรูป	มีการแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวคุณภาพ และเกษตรกรบางรายแปรรูปเป็น ข้าวสารเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่ ยังมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ตาก เครื่อง สีข้าว ที่เก็บข้าว	ยังไม่เน้นการแปรรูปเพื่อขาย	เกษตรกรบางรายแปรรูปผลผลิต จากสวนเพื่อจำหน่ายกับผู้บริโภค ภายนอก เช่น ถั่วตาก	
การตลาด	ขายเป็นข้าวเปลือกกับโรงสีใน ละแวกพื้นที่ ต่างคนต่างขาย ทำให้	ขายผลผลิตกับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ต่างคนต่างขายทำให้ได้ราคาต่ำ	ขายสดในรูปของข้าวเปลือกกับโรงสี ในพื้นที่ ต่างคนต่างขาย	

ประเด็น	กลุ่มเกษตรกรหัวเวียง	กลุ่มเกษตรกรสวนพริก	กลุ่มเกษตรกรหนองปลิง	หมายเหตุ
	ได้ราคาไม่แตกต่างจากข้าวเปลือกทั่วไป ยังไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตข้าวปลอดภัยในพื้นที่โดยเฉพาะ มีบางรายที่แปรรูปเป็นข้าวสารโดยใช้เครื่องสีขนาดเล็ก จำหน่ายกับผู้บริโภคในละแวกพื้นที่ แต่ทำได้ในปริมาณจำกัด	ปัจจุบันมีการนำผลผลิตส่วนเกินบางส่วนมาฝากขายกับเกษตรกรในกลุ่ม ใช้การวางหน้าร้าน และตลาดออนไลน์โดยขายตรงกับกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารเคมี แต่ยังไม่สามารถขยายตลาดได้ เนื่องจากการผลิตยังขาดความต่อเนื่อง	ส่วนผักจะขายกับคนในละแวกพื้นที่ต่างคนต่างขาย	
การบริหารจัดการกลุ่ม	กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ มีสมาชิก 51ราย มีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำนาลดต้นทุน การทำสารชีวภาพทดแทน และมีแผนในการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปสู่การทำข้าวปลอดภัยจากสารเคมี	กลุ่มเกษตรกรผักแปลงใหญ่ แต่เป็นกลุ่มแบบหลวมๆใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ไม่มีระเบียบกติกาที่ชัดเจน กลุ่มช่วยทำหน้าที่เป็นตัวกลางกับผู้บริโภค โดยรับซื้อผลผลิต ในราคาที่เป็นธรรม	กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ เรียนรู้การทำเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรผสมผสาน	

บทเรียนการตลาดเกษตรปลอดภัย

รูปแบบการจัดการการตลาดเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจังหวัด
จำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย
 - 1.1 ผู้แทนตลาดศาลากลาง
 - 1.2 ผู้แทนตลาดประชารัฐ
 - 1.3 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่สามัคคี
 - 1.4 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ปลายกลัด
 - 1.5 ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน(บางซ้าย) คุณไธ
 - 1.6 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่หนองปลิง
2. กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมและขายให้ภายนอก
 - 2.1 ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ
 - 2.2 ผู้แทนสวนปิ่นปิ่น ต.บ้านแพรก
 - 2.3 ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก
3. คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก
 - 3.1 ผู้แทนกลุ่มผักแปลงใหญ่นาคู
 - 3.2 กลุ่มเกษตรกรตำบลบางนา
 - 3.3 กลุ่มเกษตรกรตำบลคลองพระยาบันลือ
 - 3.4 กลุ่มนาแปลงใหญ่หัวเวียง
4. คนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม
 - 4.1 ผู้แทนกลุ่มก้านันปัญญา
 - 4.2 ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่

5. กลุ่มเกษตรกรขายตรงสู่ผู้บริโภค (กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย)

ตลาดศาลากลาง : กลุ่มมีผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ได้แก่ ผักสลัด ผักพื้นบ้าน คะน้า มะเขือ กวางตุ้ง ผักบุ้งจีน และพืชสมุนไพร กระบวนการจัดการด้านการตลาด กลุ่มขายผลผลิตในรูปแบบขายปลีก ใช้บรรจุก้นท์เป็นเครื่องมือช่วยยกระดับผลผลิต ทำให้ผักมีรูปลักษณ์ที่สวยงาม น่าซื้อ น่าทาน เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาเอง มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง โดยการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ปัญหาที่พบในกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไม่สามารถขอมาตรฐานรับรองได้ เนื่องจากติดขัดข้อกำหนดบางประเด็นของการขอมาตรฐาน GAP และการตลาด ซึ่งปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีตลาดผักปลอดสารพิษที่ตลาดศาลากลางจังหวัดเพียงที่เดียว ซึ่งเรื่องตลาดเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเกษตรกร ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง

นาแปลงใหญ่สามบัณฑิต : กลุ่มมีผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิ 105 และข้าว กข 43 กลุ่มมีสมาชิก 10 ราย กระบวนการจัดการด้านการตลาด กลุ่มขายผลผลิตโดยดูจากผู้บริโภคเป็นหลัก ซึ่งปลูกข้าวตามความต้องการของผู้บริโภค มีการเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉาง การบริหารจัดการกลุ่ม การซื้อขายเป็นการซื้อขายข้าวเปลือกราคาตามกลไกของตลาด มีทั้งเกษตรกรที่ขายให้กับโรงสี และเกษตรกรที่ขายเพื่อนำไปสีเป็นข้าวสาร โดยมีการกำหนดจำนวนพื้นที่ปลูก และพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิก เมื่อได้พันธุ์ข้าวตามที่ต้องการทางกลุ่มนำข้าวเปลือกไปจ้างโรงสี สีข้าวแปรสภาพเป็นข้าวสาร และนำไปขายให้กับผู้บริโภค ทางกลุ่มไม่ตั้งกฎเกณฑ์อะไรมากเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถปรับตัวได้ หากในอนาคตมีตลาดเพิ่มขึ้นกลุ่มจะพิจารณาตั้งหลักเกณฑ์ เงื่อนไข หรือข้อตกลงกับสมาชิกในกลุ่มเพิ่มเติม ปัจจุบันปัญหาที่กลุ่มพบเจอ คือ มอด เนื่องจากข้าวทางกลุ่มเป็นข้าวปลอดภัย ไม่มีการรมยา จึงทำให้เก็บข้าวได้ไม่นานมอดจะขึ้น

วิสาหกิจชุมชนบางซ้าย : กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ผัก ผลไม้ ปลา ข้าว (ข้าวในแปลงนา คือ ขายยกแปลงโดยแบ่งเป็นแปลงละ 1 งาน ราคา 5,500 บาท/แปลง ผู้บริโภคสามารถเลือกพันธุ์ข้าวเองได้ และสามารถเข้ามาดูวิธีการขั้นตอนการปลูกตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยว และข้าวสารแพ็คถุง นอกจากนี้กลุ่มจะรายงานความคืบหน้าให้กับลูกค้าที่จองข้าวแบบยกแปลงได้ทราบถึงทุกขั้นตอนในการปลูกข้าวตั้งแต่เริ่มเตรียมดินจนเก็บเกี่ยว โดยเน้นการผลิตข้าวปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีผ่านการสื่อสารทางไลน์ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้เป็นกลุ่มรักสุขภาพและกำลังในการซื้อ) เป็นข้าวหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวหอมนิลจักรพรรดิ กข 43 หอมปทุม ข้าวกล้อง กข 77 (หอมมะลิ 105 ฉายแสง) รวมถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ปลาเค็มตากแห้ง ซึ่งกลุ่มเน้นผลผลิตที่มีคุณภาพสามารถตอบโจทย์ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค กลุ่มมีแนวคิดทางการตลาด คือ ให้ผู้บริโภคเลือกหลากหลาย กลุ่มสร้างการตลาดโดยการแนะนำสินค้าของตนเอง สร้างเรื่องราวให้กับสินค้าของตนเอง การสร้างกระบวนการผลิต มีการวางแผนการขายผลผลิตผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ ในส่วนของปัญหา บางครั้งเรา

ไม่สามารถขายได้ตามที่ผู้บริโภคต้องการเนื่องจากประสบปัญหาจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ตากปลาเค็ม หากเราแจ้งผู้บริโภคว่าสามารถส่งให้อีก 2 วัน แต่ไม่มีแดด ทำให้กลุ่มไม่สามารถส่งปลาเค็มให้กับผู้บริโภคได้ตามที่ต้องการ มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบได้

นาแปลงใหญ่หนองปลิง : กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ข้าวหอมมะลิดำ ข้าวหอมปทุม การทำการตลาดของกลุ่มเน้นเรื่องข้าว เนื่องจากเป็นสิ่งที่ประชาชนบริโภค กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาเอง ทางกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐาน Q กลุ่มมีลูกค้าประจำ มีการขายข้าวที่ตลาดการบินไทย การโฆษณาตัวเอง ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค การทำการตลาดตามกระแสสังคม เช่น การงดใช้ถุงพลาสติก ทำการขายโดยการหากผู้บริโภคท่านใด นำถุงมาใส่ข้าวเอง ลดราคาขายจาก 100 บาท เหลือ 80 บาท ต่อกิโลกรัม ขายข้าวให้กับวัดคือการทำบุญโดยการซื้อข้าวจากวัดเงินส่วนหนึ่งเข้าวัดทำบุญ การขายออนไลน์ เฟสบุ๊ก การแปรรูปพร้อมกิน มองการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของผู้บริโภค การติชม การจัดการกลุ่ม คือ การจัดพื้นที่การปลูก ระบบการปลูก ขั้นตอนการผลิต การเก็บรักษาผลผลิต ปัญหาของกลุ่มจะมีปัญหาเรื่องการขนส่ง

นาแปลงใหญ่ปลายกลัด : เป็นการเริ่มลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้น้ำหมักชีวภาพ ไม่ต้องฉีดยา ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า ผลิตข้าว กข 43 ทำแล้วขายเอง มีตลาดรองรับแต่ติดการบรรจุถุง เนื่องจากไม่ฉีดยามอด จึงทำให้มอดขึ้น เก็บรักษาได้ไม่นาน

6. กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมผลผลิตและขายให้ภายนอก

กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก : กลุ่มผลิตสินค้าปลอดภัย เช่น ผัก ไข่ หน่อไม้ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มมีแนวคิดด้านการตลาดคือ หน่วยงานภาครัฐ การจัดกระเช้า การขายผลผลิตทางออนไลน์ กลุ่มมีการบริหารจัดการ คือ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรลูกกลุ่ม ทำให้กลุ่มทำงานง่าย มองเห็นปัญหาสาเหตุการเกิดปัญหา และหาแนวทางการแก้ไข ในเบื้องต้นกลุ่มให้สมาชิกขายผลผลิตของตนเองก่อน หากขายไม่หมดจะนำผลผลิตมาฝากขาย ซึ่งการฝากขายต้องบอกก่อนล่วงหน้า 2 วัน เพื่อคำนวณสินค้าที่ต้องการขาย หากขายไม่หมดทางกลุ่มจะทำการแปรรูปทันที ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกน้อยสามารถควบคุมได้ กลุ่มมีการวิเคราะห์ผลผลิตที่ส่งให้ลูกค้า ติดตามซักถามความคิดเห็นจากลูกค้า เช่น ผักที่ส่งขายเน่าเสียเร็ว กลุ่มจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้ผักเน่าเร็วกว่าปกติ ซึ่งจะดูตั้งแต่ต้นทาง(เก็บผลผลิต) ถึง ปลายทาง(ลูกค้า) เมื่อพบถึงสาเหตุจึงหาวิธีการหรือแนวทางการแก้ไข ซึ่งจากการวิเคราะห์และสอบถามข้อมูลในเบื้องต้นแล้วพบว่า ในช่วงเวลาเก็บผลผลิต

ผู้ผลิตเก็บผลผลิตแล้วนำไปล้างน้ำ ซึ่งผลผลิตที่เก็บไม่แห้ง จึงทำให้ผักเน่าเสียเร็ว กลุ่มมีวิธีการแก้ไขโดยการไม่ล้างผักใช้วิธีเช็ดทำความสะอาดเท่านั้น

วิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ : กลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ มั่นเทคน ในเรื่องของการตลาดของกลุ่มตลาดที่ผ่านมามีมาไม่ว่าจะเป็นตลาดที่กลุ่มหาเอง หรือหน่วยงานภาครัฐหาให้ ทุกตลาดที่ผ่านมามีปัญหาทุกตลาด ส่วนตัวคิดว่าตลาดรถพุ่มพวง เป็นตลาดที่ดีที่สุด เป็นตลาดที่เอื้อให้กับกลุ่มมากที่สุด เป็นวิธีการขายตรง เป็นตลาดเคลื่อนที่ สามารถกระจายผลผลิตได้ดี เข้าถึงง่าย ทุกชุมชน ปัจจุบันกลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ ส่งให้กับร้านอาหาร “ร้านอาหารพันธุ์ดี” มีอยู่จำนวน 3 ร้าน ซึ่งทางกลุ่มส่งผักทุกวันก่อนเที่ยง ร้านไม่เน้นผลผลิตชนิดของผลผลิต มีผลผลิตอะไรทางร้านรับซื้อทั้งหมด ไม่มีข้อจำกัดหรือข้อผูกมัดอะไร ในอนาคตทางร้านอยากให้มีส่วนในการซื้อขายคนเดียวจะเป็นการสะดวกของร้าน

7. กลุ่มคนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

นาแปลงใหญ่หัวเวียง : กลุ่มมีสมาชิก 52 ราย มีพื้นที่ทำนาจำนวน 1,500 ไร่ กลุ่มรวมกันปลูกข้าวเพื่ออุตสาหกรรม ข้าวเพื่อการบริโภค โดยรวบรวมขายให้กับโรงสี และสมาชิกอีกส่วนหนึ่งปลูกข้าวเพื่อบริโภค และสีเป็นข้าวสารขาย มีพันธุ์ข้าว กข 41 , กข 43 และกข 79 เริ่มแรกทางกลุ่มมีส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้เชื้อรา สารชีวภัณฑ์ ทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งวิกฤตข้าวคือราคาข้าวตกต่ำ เกษตรกรอยู่อย่างไม่รู้ตัวตน มีรายได้ปลายมือ ไม่ทราบว่าจะเหลือหรือขาดทุนเท่าไร ทางกลุ่มจึงเน้นเรื่องการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้สมาชิกอยู่ได้ พอการลดต้นทุนเริ่มเข้มแข็งแล้ว กลุ่มก็ขยับในระดับต่อไปในเรื่องของการตลาด เริ่มแรกให้สมาชิกบางส่วนทำข้าวบริโภคเอง และอีกส่วนหนึ่งขายให้กับโรงสี ซึ่งทางกลุ่มได้หาการตลาดได้ไปคุยกับทางโรงสี หากทำข้าวส่งประเทศมาเลเซีย ซึ่งมาเลเซียต้องการคือข้าว กข 79 , กข 43 , พิษณุโลก ซึ่งโรงสีรับซื้อแน่นอน แต่ราคาให้คุยกกันอีกครั้งแต่ไม่ต่ำกว่าราคาท้องตลาดแน่นอน ปัจจุบันกลุ่มปลูกข้าวและขายเองในพื้นที่ ออกบูธของหน่วยราชการ ขายในหมู่บ้าน การทำการตลาดทางกลุ่มมีแนวคิดที่ว่าสินค้าดีต้องขายได้ ทางกลุ่มมีการศึกษาเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับสมาชิกในกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มไม่มีเงื่อนไขอะไรนอกจากการไม่ใช้สารเคมี การบริหารงานแบบยืดหยุ่น

8. คนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม

นาแปลงใหญ่ช้างใหญ่ : มี 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ กับ ส่วนสหกรณ์ โดยจะขอเริ่มในส่วนของวิสาหกิจชุมชน คือ การจำหน่ายข้าวสารในพื้นที่ตลาดของวิสาหกิจ เช่น ร้านธงฟ้าประชารัฐ ซึ่งมีบัตรสวัสดิการคนจน ปัจจุบันขายได้จำนวนมาก เนื่องจากร้านธงฟ้าประชารัฐ เน้นผลผลิตที่มาจาก

พื้นที่ และกลุ่มจะทราบถึงปริมาณการความต้องการของผู้บริโภคได้ เนื่องจากร้านธงฟ้า ประชารัฐ นำข้าวที่เกษตรกรในพื้นที่ผลิตนำไปขายเท่านั้นจึงทำให้เราสามารถประมาณความต้องการซื้อได้ จึงสามารถคำนวณการผลิตของกลุ่มเราได้เช่นกัน อีกรูปแบบหนึ่ง คือ ในส่วนของสหกรณ์ กลุ่มมีตลาดเป็นบริษัทไทยฮา(THAI HA) เป็นบริษัทผลิตสินค้าด้านการเกษตร ถั่วเหลือง ถั่วเขียว เป็นบริษัทส่งออก ซึ่งกลุ่มได้ทำธุรกิจร่วมกับบริษัทไทยฮา คือ ข้าว กข 43 ข้าวหอมปทุม ในส่วนข้าว กข 43 ปีที่แล้วส่งให้บริษัท 1,200 ตัน ซึ่งได้รวบรวมผลผลิตในพื้นที่และแปลงใหญ่อื่นๆ เช่น ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย อ.มหาราช และ ต.ช้างใหญ่ พื้นที่ประมาณ 500 ไร่ ซึ่งใช้วิธีลดความชื้นในรูปแบบที่ถูกต้องจะให้ได้เปอร์เซ็นต์ข้าวที่สูง ในส่วนข้าวหอมปทุม เริ่มต้นเรานำตัวอย่างข้าว ทางบริษัทนำไปโปรโมทที่ยุโรป ผลคือทางยุโรปชอบสินค้า ซึ่งหากกลุ่มทำของดี ผลผลิตของดี กลุ่มจะได้ราคาดี (ทางบริษัทคิดว่าบริษัทซื้อของดีขายแล้วได้กำไร บริษัทจึงเลือกจะซื้อผลผลิตที่ดี) ในกลุ่มจึงมีข้อตกลง เกี่ยวกับพันธุ์ข้าว และพันธุ์ข้าวต้องซื้อมาจากกรมการข้าวเท่านั้น ปัจจุบันทำข้าวเปลือก ความชื้น 14 ส่งให้ เหตุผลที่ไม่สามารถส่งเป็นข้าวสารได้ เนื่องจากสหกรณ์ไม่มีพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพเรื่องการสีข้าว ซึ่งในที่ผ่านมาบริษัทมาขอซื้อข้าว กข 43 ประมาณ 4-5 บริษัท แต่ทางกลุ่มไม่สามารถผลิตข้าวได้ จึงเหลือบริษัทไทยฮาที่เดียว ทางกลุ่มจึงคิดว่าควรดึงลูกค้าไว้ที่กลุ่มได้ คือ กลุ่มต้องผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ ปัจจุบันกลุ่มมีตลาดแล้ว แต่มีคนทำน้อยและไม่มีสถานที่รวบรวม หากเกษตรกรสามารถผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ มากขึ้น กลุ่มมีบริษัทที่อยากรับซื้อข้าวอีกมาก ในส่วนของการบริหารจัดการ เบื้องต้นไม่มีระเบียบข้อบังคับ ให้เกษตรกรผลิตตามที่เกษตรกรทำ ในขณะเดียวกันกลุ่มส่งข้าวให้ทางบริษัท บริษัทมีการตรวจสอบเอง ในส่วนของข้าวหอมปทุม กลุ่มมีเงื่อนไข คือ พันธุ์ข้าวต้องเป็นพันธุ์ที่ซื้อจากกรมการข้าวเท่านั้น และต้องได้มาตรฐาน GAP ส่วนเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน กลุ่มจะเสนอให้กรมการข้าวตรวจเพื่อรับรองมาตรฐานต่อไป ในส่วนของบริษัทก็ไม่ได้ทำสัญญาอะไร ทางบริษัทต้องการข้าว ทางกลุ่มเสนอว่าปัจจุบันมีข้าว 48 ตัน ทางบริษัทโอนเงินให้ทันที 4,800,000 บาท เพื่อจองข้าว เพราะทางบริษัทมีความมั่นใจ เชื่อใจ เชื่อมั่นในคุณภาพข้าวของทางกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่บอกได้ว่าหากเราสามารถผลิตข้าวดี มีคุณภาพ นั้นเป็นการสร้างมาตรฐาน สร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจให้กับผู้รับซื้อผลผลิตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่กลุ่มจะดำเนินการต่อไป คือ การสร้างเครือข่ายเกษตรกรผลิตข้าวดีมีคุณภาพ

1.1 กลุ่มเกษตรกรขายตรงสู่ผู้บริโภค (กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตด้วยขายด้วย)

แนวทางความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค
1. การสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค	1. เกษตรกรไม่สามารถเป็นผู้ขายได้ทุกคน (ทักษะแต่ละคนไม่เท่ากัน)

แนวทางความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค
2. วิธีการสื่อสาร การนำเสนอสินค้าหลากหลายช่องทาง (ออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก , การสนทนา) 3. สินค้ามีคุณภาพ 4. ความต่อเนื่องของสินค้า (หากสินค้าขาดตลาดผู้บริโภคอาจเปลี่ยนซื้อจากผู้ผลิตรายอื่น) 5. รูปแบบ วิธีการขายที่หลากหลาย 6. การเชื่อมโยงเครือข่ายในการขาย 7. การวางแผนการขาย เช่น การแปรรูป 8. ขายทุกที่ที่มีคน เช่น การประชุม สัมมนา หรืองานต่างๆ 9. มีบรรจุกุณธ์ ที่น่าสนใจ น่าซื้อ สะอาด 10. มีการสร้างเรื่องราวให้กับสินค้า 11. การสร้างสัญลักษณ์ ตรา โลโก้ ให้กับสินค้า 12. การทำการตลาดตามกระแสสังคม	2. ไม่มีตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิตหรือสินค้า 3. การขนส่งมีต้นทุนสูง 4. เกษตรกรบางรายคิดต้นทุนแบบผิดๆ 5. เกษตรกรบางรายไม่มีความถนัดในการผลิตสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการ 6. ความแปรปรวนกับความต้องการของผู้บริโภค (ผู้บริโภคไม่มีความต้องการสินค้าชนิดเดียวกันซ้ำๆ ไปตลอด) ควรหาแผนสำรอง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง 7. การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เช่น ภัยแล้ง ทำให้ผลผลิตไม่แน่นอน

2.2 กลุ่มเกษตรกรที่มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมและขายให้ภายนอก

แนวทางความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค
1. ข้อตกลงของกลุ่มมีความยืดหยุ่น มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน 2. การวางแผนการต่อรองผลผลิตที่ออกสู่ตลาด	1. การวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ 2. ข้อตกลงต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อลดปัญหาความเสี่ยงของสินค้าที่เสียหายได้ง่าย 3. ความไม่แน่นอนด้านราคา

3. ลดขั้นตอนของพ่อค้าคนกลาง (จากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคโดยตรง) 4. สินค้ามีคุณภาพ เชื่อถือได้ (สินค้าปลอดภัย) 5. การวางแผนด้านการตลาด 6. กรณีขายสินค้าไม่หมด ควรถนอมสินค้า หรือแปรรูปสินค้าเพื่อไม่ให้สินค้าเสียหาย 7. สมาชิกในกลุ่มขายผลผลิตของตนเอง ก่อน หากผลผลิตเหลือให้นำมาฝากกลุ่มขาย 8. การวางแผนการผลิต 9. การบริหารจัดการผลผลิตในสต็อก 10. การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์	
--	--

2.3 กลุ่มคนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

แนวทางความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค
	1. เงื่อนไข/กฎระเบียบ (เวลา ผลผลิต การจ่ายเงิน) 2. กำลังการผลิตมีจำกัด

หมายเหตุ : ทีมวิจัยสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่ม คนกลางรวบรวมส่งตลาดกลาง หรือห้างค้าปลีก

2.4 กลุ่มคนกลางรวบรวมส่งบริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม

แนวทางความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค
1. คุณภาพสินค้า 2. ความน่าเชื่อถือของผู้ผลิต	1. ขาดความรู้การบริหารจัดการ การจัดทำบัญชี 2. ขาดเครือข่ายรูปแบบสหกรณ์

3. กลุ่มสร้างข้อตกลง ข้อกำหนด ข้อบังคับที่สามารถปฏิบัติรวมกันได้ (ได้ประโยชน์ร่วมกัน) 4. การบริหารจัดการกลุ่ม , บริหาร การเงิน	3. สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ไม่ สามารถควบคุมได้ 4. การขนส่งสินค้า (จุดรวบรวมผลผลิตไม่ อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงผู้ผลิต , トラ้าง)
--	---

รื้อนหน้ามอ

การสร้างการรับรู้ในด้านการตลาด คุณภาพสินค้า ผลผลิตมีความต่อเนื่อง ความสดใหม่ ระบบ
การขนส่ง และการจัดจำหน่าย ความปลอดภัยของผลผลิต

สิ่งที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ เงื่อนไขข้อกำหนดของกลุ่ม ความต่อเนื่องของผลผลิต/สินค้าที่ขาย
และการขนส่ง

ข้อเสนอควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม

ประเด็นคุณภาพมาตรฐานการรับรอง ปัจจุบันมีการรับรองแบบ “ตนเองรับรองเอง” เป็นการสร้างความ
เชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้ในระดับหนึ่ง แต่หากเราสามารถสร้าง หรือตั้งมาตรฐานการรับรองตนเอง เพื่อให้เป็น
มาตรฐานของเราเอง และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์การขับเคลื่อนในพื้นที่ของโครงการย่อย

โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกร ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพพื้นที่และสถานการณ์การผลิต

ตำบลหนองปลิง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภูมิประเทศเป็นที่ราบแต่ไม่สม่ำเสมอ ตอนกลางของตำบลจะเป็นที่ลุ่มบริเวณกว้าง เหมือนกับเคยเป็นบึงมาก่อน ส่วนบริเวณทางตะวันออกและทางใต้จะเป็นที่ค่อนข้างดอน ไม่มีแม่น้ำแต่มีลำรางธรรมชาติผ่านตอนกลางที่เป็นที่ลุ่ม ตอนนี้ได้กลายเป็นคลองส่งน้ำของชลประทานไปแล้ว การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และเป็นพื้นที่ทำนา (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเภทข้อมูล	หมู่ 1 (ไร่)	หมู่ 2 (ไร่)	หมู่ 3 (ไร่)	หมู่ 4 (ไร่)	หมู่ 5 (ไร่)	รวม (ไร่)
พื้นที่ทั้งหมด	1,150	624	2,124	1,040	774	5,718
พื้นที่การเกษตร	1,139	618	2,102	1,026	754	5,639
นาข้าว	1,102	602	2,082	997	698	5,481
พืชสวน	47	3	5	37	27	119
พืชผัก	-	-	-	-	-	-
ประมง	13	2	14	19	14	62
ปศุสัตว์	3	2	2	2	2	11
อื่น ๆ	1	-	2	1	1	5
ครัวเรือนทั้งหมด	164	51	161	101	80	557
ครัวเรือนเกษตรกร	86	9	74	42	61	272

สภาพดินของตำบล เป็นชุดดินในกลุ่มที่ 1, 2f, และ 4f เนื้อดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำเลว มีน้ำแช่ขังในฤดูฝนลึก 30 – 50 ซม. นาน 4 – 5 เดือน ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ดินเป็นกรดถึงกรดจัด pH 4.5 – 5.5 พื้นที่มีศักยภาพเหมาะสมทำนา แต่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชชนิดอื่น เกษตรกรมักประสบปัญหาภัยแล้งจากภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นประจำทุกปี สร้างความเสียหายแก่ผลผลิตการเกษตร

การเกษตรในพื้นที่ พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่นา พืชหลัก คือ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง พืชรองอื่นๆ ปลูกปริมาณไม่มาก ปลูกเป็นสวนขนาดเล็กและสวนหลังบ้าน เช่น มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย น้ำดอกไม้ มะพร้าวน้ำหอม และพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เหลือจากการบริโภคจะจำหน่ายในหมู่บ้าน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ (210 ครัวเรือน) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าทั้งหมด

สภาพปัญหาและแนวทางขับเคลื่อนในพื้นที่

ปัญหาการผลิตของเกษตรกร คือ การประสบภัยแล้ง ขาดการรวมกลุ่ม ต่างคนต่างทำ ไม่เกื้อกูลกัน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เกิดสภาวะขาดทุน กลุ่มเกษตรกรมีแนวทางขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ โดยการลดต้นทุนการผลิต และไม่เผาตอซังเพื่อรักษาความสมบูรณ์ของดิน ควบคุมไปกับการผลิตให้ได้คุณภาพ ซึ่งเกษตรกรต้องปรับตัวทัศนคติ เพื่อให้สามารถอยู่รอด โดยลดการใช้สารเคมีเพื่อสุขภาพของตัวเกษตรกรเอง และให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยจากปัญหาภัยแล้งเกษตรกรไม่สามารถทำนาได้ แต่เกษตรกรมีพื้นฐานการปลูกผักพื้นบ้าน ซึ่งปลูกเป็นสวนขนาดเล็กและสวนหลังบ้าน จำหน่ายในชุมชน แม้ว่าราคาไม่สูงแต่สามารถสร้างรายได้แก่เกษตรกรได้ กลุ่มวิจัยของตำบลหนองปลิง ซึ่งมีเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 15 ราย จึงมีแนวคิดต่อยอดจากการปลูกผักพื้นบ้าน เป็นผักสลัด และผักอื่นๆ ที่มีมูลค่าสูงขึ้นและมีตลาดรองรับ ซึ่งแนวโน้มในอนาคตคาดว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น คนเมืองจะกระจายมาอยู่ต่างจังหวัดมากขึ้น ทำให้ผักเศรษฐกิจ เช่น ผักสลัด เป็นพืชผักที่มีอายุสั้นและเป็นที่ต้องการของตลาดในอนาคต สำหรับตลาดที่จำหน่ายผลผลิตกลุ่มวางแผนจำหน่ายในชุมชน และสามารถเชื่อมโยงตลาดกับกลุ่ม PGS ซึ่งกลุ่มต้องมีระบบรับรองมาตรฐานความปลอดภัย

การขับเคลื่อนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีโจทย์สำคัญ คือ 1) ระบบการขนส่งจากแปลงสมาชิกกลุ่มถึงผู้บริโภค 2) การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค 3) ชุดความรู้การปลูกผักที่เหมาะสมสำหรับกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันมีเกษตรกรตำบล เป็นพี่เลี้ยงช่วยสอนเรื่องการใช้สารชีวภัณฑ์ให้กับเกษตรกร

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๓. สถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มาตรฐาน PGS ของหน่วยงาน อาจจะต้องมีการปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะกับสถานการณ์ ในแต่ละจังหวัด แต่ละภาค (ตัดเสื้อตามไซส์) เพื่อเปิดให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงมาตรฐานได้มากขึ้น

๔. ประเด็นการผลิตข้าว เกษตรกรต้องปรับแนวคิดใหม่เรื่องการผลิตให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มมูลค่าที่สูงขึ้น เพราะที่ผ่านมาคิดเพียงแค่การผลิตที่เน้นปริมาณมาก

โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรแปลงใหญ่ ตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพพื้นที่และสถานการณ์การผลิต

ตำบลหัวเวียง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากร 4,023 คน 1,131 ครัวเรือน มีจำนวนการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรในตำบลรวม 5,896 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนา 5,199 ไร่ ส่วนที่เหลือจะเป็นพื้นที่ในการทำสวน และเลี้ยงสัตว์ต่างๆ อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินทำนา สภาพพื้นที่ของตำบลหัวเวียงมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับกับลุ่มมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากมักจะท่วมพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่ปลูกบ้านเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด มีแม่น้ำน้อยเป็นแม่น้ำสายหลัก (สำนักงานเกษตรอำเภอเสนา , 2557) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน เป็นระบบน้ำขึ้นน้ำลง ในช่วงที่น้ำขึ้นน้ำในแม่น้ำน้อยจะไหลเข้าคลองชลประทาน

สภาพดิน ประกอบด้วยชุดดิน 2 ชุดด้วยกัน คือ ชุดดินอยุธยา และชุดดินเสนา ลักษณะเป็นดินเหนียวดินเป็นกรดจัด ทำให้พืชไม่สามารถใช้แร่ธาตุที่มีอยู่ในดินตามธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟอสฟอรัส ในฤดูฝนมีน้ำท่วมสูง 1 เมตร นาน 4 - 5 เดือน จึงใช้ประโยชน์ทำนาหว่านได้เพียงอย่างเดียว ในฤดูแล้งปลูกพืชอื่นได้แต่ผลผลิตไม่ดีนัก

เกษตรกรส่วนใหญ่ในตำบลหัวเวียง จึงประกอบอาชีพทำนา ทำนาปรังปีละ 2 ครั้ง ผลผลิตข้าวโดยทั่วไปเป็นข้าวอายุสั้น จำพวกข้าวแบ่งซึ่งมีคุณภาพต่ำสำหรับบ่อนโรงสีเพื่อการส่งออก เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการทำนาเพื่อให้ได้ผลผลิตมาก และยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ

ปัจจุบัน เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นนาแปลงใหญ่ตามนโยบายของภาครัฐ มีสมาชิกจำนวน 51 ราย พื้นที่ 1,500 ไร่ ปลูกข้าวพันธุ์ กข.79 ซึ่งมีอายุ 115-120 วัน ปลูกในช่วงเดือนธันวาคม - เมษายน เป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง และทำข้อตกลงความร่วมมือกับโรงสีในการรับซื้อผลผลิตแปรรูปและส่งออก ข้าวพันธุ์ กข.79 มีราคาไม่สูงเกินไป มีรสชาติใกล้เคียงกับข้าวหอมมะลิ โดยกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ในรูปแบบกลุ่มต่อเนื่อง ราคารับซื้อของโรงสีเป็นไปตามกลไกการตลาด แต่บวกให้เพิ่มเมื่อได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) เพราะโรงสีสามารถส่งออกได้

สภาพปัญหาและแนวทางขับเคลื่อนในพื้นที่

เมื่อวิเคราะห์การผลิตของสมาชิก จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เกษตรกรที่สามารถเปลี่ยนการผลิตเป็นเกษตรปลอดภัยได้ จำนวน 14 ราย กลุ่มที่ 2 เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิตตามสถานการณ์ จำนวน 10 ราย กลุ่มที่ 3 เกษตรกรที่ใช้สารเคมีเป็นหลัก จำนวน 29 ราย ในกลุ่มที่ 1 เกษตรกรที่สามารถเปลี่ยนการผลิตเป็น

เกษตรกรปลอดภัยได้ จำนวน 14 ราย สนใจปลูกข้าวคุณภาพเพื่อบริโภค โดยเฉพาะข้าวพันธุ์ กข 43 ซึ่งมีค่าดัชนีน้ำตาลต่ำ เหมาะสำหรับเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ แต่ยังไม่นับใจเรื่องผลผลิต เนื่องจากเป็นพันธุ์ข้าวอายุสั้น จึงเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ปลูก ทดลองผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในชุมชน ปัญหาที่พบ คือ ในชุมชนไม่มีเครื่องสีข้าวที่เหมาะสม การลดความชื้นต้องอาศัยลานวัด คั่วคั่วตาก และไม่มีพื้นที่เก็บรักษาผลผลิต กระบวนการแปรรูปผลผลิต บรรจุภัณฑ์ และการบรรจุถุงเพื่อจำหน่าย เป็นขั้นตอนที่มีรายละเอียด และต้องใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ และในอนาคตสนใจทำเรื่องการท่องเที่ยวเกษตร

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. การส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรเพื่อยกระดับราคาของผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ให้มีส่วนต่างจากสินค้าทั่วไป เช่น ข้าวพื้นนุ่มเพื่อบริโภคที่ได้มาตรฐาน GAP ควรมีราคาสูงกว่าข้าวพื้นแข็งทั่วไป
๒. สนับสนุนข้อมูลตลาด และเชื่อมโยงโรงสีที่รับซื้อข้าวคุณภาพ
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนรวมกลุ่มผลิตข้าวคุณภาพครบวงจร การผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยวิเคราะห์ต้นทุนในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อให้มีต้นทุนการผลิตที่สามารถแข่งขันได้

โครงการกระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพพื้นที่และสถานการณ์การผลิต

ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง เหมาะแก่การทำการเกษตร มีแม่น้ำลพบุรี และคลองบางขวด ซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ไหลผ่านพื้นที่ทั้ง 6 หมู่บ้าน ตำบลสวนพริก มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1094 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,045 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน ส่วนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวน 148 ครัวเรือนหรือร้อยละ 13.5 ตำบลสวนพริกมีพื้นที่ประมาณ 4,417 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 1,185 ไร่ เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่นา คือ 1,155 ไร่ เป็นพื้นที่ไม่ผล 25 ไร่ และพืชไร่ 5 ไร่ ร้อยละ 79.88 ของพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่เช่า ลักษณะของดิน มีชุดดิน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุดดินอยุธยา กลุ่มชุดดินบางปะอิน กลุ่มชุดดินท่าม่วง และกลุ่มชุดดินราชบุรี เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย การระบายน้ำค่อนข้างเลวและช้า ดินเป็นกรด pH 5.0 – 5.5 เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว

สภาพปัญหาและแนวทางขับเคลื่อนในพื้นที่

เกษตรกรส่วนใหญ่เช่าพื้นที่ทำนา ต้นทุนการผลิตสูง จึงเริ่มปรับเปลี่ยนปลูกพืชผัก ข้าวโพดข้าวเหนียว โดยรวมกับตำบลข้างเคียงเป็นผักแปลงใหญ่ ตามนโยบายของสำนักงานเกษตรอำเภอ และเลี้ยงไก่ไข่ โดยใช้หลักการที่สำคัญ คือ ต้นทุนต่ำ คุณภาพดี ส่งมอบตรงเวลา ให้ลูกค้าพึงพอใจ ถึงจะอยู่ได้ โดยผู้นำกลุ่มต้องทำให้เห็นว่าทำได้ เกษตรกรจึงจะเชื่อมั่น ทิศทางการเกษตรของตำบลสวนพริกในปัจจุบัน เน้นการปลูกผักพื้นบ้านที่

ทนทานต่อสภาพอากาศ ไม่ต้องดูแลมาก เพื่อลดต้นทุนการผลิต เป็นพืชผักที่รู้จักจึงแนะนำผู้บริโภคได้ง่าย ผลิตแบบปลอดภัย แต่ปัญหาที่สำคัญ เกษตรกรยังไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ ทำยาก เพราะไม่มีระบบที่ดี และไม่ได้วางแผนการตลาดไว้อีก่อน จึงเน้นไปที่การตลาดในชุมชน โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ช่วยพัฒนากลไกการดูดซับผลผลิตของชุมชนในราคาที่เป็นธรรม การให้หน่วยงานของ อบต. เช่น ศูนย์เด็กเล็ก โรงพยาบาล และข้าราชการ เป็นผู้ซื้อผลผลิตของชุมชน ช่วยสร้างกำลังใจ และสามารถสื่อสารให้ชุมชนผลิตอาหารปลอดภัยได้ เทคนิคที่สำคัญของกลุ่มเกษตรกรสวนพริก เน้นการทำงานในกลุ่มเล็ก ๆ ผลิตในปริมาณไม่มาก สามารถควบคุมวางแผนจัดการได้ในระดับหนึ่ง โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนบริโภคของในชุมชน เกษตรกรจะสามารถอยู่ได้ และสามารถจำหน่ายในราคาสูงกว่าซื้อจากที่อื่น เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าขนส่ง

แนวทางการพัฒนาของกลุ่ม วางแผนให้สมาชิกจำหน่ายผลผลิตได้ 2 รูปแบบ คือ ฝากขายกับประธานกลุ่มโดยมีการสื่อสารทางกลุ่ม LINE หรือสมาชิกขายเองโดยตรง แต่ทั้ง 2 แบบ มีการตกลงราคาาร่วมกัน จึงช่วยให้ผู้บริโภคสะดวกขึ้น สามารถซื้อได้กับเกษตรกรที่อยู่ใกล้ เกษตรกรสามารถส่งสินค้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง วิธีนี้ทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้วิธีการขายของตนเอง การบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นไปตามข้อตกลง ใช้หลักการพูดคุย ที่มีความยืดหยุ่นสูง แต่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน การเรียนรู้ระหว่างสมาชิกซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนมีอายุ จึงเน้นการพูดคุย สอดแทรกความรู้ ทำให้รู้สึกสนุกกับการทำงาน ไม่เน้นเอกสารแต่นเน้นผลการทำงาน ปัจจุบันเกษตรกร 7 คนของกลุ่ม สามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลการปรับเปลี่ยนทัศนคติได้ กลุ่มมีแนวความคิดพัฒนาต่อเนื่อง คือ การใช้ผลงานวิจัย นวัตกรรมจากมหาวิทยาลัย มาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปไปผงโรยข้าว

กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนสู่การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของเกษตรกร 3 กลุ่ม

จากการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาและถอดบทเรียนการทำงานของเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม สรุปเป็นกลยุทธ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้ได้ผลผลิตเกษตรปลอดภัย โดยวิเคราะห์จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรในมิติต่าง ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้มแข็ง ประสบการณ์และการเรียนรู้ของเกษตรกรจากการปฏิบัติจริง เครือข่ายผู้ผลิตและบริโภคการส่งเสริม และการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐ (ตารางที่ 3) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้ประสบผลสำเร็จ ต้องสามารถนำมาปรับใช้ต่อยอด หรือเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของสมาชิกหรือกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมตัดสินใจ และมีการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมภายใต้เงื่อนไขหรือข้อตกลงร่วมกัน เป็นจุดเริ่มต้นของการยอมรับและปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมการผลิต เพื่อก้าวข้ามปัญหาเศรษฐกิจหรือรายได้ และปัญหาภัยแล้ง การรวมกลุ่มและพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างทำงานช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มความมั่นใจในการทำงาน โดยแกนนำกลุ่มเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ และทำงานร่วมกับเครือข่ายทางสังคมในชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ และรักษาบรรยากาศการทำงานของกลุ่ม ให้มีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในระยะถัดไปเกิดขึ้นได้ เมื่อสมาชิกกลุ่มเห็นว่าการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี

การผลิตแบบใหม่ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตปลอดภัยสามารถแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ ผลผลิตสามารถจำหน่ายสู่ตลาด เป็นรายได้คืนกลับได้จริง การหนุนเสริมจากท้องถิ่น เพื่อสร้างกลไกตลาดในชุมชน หรือการที่หน่วยงานภาครัฐช่วย จัดหาสถานที่จำหน่าย เชื่อมโยงการตลาดสู่ผู้บริโภคมีความสำคัญ แต่ยังคงต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการ ผลผลิตสู่ตลาด การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รูปแบบการบริหารจัดการการตลาด และต้นทุนการจัดการของกลุ่ม

ตารางที่ 3 กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนสู่การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของเกษตรกร 3 กลุ่ม

ปัจจัย	กลยุทธ์สร้างการเปลี่ยนแปลง	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย มีประสบการณ์การทำเกษตร จึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสาร การเรียนรู้ การยอมรับ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	หนองปลิง - การนำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นพี่เลี้ยง ร่วมกับการพาไปศึกษาดูงานจากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ - การมีส่วนร่วมตัดสินใจในเลือกรูปแบบวิธีการผลิตผัก - สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่เอื้อให้สมาชิกดำเนินการได้ทันที เช่น ไม้เสียบปลั๊ก ร่วมกับการมีเงื่อนไขข้อตกลงการผลิต	- เกษตรกรปรับเปลี่ยนปลูกผักบนโต๊ะปลูกและพัฒนาต่อยอดเรื่อง การปลูกผักกระถาง ปุ๋ยอินทรีย์ และวัสดุปลูก - กลุ่มมีการวางแผนพัฒนาการตลาดร่วมกัน
	หัวเวียง - สังเกตพฤติกรรม จำแนกกลุ่มสมาชิกเป็น 3 กลุ่ม (กลุ่มพร้อมปรับเปลี่ยน กลุ่มลังเล กลุ่มไม่พร้อมปรับเปลี่ยน) และดำเนินการร่วมกันในกลุ่มที่พร้อมก่อน เพื่อเป็นตัวอย่าง	- สมาชิกกลุ่มทดลองปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโดยใช้ข้อมูลการตลาด เปลี่ยนพันธุ์ปลูกเป็นข้าวพื้นนุ่มเพื่อบริโภค และวิธีปฏิบัติได้มาตรฐาน GAP วางแผนการผลิตร่วมกันให้มีปริมาณตามความต้องการของตลาด - บางรายแบ่งพื้นที่ปลูกข้าว และแปรรูปเพื่อบริโภคเองและจำหน่ายในชุมชน
	สวนพริก - เน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสอดแทรกความรู้ใหม่ ทำให้รู้สึกสนุกกับการทำงาน	ปัจจุบันเกษตรกร 7 คนของกลุ่มสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิธีการผลิตแบบปลอดภัย และ

ปัจจัย	กลยุทธ์สร้างการเปลี่ยนแปลง	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	ไม่เน้นเอกสารแต่เน้นการนำไปปฏิบัติ และติดตาม วัดผลการทำงาน - การทดลองทำให้เห็นผลเชิงประจักษ์เป็นตัวอย่างแก่สมาชิก	จำหน่ายผลผลิตร่วมกับกลุ่มได้ สามารถเป็นต้นแบบในการขยายผล
ปัจจัยพื้นฐานด้าน เศรษฐกิจและสังคมของ เกษตรกร	ทั้ง 3 กลุ่ม มีกลยุทธ์สร้างการเปลี่ยนแปลงคล้ายกัน ได้แก่ - การลดต้นทุนการผลิต โดยใช้ปัจจัยการผลิตชีวภาพ ทดแทนสารเคมี - การต่อยอดงานจากภูมิปัญญา ประสบการณ์เดิม ของกลุ่ม เช่น เริ่มปรับเปลี่ยนจากผักพื้นบ้าน ที่ดูแล ง่าย แล้วต่อยอดทางการตลาด เป็นผักเศรษฐกิจอื่น - การจำหน่ายผลผลิตในชุมชน เริ่มจากเครือข่ายทาง สังคมและตลาดนัดชุมชน - การปรับปริมาณการผลิต ให้สอดคล้องกับ ความสามารถในการจัดการ เริ่มจากการพึ่งตนเอง และขยายการผลิตเมื่อมีความพร้อม	กลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิต และ รวมกันเข้มแข็งขึ้น สามารถบริหาร จัดการกลุ่มเพื่อพัฒนาด้านการ จัดการตลาด และการสร้างเครือข่าย
การรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่เข้มแข็ง	- ผู้นำกลุ่มมีบทบาทสำคัญ เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาการ ผลิตเกษตรปลอดภัย เป็นผู้นำและมีเครือข่าย สนับสนุนการทำงาน - ใช้หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีความยืดหยุ่น ปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ ด้วยความซื่อสัตย์ต่อ กัน พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กันบ่อยๆ อย่างไม่เป็น ทางการ ให้รู้สึกสนุกกับการทำงาน - มีเป้าหมายการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน สื่อสารรับรู้ ได้ถึงความสำเร็จ วัดผลสำเร็จได้ - ใช้ข้อมูลการตลาด ความต้องการของผู้บริโภค ประกอบการวางแผนผลิต	- มีระบบบริหารจัดการ มีโครงสร้าง และข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับและ เป็นธรรม - กลุ่มมีการรวมตัวพัฒนางาน ร่วมกันต่อเนื่อง
เครือข่ายผู้ผลิต และ บริโภค	- กลุ่มหนองปลิง เข้าร่วมเครือข่าย PGS เพื่อรับรอง มาตรฐานการผลิตของกลุ่มและเชื่อมโยงการตลาด	- ผลผลิตสามารถจำหน่ายได้ในราคา เป็นธรรม

ปัจจัย	กลยุทธ์สร้างการเปลี่ยนแปลง	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	และเครือข่ายผู้บริโภค การนำผลผลิตของกลุ่มจำหน่ายในตลาดนัดชุมชนและตลาดนัด Big C - กลุ่มหัวเวียง รวมกลุ่มเกษตรกรรณาแปลงใหญ่ โดยปรับจำนวนสมาชิกและพื้นที่ให้เหมาะสม จัดการได้ และทำข้อตกลงการจำหน่ายผลผลิตกับโรงสีรับซื้อผลผลิต และใช้ข้อมูลการตลาดวางแผนการผลิต - กลุ่มสวนพริก สร้างเครือข่ายผู้ผลิตกระจายในพื้นที่ จัดการให้ผลผลิตสามารถไหลเวียนถึงกัน โดยมีข้อตกลงราคาขายร่วมกัน ด้วยการสื่อสารผ่านกลุ่ม Line ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อผลผลิตกับสมาชิกใครก็ได้	- มีคุณภาพ ปลอดภัย ตรงความต้องการของผู้บริโภค - ปริมาณการผลิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาด - ผู้บริโภคมีความพึงพอใจ เข้าถึงอาหารปลอดภัยได้ง่าย สะดวก
การส่งเสริม และช่วยเหลือด้านการเกษตรของเจ้าหน้าที่รัฐ	- การส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต สารชีวภัณฑ์ และความรู้การผลิตเกษตรปลอดภัย - การส่งเสริมให้การผลิตได้มาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์ - การเชื่อมโยงการตลาด โดยเป็นคนกลางในการทำข้อตกลงการรับซื้อผลผลิตข้าวปลอดภัยระหว่างกลุ่มนาแปลงใหญ่กับโรงสี - การประสานงานด้านสถานที่เพื่อให้เกษตรกรนำผลผลิตจำหน่ายในตลาดนัดและหน่วยราชการ - อบต. สร้างกลไกในพื้นที่เพื่อรับซื้อผลผลิตปลอดภัยและจำหน่ายในชุมชน เช่น การรับซื้อผลผลิตเพื่อใช้ในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน การเปิดพื้นที่จำหน่ายในชุมชน - การทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรในชุมชน และเสนอของบประมาณ	

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. รูปแบบการตลาด ปัญหาและอุปสรรค ของสินค้าเกษตรปลอดภัย บทเรียนจากเครือข่ายเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ดำเนินการโดยจัดประชุมเสวนา โดยเชิญตัวแทนเครือข่ายของเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งต่อถึงหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ได้แนวทางที่สามารถเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อน การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป ในครั้งนี้มีวิจัยได้เชิญตัวแทนของเครือข่ายของ เกษตรกรกลุ่มต่างๆ และนักวิชาการที่กำลังดำเนินการวิจัยเรื่องตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย ดังนี้

ผู้เข้าร่วมประชุม

1 นายนพพล ชิงทอง	อาจารย์ประจำ มทร.สุวรรณภูมิ
2 นางสาวอโณทัย ทิพนตร	อาจารย์ประจำ มทร.สุวรรณภูมิ
3 นายนพพล สว่างญาติ	ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ช้างใหญ่
4 นายกิตติศักดิ์ เชนยทอง	ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก
5 นายวิภาค ข้าวหอมหาง	ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนบ้านทับน้ำ
6 นายเชิดศักดิ์ ไวยอาษา	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หนองปลิง
7 นายวิเชียร กิจโรณี	ผู้แทนนาแปลงใหญ่ปลายก๊าด
8 นายเชน หอมผา	ผู้แทนนาแปลงใหญ่สามบัณฑิต
9 นายยงยุทธ นิลรัตน์	ผู้แทนตลาดศาลากลาง
10 นางหทัยรัตน์ เพ็ชรพยับ	ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางซ้าย
11 นางจันทร์จ้าว โพธิ์สุทธิ	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หัวเวียง
12 นายประดับ คงประมูล	ผู้แทนนาแปลงใหญ่หัวเวียง

การเสวนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจำหน่ายผลผลิตเกษตรปลอดภัย จากประสบการณ์ ในการทำงานของแต่ละกลุ่ม ปัญหา อุปสรรคที่พบ เพื่อเป็นข้อมูลในการสังเคราะห์กระบวนการด้านการตลาด โดยมีข้อคำถามดังนี้

- กลุ่มผู้บริโภค (ลูกค้า) มีใครบ้าง
- กลุ่มมีการวางแผนการผลิตอย่างไร
- กลุ่มมีการควบคุมมาตรฐานคุณภาพผลผลิตอย่างไร
- กลุ่มมีการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกันอย่างไร เช่น การรวบรวมผลผลิต มาตรฐานการ กำหนดการคัดแยกสินค้า บรรจุภัณฑ์ การตั้งราคาจำหน่าย อื่นๆ

- กลุ่มมีรูปแบบการขนส่งจำหน่ายให้ผู้บริโภคอย่างไร
- กลุ่มรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน มีเงื่อนไขการจ่ายเงิน และกฎกติกาของกลุ่มอย่างไร

ผลจากการเสวนา สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ดังนี้

๑ กลุ่มที่ผลิตและมีแผงจำหน่ายในตลาดนัดตลาดศาลากลางจังหวัด กลุ่มมีผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ได้แก่ ผักสลัด ผักพื้นบ้าน กระบี่ มะเขือ กวางตุ้ง ผักบุ้งจีน และพืชสมุนไพร จำหน่ายผลผลิตในรูปแบบขายปลีก ตัดแต่งผักและบรรจุถุง ใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือช่วยยกระดับผลผลิต ทำให้ผักมีรูปลักษณะที่สวยงาม น่าซื้อ น่าทาน เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาเอง มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง โดยการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ปัญหาที่พบในกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไม่สามารถขอมาตรฐานรับรองได้ เนื่องจากติดขัดข้อกำหนดบางประเด็นของการขอมาตรฐาน GAP และการตลาด ซึ่งปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีตลาดผักปลอดสารพิษที่ตลาดศาลากลางจังหวัดเพียงที่เดียว ซึ่งเรื่องตลาดเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเกษตรกรควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง

๒ กลุ่มนาแปลงใหญ่ ผู้แทนนาแปลงใหญ่สามบัณฑิต : กลุ่มมีสมาชิก 10 ราย ผลิตข้าวปลอดภัย ใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี ด้วยพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 และข้าวพันธุ์ กข 43 มีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกด้วยราคาตามกลไกของตลาด ในกลุ่มมีการจัดการโดยแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งปลูกข้าวเพื่อส่งโรงสี ส่วนหนึ่งเป็นข้าวสารเพื่อจำหน่าย ในส่วนนี้มีการกำหนดจำนวนพื้นที่ปลูก และพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิก เมื่อได้พันธุ์ข้าวตามที่ต้องการทาง กลุ่มนำข้าวเปลือกไปจ้างโรงสี เพื่อแปรสภาพเป็นข้าวสาร จำหน่ายแก่ผู้บริโภค ทางกลุ่มไม่ตั้งกฎเกณฑ์อะไรมากเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถปรับตัวได้ หากในอนาคตมีตลาดเพิ่มขึ้น กลุ่มจะพิจารณาตั้งหลักเกณฑ์ เงื่อนไข หรือข้อตกลงกับสมาชิกในกลุ่มเพิ่มเติม ปัจจุบัน มีปัญหาการผลิต คือ มอดข้าวสาร เนื่องจากข้าวทางกลุ่มเป็นข้าวปลอดภัย ไม่มีการรมยา จึงทำให้เก็บข้าวได้ไม่นาน

๓ กลุ่มนาแปลงใหญ่ปลายกลัด : ผลิตแบบปลอดภัย โดยใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี และไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า ผลิตข้าว กข 43 ผลิตและจำหน่ายเอง มีตลาดรองรับแน่นอน มีปัญหาการบรรจุถุง เนื่องจากไม่มีการรมยา จึงทำให้มอดขึ้น ผลผลิตเก็บรักษาได้ไม่นาน

๔ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางซ้าย (คุณโอ บางซ้าย) กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ผัก ผลไม้ ปลา ข้าว (จำหน่ายยกแปลงโดยแบ่งเป็นแปลงละ 1 งาน ราคา 5,500 บาท/แปลง ผู้บริโภคสามารถเลือกพันธุ์ข้าวได้ การปลูกแบบปลอดสารเคมี ที่ผู้บริโภคสามารถเข้ามาดูวิธีการปลูก ในทุกขั้นตอนจนถึงการเก็บเกี่ยว เมื่อได้ข้าวกลุ่มจะแปรรูปเป็นข้าวสารบรรจุถุงส่งมอบแก่ลูกค้า) ในระหว่างการผลิต กลุ่มจะรายงานความก้าวหน้าแก่ลูกค้าที่จองข้าวเป็นระยะๆ ให้ทราบทุกขั้นตอนผ่านการสื่อสารทางไลน์ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้เป็นกลุ่มรักสุขภาพและมีกำลังในการซื้อสูง พันธุ์ข้าวมีให้เลือกหลายพันธุ์ เช่น พันธุ์หอมนิลจักรพรรดิ, พันธุ์ กข 43, หอมปทุม ข้าวกล้อง กข 77 (หอมมะลิ 105 ฉายแสง) นอกจากข้าวกลุ่มยังมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ เช่น ปลาเค็มตากแห้ง ซึ่งกลุ่ม

เน้นผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถตอบโจทย์ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค กลุ่มมีแนวคิดทางการตลาด คือ ให้ผู้บริโภคมีทางเลือกหลากหลาย กลุ่มสร้างการตลาดโดยการแนะนำสินค้าของตนเอง สร้างเรื่องราวให้กับสินค้าของตนเอง การสร้างกระบวนการผลิต มีการวางแผนการขายผลผลิตผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ สำหรับปัญหาการผลิต มีบางครั้งที่ไม่สามารถผลิตได้ตามที่ผู้บริโภคต้องการเนื่องจากการผลิตขึ้นกับปัจจัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ตากปลาเค็ม หากเราแจ้งผู้บริโภคว่าสามารถส่งให้อีก 2 วัน แต่ไม่มีแดด ทำให้กลุ่มไม่สามารถส่งปลาเค็มให้กับผู้บริโภคได้ตามที่ต้องการ มาตรฐานของกลุ่ม คือ การรับรองตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบได้

๕ กลุ่มมาแปลงใหญ่หนองปลิง : กลุ่มมีผลผลิต ได้แก่ ข้าวหอมมะลิดำ ข้าวหอมปทุม การทำการตลาดของกลุ่มเน้นคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้สามารถเป็นผู้กำหนดราคาเองได้ในราคาเป็นธรรม จำหน่ายแก่กลุ่มลูกค้าประจำในตลาดการบินไทย การประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม ด้วยการศึกษากฎติกรรมของผู้บริโภค และทำการตลาดตามกระแสสังคม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การงดใช้ถุงพลาสติก หากผู้บริโภคนำถุงมาใส่ข้าวเอง ลดราคาขายจาก 100 บาท เหลือ 80 บาทต่อกิโลกรัม หรือการขายข้าวให้กับวัด เพื่อให้ผู้บริโภคทำบุญโดยการซื้อข้าวจากวัด ซึ่งเงินส่วนหนึ่งเข้าวัดทำบุญ การขายออนไลน์ ผ่านเฟซบุ๊ก การพัฒนาในอนาคต วางแผนแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า พัฒนาการผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของผู้บริโภค ตามข้อติชม และการจัดการกลุ่ม คือ การจัดพื้นที่การปลูก ระบบการปลูก ขั้นตอนการผลิต การเก็บรักษาผลผลิตมีความปลอดภัย และได้มาตรฐาน ปัญหาของกลุ่มจะมีปัญหาเรื่องการขนส่ง

๖ กลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก : กลุ่มผลิตสินค้าปลอดภัย เช่น ผัก ไข่ หน่อไม้ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มมีแนวคิดด้านการตลาด คือ การจัดกระเช้าสินค้าปลอดภัย ขายผลผลิตทางออนไลน์ กลุ่มมีการบริหารจัดการ คือ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรลูกกลุ่ม ทำให้กลุ่มทำงานง่าย เมื่อพบปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางการแก้ไข ในเบื้องต้นกลุ่มให้สมาชิกขายผลผลิตของตนเองก่อน หากขายไม่หมดจะนำผลผลิตมาฝากขาย ซึ่งการฝากขายต้องบอกก่อนล่วงหน้า 2 วัน เพื่อคำนวณสินค้าที่ต้องการขาย หากขายไม่หมดทางกลุ่มจะทำการแปรรูปทันที ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกน้อยสามารถควบคุมได้ กลุ่มมีการวิเคราะห์ผลผลิตที่ส่งให้ลูกค้า ติดตามซักถามความคิดเห็นจากลูกค้า เช่น ผักที่ส่งขายเน่าเสียเร็ว กลุ่มจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้ผักเน่าเร็วกว่าปกติ ซึ่งจะดูตั้งแต่ต้นทาง(เก็บผลผลิต) ถึง ปลายทาง(ลูกค้า) เมื่อพบถึงสาเหตุจึงหาวิธีการหรือแนวทางการแก้ไข ซึ่งจากการวิเคราะห์และสอบถามข้อมูลในเบื้องต้นแล้วพบว่า ในช่วงเวลาเก็บผลผลิต ผู้ผลิตเก็บผลผลิตแล้วนำไปล้างน้ำ ซึ่งผลผลิตที่เก็บไม่แห้ง จึงทำให้ผักเน่าเสียเร็ว กลุ่มมีวิธีการแก้ไขโดยการไม่ล้างผักใช้วิธีเช็ดทำความสะอาดเท่านั้น

๗ วิสาหกิจชุมชนบ้านทับน้ำ : กลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ มันเทศ ในเรื่องของการตลาดของกลุ่มตลาดที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นตลาดที่กลุ่มหาเอง หรือหน่วยงานภาครัฐหาให้ ทุกตลาดที่ผ่านมามีปัญหาทุกตลาด กลุ่มมีแนวคิดพัฒนาตลาดแบบรถพุ่มพวง เคลื่อนที่ได้ สามารถเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง สามารถกระจายผลผลิตได้

ดี เข้าถึงง่าย ทุกชุมชน ปัจจุบันกลุ่มผลิตพืชผักปลอดสารพิษ ส่งให้กับร้านอาหาร “ร้านอาหารพันธุ์ดี” มีอยู่จำนวน 3 ร้าน ซึ่งทางกลุ่มส่งผักทุกวันก่อนเที่ยง ร้านไม่เน้นชนิดของผลผลิต มีผลผลิตอะไรทางร้านรับซื้อทั้งหมด ไม่มีข้อจำกัดหรือข้อผูกมัดอะไร ในอนาคตทางร้านอยากให้มีตัวแทนในการซื้อขายคนเดียวจะเป็นการสะดวกของร้าน

๘ นาแปลงใหญ่หัวเวียง : กลุ่มมีสมาชิก 52 ราย จำนวน 1,500 ไร่ กลุ่มรวมกันปลูกข้าวเพื่ออุตสาหกรรม ข้าวเพื่อการบริโภค โดยรวบรวมขายให้กับโรงสี และสมาชิกอีกส่วนหนึ่งปลูกข้าวเพื่อบริโภคและสีเป็นข้าวสารขาย มีพันธุ์ข้าว กข 41 , กข 43 และกข 79 เริ่มแรกทางกลุ่มมีส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้เชื้อรา สารชีวภัณฑ์ ทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งวิกฤตข้าวคือราคาข้าวตกต่ำ เกษตรกรอยู่อย่างไม่รู้ตัวตน มีรายได้ปลายมือ ไม่ทราบว่าจะเหลือหรือขาดทุนเท่าไร ทางกลุ่มจึงเน้นเรื่องการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้สมาชิกอยู่ได้ พอการลดต้นทุนเริ่มเข้มแข็งแล้ว กลุ่มก็ยับในระดับต่อไปในเรื่องของการตลาด เริ่มแรกให้สมาชิกบางส่วนทำข้าวบริโภคเอง และอีกส่วนหนึ่งขายให้กับโรงสี ซึ่งทางกลุ่มได้หาการตลาดได้ไปคุยกับทางโรงสี หากทำข้าวส่งประเทศมาเลเซีย ซึ่งมาเลเซียต้องการคือข้าว กข 79 , กข 43 , พิษณุโลก ซึ่งโรงสีรับซื้อแน่นอน แต่ราคาให้คุยกกันอีกครั้งแต่ไม่ต่ำกว่าราคาท้องตลาดแน่นอน ปัจจุบันกลุ่มปลูกข้าวและขายเองในพื้นที่ ออกบูธของหน่วยราชการ ขายในหมู่บ้าน การทำการตลาดทางกลุ่มมีแนวคิดว่าสินค้าดีต้องขายได้ ทางกลุ่มมีการศึกษาเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับสมาชิกในกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มไม่มีเงื่อนไขอะไรนอกจากการไม่ใช้สารเคมี การบริหารงานแบบยืดหยุ่น

๙ นาแปลงใหญ่ช้างใหญ่ : ดำเนินการ 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนของวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ กับ ส่วนของสหกรณ์การเกษตรช้างใหญ่

ส่วนของวิสาหกิจชุมชน มีการผลิตและจำหน่ายข้าวสารในพื้นที่ตลาดของวิสาหกิจ เช่น ร้านธงฟ้า ประชารัฐ ซึ่งมีบัตรสวัสดิการคนจน ปัจจุบันขายได้จำนวนมาก เนื่องจากร้านธงฟ้า ประชารัฐ เน้นผลผลิตที่มาจากพื้นที่ และกลุ่มจะทราบถึงปริมาณการความต้องการของผู้บริโภคได้ เนื่องจากร้านธงฟ้า ประชารัฐ นำข้าวที่เกษตรกรในพื้นที่ผลิตนำไปขายเท่านั้นจึงทำให้เราสามารถประมาณความต้องการซื้อได้ จึงสามารถคำนวณการผลิตของกลุ่มเราได้เช่นกัน

ส่วนของสหกรณ์การเกษตร จำหน่ายแก่บริษัทไทยฮา (THAI HA) จำกัด เป็นบริษัท ผลิตและจำหน่ายสินค้าด้านการเกษตรเพื่อส่งออก ผลผลิตที่ส่งออก เช่น ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ซึ่งกลุ่มได้ทำธุรกิจร่วมกับบริษัทไทยฮา คือ ข้าว กข 43 ข้าวหอมปทุม ในส่วนข้าว กข 43 ปีที่แล้วส่งให้บริษัท 1,200 ตัน ซึ่งได้รวบรวมผลผลิตในพื้นที่และแปลงใหญ่อื่นๆ เช่น ต.ปลายกลัด อ.บางซ้าย อ.มหาราช และ ต.ช้างใหญ่ พื้นที่ประมาณ 500 ไร่ ซึ่งใช้วิธีลดความชื้นในรูปแบบที่ถูกต้อง จะให้ได้เปอร์เซ็นต์ข้าวที่สูง ในส่วนข้าวหอมปทุม เริ่มต้นเรานำตัวอย่างข้าว ให้บริษัทนำไปโปรโมทที่ยุโรป ผลคือทางยุโรปชอบสินค้า ซึ่งหากกลุ่มทำของดี ผลิตของดี กลุ่มจะได้ราคาดี (ทางบริษัทคิดว่าบริษัทซื้อของดีขายแล้วได้กำไร บริษัทจึงเลือกจะซื้อผลผลิตที่ดี) ในกลุ่มจึงมีข้อตกลง เกี่ยวกับพันธุ์ข้าว และพันธุ์ข้าวต้องซื้อมาจากกรมการข้าวเท่านั้น ปัจจุบันทำข้าวเปลือก ความชื้น 14 ส่งให้ เหตุผลที่ไม่

สามารถส่งเป็นข้าวสารได้ เนื่องจากสหกรณ์ไม่มีพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพเรื่องการสีข้าว ซึ่งในปีที่ผ่านมาบริษัทมาขอซื้อข้าว กข 43 ประมาณ 4-5 บริษัท แต่ทางกลุ่มไม่สามารถผลิตข้าวได้ จึงเหลือบริษัทไทยหาที่เดียว ทางกลุ่มจึงคิดว่าควรตั้งลูกค้าไว้ที่กลุ่มได้ คือ กลุ่มต้องผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ ปัจจุบันกลุ่มมีตลาดแล้ว แต่มีคนทำน้อย และไม่มีสถานที่รวบรวม หากเกษตรกรสามารถผลิตข้าวที่ดี มีคุณภาพ มากขึ้น กลุ่มมีบริษัทที่อยากรับซื้อข้าวอีกมาก ในส่วนของการบริหารจัดการ เบื้องต้นไม่มีระเบียบข้อบังคับ ให้เกษตรกรผลิตตามที่เกษตรกรทำ ในขณะเดียวกันกลุ่มส่งข้าวให้ทางบริษัท บริษัทมีการตรวจสอบเอง ในส่วนของข้าวหอมปทุม กลุ่มมีเงื่อนไข คือ พันธุ์ข้าวต้องเป็นพันธุ์ที่ซื้อจากกรมการข้าวเท่านั้น และต้องได้มาตรฐาน GAP ส่วนเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน กลุ่มจะเสนอให้กรมการข้าวตรวจสอบเพื่อรับรองมาตรฐานต่อไป ในส่วนของบริษัทก็ไม่ได้ทำสัญญาอะไร ทางบริษัทต้องการข้าว ทางกลุ่มเสนอว่าปัจจุบันมีข้าว 480 ตัน ทางบริษัทโอนเงินให้ทันที 4,800,000 บาท เพื่อจองข้าว เพราะทางบริษัทมีความมั่นใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น ในคุณภาพข้าวของทางกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่บอกได้ว่า หากเราสามารถผลิตข้าวดี มีคุณภาพ นั้นเป็นการสร้างมาตรฐาน สร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ให้กับผู้รับซื้อ ผลผลิตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่กลุ่มจะดำเนินการต่อไป คือ การสร้างเครือข่ายเกษตรกรผลิตข้าวดีมีคุณภาพ

การถอดบทเรียนและสังเคราะห์รูปแบบการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลจากการเสวนารูปแบบการตลาดสินค้าเกษตร (ข้าวและผัก) ปลอดภัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปรูปแบบกิจกรรมการตลาดของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสังเคราะห์รูปแบบการตลาดตามลักษณะการผลิตและการจัดจำหน่ายจำแนกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1 รูปแบบการตลาดแบบผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ เช่น เกษตรกรรวมกลุ่มปลูกข้าวแปลงใหญ่ ส่งโรงสี หรือส่งบริษัทส่งออกข้าว กลุ่มเกษตรกรรวมกลุ่มปลูกผักและรวบรวมส่งบริษัทส่งออก เป็นต้น รูปแบบนี้กลุ่มควรมีการศึกษาข้อมูลการตลาดร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจ และมีข้อตกลงเพื่อวางแผนการผลิต โดยเลือกใช้พันธุ์ที่สอดคล้องกับความต้องการ และมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ต้องมีการรับรองจากกรมการข้าว มีการวางแผนจัดสรรพื้นที่ปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตสอดคล้องกับปริมาณความต้องการ การใช้เทคโนโลยีการผลิต ขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ในการผลิต ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) รูปแบบการตลาดแบบนี้ เกษตรกรมีหน้าที่ผลิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพสามารถส่งมอบผลผลิตได้ตามข้อตกลง และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองราคา แนวทางการพัฒนาของกลุ่ม ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการกลุ่มเชิงธุรกิจ หรือสหกรณ์ ที่มีข้อตกลงที่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ในกลุ่ม สร้างระบบเครือข่ายสหกรณ์เพื่อเชื่อมโยงระบบผลิตคุณภาพร่วมกับบริษัทส่งออกด้วยพันธะสัญญาหรือข้อตกลงที่เป็นธรรม พัฒนาเติบโตไปด้วยกัน รูปแบบการตลาดแบบนี้ เกษตรกรมีความจำเป็นต้องผลิตตามขั้นตอน วิธีปฏิบัติต่างๆ ในการผลิต ให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดี

และเหมาะสม (GAP) ผลผลิตจึงได้รับการรับรองและเชื่อได้ว่ามีความปลอดภัย มีสารเคมีตกค้างไม่เกินค่ามาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับได้

2 รูปแบบการตลาดแบบผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภค คือ การผลิต แปรรูป และจำหน่ายผลผลิตแบบครบวงจร พบได้หลายรูปแบบ เช่น รูปแบบที่เกษตรกรรายเดียวดำเนินทั้งกิจกรรมการผลิตและการตลาด รูปแบบเกษตรกรรวมกลุ่มผลิตและมีตัวแทนรวบรวมผลผลิตไปจำหน่ายในนามกลุ่ม และรูปแบบผสมผสานที่กลุ่มมีวิธีการจัดการแบบยืดหยุ่นให้เกษตรกรจำหน่ายเองได้ หรือนำมาฝากจำหน่ายในกลุ่มโดยมีข้อตกลงมาตรฐานและราคาจำหน่ายร่วมกัน และมีระบบสื่อสารเพื่อให้สินค้าไหลเวียนในกลุ่มเพื่อสร้างความสะดวกแก่ผู้บริโภค รูปแบบการตลาดแบบผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภค กลุ่มต้องมีการพัฒนาการตลาด เพื่อจำหน่ายผลผลิตตรงสู่ผู้บริโภค ผ่านช่องทางการตลาดต่างๆ เช่น การออกบูธที่ส่วนราชการจัดให้ การจำหน่ายในตลาดนัด การจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ หรือมีข้อตกลงทางการตลาดร่วมกับองค์กร เช่น ร้านค้าประชารัฐ ธงฟ้า โดยการสนับสนุนจากส่วนราชการ หรือมีข้อตกลงร่วมกับองค์กรเอกชนที่ทำการเพื่อการเพื่อสังคม จึงควรมีกลยุทธ์ทางการตลาดที่หลากหลาย สอดคล้องกับสถานการณ์ สามารถสร้างจุดขายผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องกับกระแสความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง เช่น การสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสังคม เป็นต้น นอกจากผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสม GAP ควรมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มเพื่อสร้างความเชื่อมั่น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภค ให้มีความใกล้ชิดจนเกิดความไว้วางใจเป็นลูกค้าประจำ และช่วยขยายกลุ่มลูกค้า ปัญหาของรูปแบบการตลาดแบบนี้ เกษตรกรมักประสบปัญหา ผลผลิตมีปริมาณไม่แน่นอน ต้นทุนต่อหน่วยสูงกว่าราคาตลาดทั่วไป ไม่มีเวลาพบปะลูกค้าทำให้ไม่ทราบความต้องการลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ ไม่สามารถจัดการคุณภาพได้ในทุกขั้นตอนการแปรรูป เนื่องจากต้องลงทุนสูง และสินค้าเสียหายง่ายจากปัญหาแมลง มอดปนเปื้อนในข้าวเนื่องจากไม่ใช้สารเคมี ทำให้อายุการวางจำหน่ายและเก็บรักษาสั้น แนวทางการพัฒนาของกลุ่ม ควรได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีการแปรรูปที่เหมาะสมกับกลุ่ม เช่น การลดความชื้น การคัดบรรจุ และการควบคุมแมลงศัตรูระหว่างเก็บรักษาผลผลิต โดยเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีการลงทุนไม่สูง การพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ทางการตลาด และการให้บริการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภค

รูปแบบการผลิตและการตลาดแบบนี้สำหรับเกษตรกรรายย่อย มักประสบปัญหาการไม่เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานที่เป็นทางการ ทั้งมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสม GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรมีการผลิตพืชหลากหลายชนิด ปริมาณแต่ละชนิดไม่มาก รอบการผลิตต่อเนื่องไม่สามารถแบ่งรอบการผลิตที่ชัดเจนได้ ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเข้าตรวจสอบขั้นตอนการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน กลุ่มเกษตรกรจึงรับรองตนเอง โดยการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค และรวมกลุ่มพัฒนาระบบรับรองกันเองแบบมีส่วนร่วม (PGS) ซึ่งยังไม่ได้การรับรองอย่างเป็นทางการ

3 รูปแบบการตลาดแบบให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมผลิต ตัวอย่าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางซ้าย เป็นรูปแบบการตลาดที่มีการให้บริการระหว่างการผลิตร่วมด้วย เกษตรกรผู้ผลิตมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้บริโภคในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการผลิต ในรูปแบบกิจกรรมในแปลงและกิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์ ตลอดฤดูปลูก โดยยังคงกิจกรรมการผลิตเพื่อส่งมอบผลผลิตแก่ผู้บริโภคเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ รูปแบบการผลิตและตลาดแบบนี้บทบาทของเกษตรกรไม่ใช่เป็นเพียงผู้ผลิต แต่ต้องออกแบบกิจกรรมและให้บริการระหว่างกระบวนการผลิตเพื่อสร้างความประทับใจ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ ด้านบริการ และการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่ลูกค้า

วิเคราะห์ผลการดำเนินงานและข้อค้นพบจากโครงการย่อย

ดำเนินการโดยการนำเสนอผลการดำเนินงานของโครงการย่อย 3 โครงการ ที่ได้จากการทบทวนโครงการด้วย เครื่องมือ Time line และใช้ตารางการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นและสรุปเป็นข้อค้นพบในภาพรวมของแต่ละโครงการ และสังเคราะห์ผลเป็นข้อเรียนรู้การพัฒนาระบบ กลไก การจัดการเพื่อพัฒนาการเกษตรปลอดภัย ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกร หัวหน้าโครงการย่อย และทีมวิจัยสังเคราะห์ความรู้ ผลการดำเนินการโดยสรุปของแต่ละโครงการดังนี้

โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง

โครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง มีวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบการจัดการผลผลิตและการแปรรูปข้าวคุณภาพของเกษตรกรตำบลหัวเวียง 2) เพื่อศึกษาการตลาดข้าวปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียงในการจัดการผลผลิต การแปรรูปข้าว และการตลาดข้าวคุณภาพ (ตารางที่ 4)

สถานการณ์เดิมของกลุ่มก่อนการเปลี่ยนแปลง

เกษตรกรส่วนใหญ่ในตำบลหัวเวียงประกอบอาชีพทำนา โดยรวมกลุ่มและพื้นที่เป็นนาแปลงใหญ่ตามนโยบายและการส่งเสริมของภาครัฐ มีสมาชิกจำนวน 53 ราย พื้นที่ประมาณ 1,500 ไร่ และได้รับการหนุนเสริมจากภาครัฐ เช่น การประชุมเครือข่าย การศึกษาดูงาน การอบรมให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น การปลูกข้าวคุณภาพให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP), การจัดการบัญชีการจัดทำแผนธุรกิจ การตลาดโดยกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Understanding : MOU) กับโรงสีขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐาน Q เพื่อรับซื้อผลผลิตข้าวจากเกษตรกรแปลงใหญ่ ในปัจจุบันกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียงผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวปลอดภัย (GAP) แบบกลุ่มแล้ว

สำหรับการปลูกข้าวคุณภาพเพื่อบริโภค ปัจจุบันเกษตรกรเปลี่ยนจากการปลูกข้าวพื้นแข็งเพื่อแปรรูปในอุตสาหกรรม เป็นการปลูกข้าวพื้นนุ่มเพื่อบริโภค โดยใช้พันธุ์ กข.43 และหอมปทุม ส่งขายเป็นข้าวเปลือกให้แก่โรงสีเหลียงฮวด จังหวัดสุพรรณบุรี สหกรณ์เกษตรช้างใหญ่ และบริษัท ซีพี โดยมีข้อตกลงกับกลุ่มเป็นรายปี การจำหน่ายข้าวเปลือกแก่โรงสีที่เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่แม้ว่าจะได้ราคาสูงกว่าตลาดแต่ก็ได้รับเงินช้ำทำให้เกษตรกรไม่มีเงินหมุนเวียน สำหรับการลงทุนปลูกครั้งใหม่ บางรายจึงเลือกที่จะขายให้กับโรงสีในราคาปกติ นอกจากการจำหน่ายแก่โรงสี เกษตรกรบางรายที่สามารถหาช่องทางการตลาดอื่นๆ ซึ่งมีความต้องการข้าวเพื่อการบริโภค (พันธุ์กข. 43, หอมปทุมธานี) เช่น ผู้บริโภครายย่อยในพื้นที่ ซึ่งสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงและได้รับเงินสดทันที ตัวอย่างเกษตรกรของกลุ่มจำนวน 3 ราย ที่ทำนาและนำข้าวเปลือกสีเป็นข้าวสาร โดยแบ่งเก็บข้าวพันธุ์ กข.43 ประมาณ 5 ตัน /ปี เก็บเป็นข้าวเปลือกและเพื่อทยอยสีขายข้าวสาร ครั้งละประมาณ 100-200 ถุง/ครั้ง เพื่อบริโภคและจำหน่ายเองในชุมชน โดยไปส่งที่บ้านลูกค้าโดยตรงในราคา 30 - 35 บาท / ถุง 1 กก

สถานการณ์ใหม่ของกลุ่มเมื่อสิ้นสุดโครงการ

จากสภาพปัญหาการได้รับเงินช้ำ ขาดเงินทุน จึงร่วมกันสำรวจและวิเคราะห์ตลาดข้าวสาร พบว่าในตลาดมีจำหน่ายกิโลกรัมละ 45-50 บาท แต่การผลิตและจำหน่ายในชุมชน สามารถจัดส่งถึงบ้านลูกค้าได้โดยตรง ในราคา 30-35 บาท แสดงถึงโอกาสทางการตลาดของข้าวบริโภคที่ยังมีความต้องการมาก เนื่องจากสามารถหาตลาดเพิ่มได้จากชุมชนใกล้เคียงโดยรอบ และตลาดองค์กรที่มีความต้องการมาก เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนในชุมชน เป็นต้น กลุ่มเกษตรกรจึงทดลองแบ่งพื้นที่นาส่วนหนึ่งปลูกข้าวปลอดภัย เพื่อจัดการแบบครบวงจร และเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนระหว่างการทำนาเคมีส่งโรงสี กับการทำนาข้าวปลอดภัยจำหน่ายในชุมชน พบว่าการทำนาแปลงใหญ่และขายแก่โรงสีเกษตรกรได้กำไรตันละ 4,000 บาท แต่ถ้าแปรรูปด้วยเครื่องสีข้าวขนาดเล็กและจำหน่ายเองจะได้กำไรตันละ 10,000 - 14,000 บาท ขึ้นอยู่กับการจัดการในขั้นตอนการแปรรูปและจำหน่าย ซึ่งดีกว่าการทำนาขายโรงสี เมื่อวิเคราะห์การขยายกิจการและเพิ่มกำลังผลิต ยังมีปัญหาที่สำคัญหลายด้าน คือ ด้านการวางแผนการผลิต ที่ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ถ้าสีข้าวในปริมาณมากต้องนำข้าวไปฝากสีที่โรงสีขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ไกลทำให้ต้นทุนการผลิตสูง อีกทั้งกลุ่มยังไม่มีความพร้อม ด้านสถานที่อุปกรณ์ และความรู้ในการดำเนินการ เช่น โรงสีข้าวชุมชนปัจจุบันยังไม่สามารถใช้งานได้เนื่องจากกำลังไฟฟ้าจากแหล่งจ่ายไม่เพียงพอต่อการเดินเครื่องจักร การใช้เครื่องสีข้าวขนาดเล็กเหมาะสำหรับกิจการส่วนตัวจำหน่ายในปริมาณไม่มาก ไม่เหมาะสมกับการทำในรูปแบบกลุ่มเพื่อขยายตลาด เนื่องจากข้าวที่สีได้มีคุณภาพต่ำกว่าข้าวสารในตลาด จากสิ่งเจือปน และมีมอดข้าวทำให้เก็บรักษาได้ไม่นาน ลานตากข้าวใช้ลานตากที่กระจายอยู่ตามวัด ไม่สามารถตากข้าวครั้งละปริมาณมากๆ ได้ และด้านการตลาดที่เป็นองค์กร เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนในชุมชน มีปัญหาการจัดการ ด้านการเก็บสต็อกข้าว ไม่มีสถานที่เก็บ ถ้าฝากไว้กับโรงสี จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 400 - 500 บาท ต่อเดือน ทำให้ราคาขายสูงกว่าราคาที่ทางโรงเรียนรับซื้อจากตลาดทั่วไป ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดดังกล่าว และยังไม่สามารถขยายผลไปสู่การจัดการในรูปแบบกลุ่มได้ แต่เริ่มปรับเปลี่ยนในสมาชิกบางรายที่มีความ

พร้อมจำนวน 3 รายที่ ลงทุนซื้อเครื่องสีข้าวขนาดเล็กของตนเองและผลิตจำหน่ายในชุมชน และรวมผลผลิตจำหน่ายนอกชุมชนหรือออกบูธจำหน่ายในกิจกรรมตลาดต่างๆ ในนามกลุ่มโดยราคาจำหน่ายบวกค่าบริหารจัดการของกลุ่ม

ข้อเรียนรู้ของกลุ่มและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. การทำนาข้าวปลอดภัยครบวงจร มีผลตอบแทนสูงกว่าการทำนาเพื่อขายโรงสี แต่ต้องมีตลาดที่แน่นอน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม หรือกลุ่มบริโภคในเมือง จะทำให้เกษตรกรคาดการณ์จำนวนความต้องการผู้บริโภค และเกษตรกรต้องสามารถจัดการระบบการผลิตแปรรูปของตนเองให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและแข่งขันได้ การขนส่งออนไลน์ ผลิตภัณฑ์ข้าวมีน้ำหนักสูง ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงมากกว่าราคาข้าวทำให้ไม่สามารถทำการตลาดได้อย่างต่อเนื่อง

2. เกษตรกรต้องมีเงินทุนหมุนเวียนเพราะเกษตรกรต้องนำเงินไปชำระเงินกู้ เช่น หนี้ ธกส.ในแต่ละรอบการผลิต

3. ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนาปรับตัวสู่ระบบเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหัวเวียง

1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการตลาดข้าวปลอดภัย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับระบบการผลิตเข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย ทั้งในด้านการเชื่อมโยงข้อมูลโรงสีที่รับซื้อข้าวปลอดภัยกับข้อมูลศักยภาพการผลิตของกลุ่มนาแปลงใหญ่ และการใช้กลไกราคาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรให้เป็นแบบปลอดภัย เช่น การประกันราคาผลผลิตข้าวปลอดภัยในรูปของกึ่งเกษตรพันธสัญญา และการส่งเสริมความรู้ในการจัดการการตลาดและการวางแผนการผลิตที่มีความสมดุลเหมาะสมกับสภาพบริบทพื้นที่ ทั้งตลาดภายในภายนอก ตลาดข้าวแบ่ง ตลาดข้าวบริโภคที่เป็นข้าวเปลือก และตลาดข้าวที่แปรรูปเป็นข้าวสารจำหน่ายเอง

2) การสนับสนุนการพัฒนาความรู้และศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในการจัดการผลผลิตข้าวแบบครบวงจร ทั้งในด้านความรู้ในการบริหารจัดการการผลิต การสนับสนุนเครื่องจักรเครื่องมือทางการผลิตเพื่อการแปรรูปเป็นข้าวสาร อย่างไรก็ตามควรคำนึงความเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพการผลิตและการบริหารจัดการของกลุ่มเป็นสำคัญ อาทิ การผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในกลุ่มสมาชิกนาแปลงใหญ่และครัวเรือนในชุมชนหรือตลาดที่แน่นอนในพื้นที่เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม หรือกลุ่มผู้บริโภคในเมือง จะทำให้เกษตรกรคาดการณ์ปริมาณความต้องการผู้บริโภค และสามารถจัดการระบบการผลิตและแปรรูปของตนเองได้ ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับบทบาทการหนุนเสริมของหน่วยงานองค์กร และทิศทางการอุปท.ที่เกี่ยวข้อง

3) การสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อรับซื้อผลผลิตข้าวที่จะนำมาแปรรูปเป็นข้าวสารจากสมาชิกเกษตรกรนาแปลงใหญ่ในแต่ละฤดูกาล เพื่อลดข้อจำกัดในด้านภาระหนี้สินเกษตรกร

4) การส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต การแปรรูป และการขนส่ง เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรให้สามารถแข่งขันได้

5) การพัฒนาระบบการจัดการด้านการขนส่ง (logistics) เพื่อลดต้นทุนด้านการขนส่งสินค้าข้าวสารบรรจุถุงให้กับผู้บริโภค รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนด้านการขนส่งสินค้าและเพิ่มช่องทางการตลาด

ตารางที่ 4 ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้ของกลุ่ม จากโครงการกระบวนการผลิตข้าวครบวงจรที่เหมาะสมกับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบการจัดการผลผลิตและการแปรรูปข้าวคุณภาพของเกษตรกรตำบลหัวเวียง		
สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตของเกษตรกร - ปลูกข้าวอะไร - นำไปขายที่ไหน - มีการแปรรูปอย่างไร - ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตข้าวในแต่ละครั้ง	เดิมเกษตรกรในพื้นที่ทำนา โดยใช้พันธุ์ข้าวแข็งสำหรับแปรรูปเป็นแป้ง ส่งโรงสีมักประสบปัญหาขาดทุน จึงรวมกลุ่มและปรับเปลี่ยนวิธีผลิตเพื่อลดต้นทุน เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่ พื้นที่ประมาณ 1,500 ไร่ ได้รับการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) แบบกลุ่ม ใช้พันธุ์ข้าวพื้นนุ่มเพื่อบริโภค จำหน่ายแก่วัสดุที่เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่ มีปัญหาได้รับเงินช้า ขาดเงินทุนหมุนเวียน มีเกษตรกร 3 รายสีข้าวไว้บริโภคเองและจำหน่ายในชุมชน กก.ละ 30 บาท	- ในระยะปรับเปลี่ยน จำแนกเกษตรกรได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เกษตรกรที่สามารถเปลี่ยนการผลิตเป็นเกษตรปลอดภัยได้ จำนวน 14 ราย กลุ่มที่ 2 เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิตตามสถานการณ์ จำนวน 10 ราย กลุ่มที่ 3 เกษตรกรที่ใช้สารเคมีเป็นหลัก จำนวน 29 ราย - การวางแผนการผลิตโดยตกลงร่วมกับผู้ประกอบการ และผลิตข้าวบริโภคที่มีคุณภาพ ได้รับรองมาตรฐาน GAP จะได้ราคาเพิ่มขึ้นอีกตันละ 800 บาท เทียบกับราคาข้าวพื้นแข็งสำหรับแปรรูปอุตสาหกรรมแป้ง
วัตถุประสงค์ 2) เพื่อศึกษาการตลาดข้าวปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่		
ศึกษาความต้องการของตลาดข้าวคุณภาพ - ชนิด ปริมาณ เวลา - มาตรฐานคุณภาพที่ตลาดต้องการ - เงื่อนไขระบบการจัดการของตลาด	- ร่วมเวทีเสวนารูปแบบการตลาด ปัญหาและอุปสรรค ของสินค้าเกษตรปลอดภัย บทเรียนจากเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา - สำรวจตลาดข้าวบริโภคในชุมชน องค์การในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาล โรงเรียน - การทดลองออกบูธ กิจกรรมตลาดต่างๆ จำหน่ายข้าวสารบรรจุถุง 1 กก	- ข้าวพันธุ์ กข79 ตลาดรองรับยังไม่แพร่หลาย และต่อช่วงข้าวยาว ทำให้ต้นล้มต้นทุนในการดูแลสูงขึ้น และไม่ทันฤดูน้ำหลาก - ข้าวพันธุ์ กข 81 ส่งตลาดต่างประเทศ ต้องได้รับรองมาตรฐาน GAP ผู้ประกอบการรับซื้อและให้ราคาเพิ่มขึ้นจากเดิม 800 บาท - ข้าว กข. 43 ข้าวหอมปทุมธานี ผลิตแบบปลอดภัย สีและบรรจุถุงจำหน่ายเอง ขายได้ กก.ละ 30-50 บาท มีกำไรไร่ละ 10,000-14,000 บาท/ไร่ มากกว่าส่งขายโรงสี

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
วัตถุประสงค์ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ตำบลหัวเวียงในการจัดการผลผลิต การแปรรูปข้าว และการตลาดข้าวคุณภาพ		
ศึกษาข้อมูลกระบวนการผลิตของเกษตรกรร่วมกัน / ปัญหาอุปสรรคที่เจอ และวิธีการแก้ไข	-ทดลองปลูกข้าวปลอดภัย สีแปรรูปเป็นข้าวสาร บรรจุจำหน่าย ในชุมชน องค์กรในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาล โรงเรียน และจำหน่ายออนไลน์ -การดำเนินการในระยะต่อไป เริ่มปรับเปลี่ยนในสมาชิกบางรายที่มีความพร้อมจำนวน 3 รายที่ ลงทุนซื้อเครื่องสีข้าวขนาดเล็กของตนเองและผลิตจำหน่ายในชุมชน และรวมผลผลิตจำหน่ายนอกชุมชนหรือออกบูธจำหน่ายในกิจกรรมตลาดต่างๆ ในนามกลุ่ม โดยราคาจำหน่ายบวกค่าบริการจัดการของกลุ่ม เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการที่เหมาะสมแล้วจึงค่อยพัฒนาขยายผล	- พบปัญหาในกระบวนการจัดการหลังเก็บเกี่ยวจากนา ตั้งแต่การลดความชื้น เกษตรกรต้องอาศัยลานตากของวัด เครื่องสีข้าวชุมชนมีกำลังไฟไม่เพียงพอต่อการเดินเครื่องจักร ข้าวที่ได้มีสิ่งเจือปน ข้าวสารเก็บได้ไม่นานมีมอด - ถ้าตลาดต้องการมาก การฝากให้โรงสี แปรรูปเป็นข้าวสาร มีปัญหาด้านทุนเพิ่มขึ้นจากการขนส่ง ฝากเก็บรักษา ทำให้ราคาสูงไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าในตลาด

โครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการผลิตอาหารคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

สถานการณ์เดิมของกลุ่มก่อนการเปลี่ยนแปลง

ตำบลหนองปลิง มีพื้นที่เกษตรกรรม 5,639 ไร่ เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่นา คือ 5,481 ไร่ มีครัวเรือนเกษตรกร 210 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ต้องเช่าพื้นที่ทำกิน พืชหลัก คือ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ส่วนพืชรองอื่นๆ ปลูกปริมาณไม่มาก ได้แก่ ไม้ผลและผัก ปลูกเป็นสวนขนาดเล็กและสวนหลังบ้าน เช่น มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย น้ำดอกไม้ มะพร้าวน้ำหอม และพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เหลือจากการบริโภคจะจำหน่ายในหมู่บ้าน ในระยะที่ผ่านมาประสบปัญหาภัยแล้งต่อเนื่อง จึงมีแนวคิดปลูกพืชอื่นๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำนา คือการปลูกผักปลอดภัย เนื่องจากเป็นพืชใช้น้ำน้อย ใช้พื้นที่ไม่มาก ผลตอบแทนต่อพื้นที่สูง แต่ด้วยสภาพดินที่เป็นกรดจัดขาดอินทรีย์วัตถุ ซึ่งเกิดจากการเผา การใส่สารเคมีต่อเนื่อง การปลูกผักจึงต้องศึกษาเทคโนโลยีการเกษตรแบบใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่และมีตลาดรองรับ

ในระยะแรกได้ชักชวนเกษตรกรในตำบลร่วมโครงการจำนวน 20 ราย รวมกลุ่มเพื่อวางแผนทดลองผลิตอาหารคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จากการสำรวจชนิดพืชผักที่เกษตรกรปลูกอยู่แล้ว และ

จำหน่ายในชุมชน พบว่า มีผักพื้นบ้านหลายชนิด ได้แก่ มะนาว ชะอม มะเขือยาว มะเขือเปราะ มะเขือพวง แตงกวา ถั่วฝักยาว บวบ และ แผลง เกษตรกรที่ปลูกผักส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ แม้มีความรู้ภูมิปัญญาในการทำ การเกษตร แต่ไม่สามารถปลูกได้ในปริมาณมาก ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เนื่องจากมีความเชื่อ วิถี ชีวิตเดิม ไม่อยากจัดการอะไรใหม่ๆ เพราะคิดว่าจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น และเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากในการจัดหา วัตถุดิบ การผลิตผักไม่มีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ ทำให้มีผลผลิตเหลือไม่ สามารถขายได้หมด รูปแบบการขายเน้นฝากขาย ทำให้ไม่เห็นกระบวนการทั้งหมดและไม่รู้ถึงความต้องการของ ลูกค้าจริง ๆ เป็นอย่างไร แม้ในปัจจุบันมีเกษตรกรรุ่นใหม่ ๆ เริ่มกลับมาในพื้นที่เนื่องจากได้รับผลกระทบทาง เศรษฐกิจ จึงคิดอยากกลับมาทำเกษตร แต่ก็ยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกร ไม่กล้าที่จะเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการจำหน่าย คือ

สถานการณ์ใหม่ของกลุ่มเมื่อสิ้นสุดโครงการ

เมื่อดำเนินการระยะหนึ่ง เกษตรกรได้ถอนตัวจากโครงการเนื่องจากมีโครงการอื่นๆ ของภาครัฐเข้ามาทำ ให้ไม่มีเวลา จึงเหลือสมาชิกที่ดำเนินการต่อเนื่องจำนวน 10 ราย ปรับเปลี่ยนการผลิตจากการทำนาอย่างเดียว เป็นการทำนาและปลูกผักเป็นรายได้เสริม โดยเริ่มจากการปลูกผักบนดิน และศึกษาวิธีการปลูกแบบใหม่ๆ โดยการ เชิญปราชญ์เกษตรด้านการปลูกผักปลอดภัยมาให้ความรู้ และศึกษาดูงานจากแปลงเกษตรที่ประสบผลสำเร็จ จน พัฒนาเป็นการปลูกผักบนโต๊ะ เนื่องจากสามารถจัดการดิน น้ำ ได้ง่าย และคาดการณ์ผลผลิตได้แน่นอนกว่าการ ปลูกบนดิน และในระยะแรกเกษตรกรแต่ละราย เริ่มปลูกบนโต๊ะ ขนาด 2 * 1.2 เมตร จำนวน 1 ตัว และ 3 * 1.5 เมตร จำนวน 1 ตัว ปลูกผักเศรษฐกิจที่ตลาดต้องการ เช่น ผักสลัด คื่นห่าน ผักบุ้งจีน เป็นต้น และพัฒนา วิธีการปลูกเพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกให้ได้ผลผลิตที่แน่นอน

สำหรับการศึกษาช่องทางการตลาดและความต้องการของตลาด ได้วิเคราะห์สามารถจัดช่องทางการตลาด ได้ 3 รูปแบบ คือ

1) ตลาดในชุมชน ได้แก่ ร้านค้าและร้านอาหารในชุมชน ต้องสินค้าที่หลากหลายชนิด ไม่นั่น เรื่องมาตรฐาน รูปแบบการวางจำหน่าย ทำได้ 2 ลักษณะ คือ การฝากขาย และการนำผักมาขายเอง ผู้ซื้อเป็นคน ในชุมชน ที่รู้จักคุ้นเคยกัน การขายสินค้าเกษตรกรสามารถพูดคุยตกลงกันได้แบบไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นใน การขายได้มาก เช่น กรณีไม่มีสินค้าก็สามารถแจ้งลูกค้าได้เลยว่าไม่มี

2) ตลาดนอกพื้นที่ ตลาดที่หน่วยงานจัดขึ้นและแบ่งโซนอาหารปลอดภัย ได้แก่ โรงเรียน โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช ตลาดหน้าศาลากลางจังหวัด ตลาดนัดไทยทีพีเอส ตลาดราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา (ตลาด วค.) และตลาดนัดบักชี ตลาดนัดบางแห่งมีการเรียกเก็บค่าตั้งแผงค้า เกษตรกรต้องหา อุปกรณ์ตั้งร้านมาเอง ต้องการผักที่ปลอดสารเคมี สามารถขายได้ในราคาสูง และมีความต้องการอาหารสินค้า เกษตรแปรรูป และมีความคาดหวังในเรื่องมาตรฐาน มีระบบการตรวจสอบคุณภาพความปลอดภัยของสินค้า

3) ตลาดเครือข่ายเกษตรกร ส่วนใหญ่มีลูกค้าประจำ และมีความต้องการผักทุกชนิด แต่ต้องได้รับมาตรฐาน เช่น ตลาดเกษตรอินทรีย์ ของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย ผลผลิตต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน PGS และการขายจะใช้รูปแบบแจ้งความต้องการซื้อสินค้ามาทางกลุ่มไลน์

เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรตำบลหนองปลิง ในระยะแรกสามารถดำเนินการได้ คือ

1) ตลาดในชุมชน โดยเกษตรกรยังคงสามารถปลูกผักเพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชนได้เหมือนเดิม โดยใช้รูปแบบเดิมที่เคยขายของตนเอง

2) ตลาดนอกชุมชน โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช เพราะเป็นโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้พื้นที่ตำบลหนองปลิง และตลาดนัดบิกซี โดยมีแผนการจัดการร่วมกันในการผลิตและจัดจำหน่ายและมีข้อตกลงร่วมกันดังนี้

- ผู้ปลูกทำการซั้ แต่งผักใส่ถุงพร้อมขายให้กับตัวแทนขายใช้ถุงใสในการใส่ผักเพื่อความสวยงาม
- ผู้ขายนำของไปขายก่อน แล้วค่อยจ่ายเงิน
- จุ้รวบรวมผัก ที่ อบต.หนองปลิง
- ตั้งกลุ่มไลน์ เพื่อแจ้งจำนวนผักที่ต้องการส่ง และแจ้งการขาย
- กำหนดราคาขายของกลุ่มเป็นราคารมาตรฐานตลอดทั้งปี

ผลจากการรวมกลุ่มวางแผนผลิตและจำหน่าย สมาชิกได้รับผลตอบแทนหรือรายได้เป็นที่พอใจ และ การจำหน่ายในตลาดนอกชุมชนได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้บริโภค แต่การรวมกันขายเป็นกลุ่มนั้น ยังพบปัญหาที่สำคัญ คือ ปริมาณผลผลิตที่ได้ไม่ต่อเนื่อง เกษตรกรยังไม่มั่นใจในรูปลักษณ์ของสินค้าตนเองทำให้ไม่กล้าที่จะส่งมาให้ทางกลุ่มขาย เกษตรกรขาดยานพาหนะในการขนส่งสินค้าเพื่อนำไปขายในที่ต่างๆ เกิดปัญหาโรคโควิด 19 ทำให้ไม่สามารถนำสินค้าไปขายในตลาด

ข้อเรียนรู้ของกลุ่มและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. ศักยภาพของเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีความรู้ประสบการณ์ในการปลูกพืช แต่มักยึดติดกับการทำเกษตรแบบเดิมไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยการศึกษาจากแปลงที่ประสบผลสำเร็จ และเลือกปรับใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การจัดการผลผลิตแบบกลุ่มร่วมกันนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการติดตาม และพบเจอพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ

2. การปลูกผักบนโต๊ะปลูก ต้องลงทุนสูงในระยะแรก แต่สะดวกในการจัดการและคาดการณ์ผลผลิตได้ ทำให้วางแผนจำหน่ายได้ง่าย ความสำเร็จของการปลูกผักต้องเลือกชนิดผักให้เหมาะสมกับฤดูกาล ปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เพาะกล้าและจัดระยะปลูกให้เป็นระเบียบ ดูแลป้องกันกำจัดแมลงศัตรูด้วยสารสกัดชีวภาพ ให้น้ำในปริมาณที่เหมาะสม ผลผลิตผักปลอดภัยของกลุ่ม ได้รับการตอบรับจากตลาดดี แต่ยังมีปัญหาเรื่องความต่อเนื่องในการผลิต

3. ตลาดต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย และมีมาตรฐานที่ผู้บริโภคยอมรับ เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เกษตรอินทรีย์ PGS

4. ต้องมีการวางแผนการปลูกให้ได้ผลผลิตต่อเนื่อง มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ยกกระตือรือร้นการผลิตให้ได้มาตรฐาน PGS

5. พัฒนาระบบการจัดการกลุ่ม มีระบบการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ เพื่อสะดวกในการติดตามการผลิต ตรวจสอบปริมาณผลผลิต มีระบบการรวบรวมสินค้าให้เป็นมาตรฐาน สามารถควบคุมและกำหนดวันเวลาในการจำหน่ายอย่างชัดเจน และจำเป็นต้องมีข้อตกลงร่วมกันในการนำผลผลิตแต่ละชนิดมาจำหน่าย มีการกำหนดราคาส่ง และราคาขายร่วมกัน เพื่อสามารถบริหารจัดการผลกำไรร่วมกันได้

6. พัฒนาจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาเรื่องการแปรรูป เพราะผู้บริโภคจะมีความสนใจผลผลิตแปรรูปทางการเกษตรจำนวนมาก

7. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเรื่องใหม่สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองปลิง ซึ่งจำเป็นต้องมีกระบวนการทำความเข้าใจ อย่างต่อเนื่องและพัฒนาต่อยอดงานวิจัยจากการผลิตไปสู่ระบบการแปรรูปอาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรสามารถขยายตลาด และพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตของตนเองได้ในอนาคต

ตารางที่ 5 ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้ของกลุ่มจากโครงการ กระบวนการผลิตและการตลาดอาหารคุณภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการผลิตอาหารคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด		
ประชุมเกษตรกรเพื่อทำความเข้าใจโครงการ	มีเกษตรกรสนใจมาเข้าร่วมโครงการ 20 คน เกษตรกรร่วมกิจกรรมต่อเนื่องและให้ข้อมูลการผลิตได้จำนวน 10 ราย	-เกษตรกรเคยชินกับโครงการฝึกอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต ไม่คุ้นเคยกับโครงการที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง และต้องมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนงานร่วมกันเพราะคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ต่างคนต่างทำดีกว่า
การวางแผน และทดลองผลิตผัก	กลุ่มมีข้อสรุปการผลิต โดยเลือกปลูกผักพื้นบ้าน สมาชิกกลุ่มจำนวน 10 ราย สามารถผลิตผักพื้นบ้านและจำหน่ายได้	-สมาชิกกลุ่มมีความรู้ในการผลิต เนื่องจากมีประสบการณ์ สามารถผลิตได้ไม่มีปัญหา แต่ผลผลิตไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด -ตลาดมีความต้องการผักสลัด คื่นห่าน และ มีราคาสูงกว่า

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
การวางแผนการผลิตผักเศรษฐกิจใช้น้ำน้อย	การศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เกษตรกร อาจารย์สมโภชน์ ทับเจริญ ซึ่งเป็นปราชญ์ในการทำเกษตรในเมือง และมีการปลูกผักในโรงเรือนร่วมกันพัฒนาวิธีการปลูกผักบนโต๊ะที่เหมาะสมสำหรับตำบลหนองปลิง เป็นโต๊ะขนาดโต๊ะ ขนาด 2 * 1.2 เมตร และ 3 * 1.5 เมตร สมาชิกจำนวน 10 คน เริ่มปลูกผักบนโต๊ะ โดยปลูกผักเศรษฐกิจตามความต้องการของตลาด เช่น ผักสลัด คื่นห่าน ผักบุ้ง มีผักเศรษฐกิจจำหน่ายได้ จำนวน 8 ราย และต่อยอดเป็นกิจกรรมการผลิตปุ๋ยหมัก และปลูกผักในถุงจำหน่าย	-การปลูกผักบนโต๊ะปลูก ต้องลงทุนสูงในระยะแรก แต่สะดวกในการจัดการและคาดการณ์ผลผลิตได้ ทำให้วางแผนจำหน่ายได้ง่าย ความสำเร็จของการปลูกผักต้องเลือกชนิดผักให้เหมาะสมกับฤดูกาล ปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เพาะกล้าและจัดระยะปลูกให้เป็นระเบียบ ดูแลป้องกันกำจัดแมลงศัตรูด้วยสารสกัดชีวภาพ ให้น้ำในปริมาณที่เหมาะสม ผลผลิตผักปลอดภัยของกลุ่ม ได้รับการตอบรับจากตลาดดี แต่ยังมีปัญหาเรื่องความต่อเนื่องในการผลิต
การวางแผนและทดสอบตลาด	เห็นช่องทางการตลาดและเงื่อนไขของตลาดนอกชุมชน และทดลองจำหน่ายผักที่ตลาดนักบิ๊กซี ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 15.00-19.00 น. และตลาดนัดโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช ประมาณ 7.00 -12.00น. สามารถขายได้ 5 วัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของเกษตรกร	-ตลาดต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย และมีมาตรฐานที่ผู้บริโภคยอมรับ เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เกษตรอินทรีย์ PGS -กลุ่มต้องมีการบริหารจัดการผลิต การจำหน่ายและมีข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อเนื่อง และไม่ตัดราคากันเอง

โครงการ กระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการมีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลสวนพริก
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการผลิตเกษตรปลอดภัยที่สอดคล้องกับตลาดและศักยภาพของเกษตรกรตำบลสวนพริก
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทความสัมพันธ์และการบริหารจัดการผลประโยชน์ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิต และเกษตรกรคนกลางที่เป็นกลไกการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในพื้นที่

สถานการณ์เดิมของกลุ่มก่อนการเปลี่ยนแปลง

ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง เหมาะแก่การทำการเกษตร และมีแหล่งน้ำธรรมชาติเพียงพอตลอดปี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง

ทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน มีบ้างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 13.5) พื้นที่เกษตร เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่นา และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาผู้ที่ประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน และมีที่ดิน ได้ลาออกจากงานและกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม พร้อมทั้งนำองค์ความรู้ด้านการจัดการในภาคอุตสาหกรรมมาประยุกต์ใช้ โดยปรับเปลี่ยนจากการทำนา และทำเกษตรทางเลือกอื่น เช่น ทำสวนไผ่ ปลูกผัก โดยใช้กระบวนการผลิตที่ปลอดภัย แต่เนื่องจากการปลูกพืชมีความเสี่ยงจากสภาพอากาศ และภัยแล้ง จึงเพิ่มทางเลือกการเลี้ยงสัตว์ ไก่อินทรีย์ ซึ่งใช้น้ำน้อย เพื่อลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศ และหาช่องทางจำหน่ายหลายรูปแบบ เช่น ขายออนไลน์กับผู้บริโภคในพื้นที่ ขายผลผลิตหน้าร้านและนำหน่อไม้มาแปรรูปเป็นอาหาร ขายตรงกับผู้ประกอบการนอกพื้นที่ ทำให้ได้ราคาดี ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ตื่นตัวเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำเกษตรปลอดภัย จนปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากทางสำนักงานเกษตรอำเภอจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ และเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้ยังได้ทำหน้าที่เป็นคนกลาง รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่ไปจำหน่ายให้กับตลาดภายนอกด้วย โดยรับซื้อด้วยเงินสดในราคาที่เป็นธรรมกับเกษตรกร และนำไปขายต่อให้โดยตรงกับผู้บริโภคในราคาที่เป็นธรรมด้วยเช่นกัน ปัญหาการผลิตในพื้นที่ คือ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ปลูกผักพื้นบ้านเป็นสวนครัว ร่วมกับ กลัวยหอม มะนาว ไผ่ เน้นการปลูกในพื้นที่บ้านตามกำลัง เพื่อบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงนำมาฝากขาย จึงมีปริมาณไม่มาก ไม่เพียงพอต่อการขยายตลาด เนื่องจากปริมาณผลผลิตไม่ต่อเนื่อง ไม่สามารถกำหนดชนิดและปริมาณในแต่ละวัน จึงยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตไปสู่ภายนอกได้เท่าที่ควร

สถานการณ์ใหม่ของกลุ่มเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรปลอดภัย ในลักษณะกลุ่มธรรมชาติ มีรูปแบบการบริหารและจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน โดยให้ทุกคนมีความสุข และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน จึงไม่เน้นกฎระเบียบ แต่เน้นการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม โดยพบปะ พูดคุย ให้เกิดบรรยากาศที่ทุกฝ่ายสบายใจ ในการวางระบบ ขั้นตอนการทำงาน และมีการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเริ่มทำงานร่วมกัน กลุ่มได้มีการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน ดังนี้

การสำรวจปริมาณการผลิต

สำรวจการผลิตของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 7 ราย พบว่า ในกลุ่มมีผลผลิตทางการเกษตรจากไผ่มากที่สุด และสมาชิกทุกคนปลูกไผ่เพื่อจำหน่ายหน่อไม้ รวมกัน 1028 กอ ผู้ปลูกรายใหญ่ ได้แก่ นายดิเรก ชันธมาลา 500 กอ และนายกิตติศักดิ์ เขนยทอง 400 กอ และในกลุ่มมีไม้ผลอื่นๆ อีก ที่มีปริมาณมาก ได้แก่ มะนาว 301 ต้น กลัวยาว 115 กอ มะม่วง 55 ต้น ขนุน 53 ต้น ในกลุ่มมีผักสวนครัวหลายชนิด ได้แก่ กะเพรา ชะอม ตะไคร้ พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว และผักใบชนิดต่างๆ มีวัตถุประสงค์ของการปลูกพืช เพื่อบริโภคในครัวเรือน แบ่งปันในชุมชน และจำหน่ายในชุมชน โดยมีความชำนาญการผลิตปานกลาง และเนื่องจากการผลิตพืชผักได้ผลกระทบบ้างจากภัยแล้ง และปัญหาโรคและแมลง ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนมาเลี้ยงไก่ไข่เพิ่มด้วย และกลายเป็นผลผลิตหลักของกลุ่ม

ร่วมกับหน่อไม้ และผักสวนครัวต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบการเลี้ยงแบบปล่อย และให้เลี้ยงด้วยอาหารทั่วไปและเสริมด้วยสมุนไพรที่มีอยู่ในพื้นที่ จากการทดลองเลี้ยงและขายนั้นทำให้สามารถขายสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง และเกษตรกรสมาชิกเริ่มเลี้ยงตาม ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริกจึงมีแนวทางในการทดลองรูปแบบการเลี้ยงไขไก่สุภาพดีร่วมกัน

การศึกษาความต้องการของตลาด

สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันศึกษาความต้องการและเงื่อนไขของตลาดแต่ละแห่ง และวิเคราะห์ความเหมาะสมกับการผลิตของกลุ่ม ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ชนิดสินค้าที่ต้องการ เงื่อนไขการรับซื้อ การจัดส่งโดยตลาดที่กลุ่มสนใจ ได้แก่ โรงพยาบาล ตลาดร้านอาหารนอกชุมชน และตลาดในชุมชน เมื่อวิเคราะห์ร่วมกันแล้วสรุปว่าโรงพยาบาล เป็นตลาดองค์กรที่มีการรับซื้อสินค้าเกษตรที่หลากหลายชนิด จำนวนมาก เพื่อใช้ประกอบอาหารแก่คนไข้ สินค้าต้องได้รับรองมาตรฐาน GAP และต้องมีสินค้าจัดส่งตามรายการที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง การที่ต้องการชนิดพืชหลากหลายชนิดและต่อเนื่อง จึงเกิณกำลังการผลิตของสมาชิกในการบริหารจัดการ จึงมุ่งไปที่ตลาดร้านอาหารและตลาดในชุมชน โดยร้านอาหารที่เลือกเป็นร้านอาหารที่เจ้าของร้านต้องการสนับสนุนเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย จึงมีความเข้าใจและมีเงื่อนไขในการรับซื้อที่ยืดหยุ่นในด้านชนิดและปริมาณสินค้า โดยทางร้านจะจัดหาสินค้าทดแทนจากตลาดหากเกษตรกรไม่สามารถจัดส่งสินค้าที่ต้องการได้ แต่สินค้าที่เกษตรกรจัดส่งต้องมีความปลอดภัย ส่วนตลาดในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานในชุมชน โรงเรียน โดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล รับซื้อผลผลิตเพื่อใช้ประกอบเป็นอาหารกลางวันของนักเรียน มีการกำหนดราคาแน่นอน นอกจากนี้เกษตรกรยังสามารถขายตรงแก่ผู้บริโภคในชุมชน และตลาดนัดในชุมชน ตลาดในชุมชนมีความยืดหยุ่นสูงทั้งด้านปริมาณและชนิดสินค้า จึงมีการจัดการไม่ยุ่งยาก แม้ขายได้ในราคาไม่สูง แต่เสียค่าขนส่งต่ำ

การวางแผนการผลิตและการจัดการตลาด

เมื่อเข้าใจสภาพตลาดและได้ติดต่อร้านอาหารนอกชุมชน โรงเรียน เพื่อเป็นช่องทางการตลาดหลัก ร่วมกับการจำหน่ายผลผลิตแก่ผู้บริโภคในชุมชน และตลาดนัด ได้มีการวางแผนและตกลงร่วมกันผลิตสินค้าหลักคือ ไข่ไก่ และผักสวนครัว โดยการวางแผนการผลิตและการจัดการตลาดร่วมกัน ดังนี้

1) การเลี้ยงไข่ไก่ รวมกันเป็นเครือข่ายไข่ไก่อินทรีย์ ไข่ไก่อารมณ์ดี มีสมาชิก 4 ราย มีจำนวนไก่ไข่วางรวม 600 ตัว จะสามารถผลิตไข่ได้ 480 ฟอง (ค่าเฉลี่ย 100 ตัว ได้ไข่ประมาณ 80 ฟอง) ทุกคนต้องควบคุมคุณภาพ แต่ปริมาณสามารถยืดหยุ่นได้เนื่องจากควบคุมยาก มีการจดบันทึกต้นทุนการผลิต และปริมาณการขายของตนเอง โดยจะมีการตกลงราคากับผู้บริโภคล่วงหน้า

2) ผักพื้นบ้าน การผลิตแบบสวนครัว ไม่มีแผนการผลิตเนื่องจากปริมาณไม่มาก มีการประสานงานกับ อบต.สวนพริก ให้เปิดตลาดนัดหน้า อบต. ซึ่งมีผู้บริโภคจากนอกชุมชนเข้าถึงได้ง่าย และให้เกษตรกรในชุมชนนำผลผลิตไปจำหน่ายด้วยตนเอง เพื่อเรียนรู้ความต้องการของผู้บริโภคและนำไปปรับปรุงการผลิต เช่น มีความต้องการคะน้าปลอดสาร เกษตรกรบางรายเริ่มปลูกคะน้าเพื่อนำไปวางจำหน่าย

ตลาดที่สำคัญ ได้แก่

- ตลาดขายผ่านกลุ่มไลน์ “สวนไผ่ BY ยายลิ กินผักรักสุขภาพ” ดำเนินการโดยประธานกลุ่ม มีสมาชิกในกลุ่มไลน์เป็นผู้บริโภคประมาณ 100 กว่าคน ขายไข่ไก่ได้ วันละ 3-4 แผง โดยมีการนัดหมายวัน เวลา สถานที่เพื่อส่งสินค้า โดยใช้รถส่วนตัวในการส่ง เงื่อนไขการส่งจะเน้นส่งในเขตพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา
- ตลาดในชุมชนตำบลสวนพริก ได้แก่ โรงเรียนวัดสว่าง มีความต้องการอาทิตย์ละ 2 แผง และตลาดนัดในชุมชน
- ตลาดกลุ่มเครือข่ายในระดับชุมชน ซึ่งจะนำสินค้าไปขายอีกทอด โดยรับซื้อสินค้าโดยตรงกับตัวแทนกลุ่มเกษตรกร และ
- ตลาดกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร PGS จะมีการรวบรวมสินค้าเกษตรไปขายในตลาดกรุงเทพฯ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

การกำหนดราคาขายมีการสำรวจราคาจากตลาด 2 แหล่ง คือ การอ้างอิงกับราคาจากเว็บไซต์ ตลาดไท และราคาที่ขายจริงในตลาดนัดแต่ละวัน และสมาชิกกลุ่มได้ตกลงแนวทางการจัดการตลาดร่วมกัน คือ

- สมาชิกสามารถขายได้ด้วยตนเอง โดยกลุ่มมีการตกลงราคากลางร่วมกัน ถ้ามีความต้องการเพิ่มและสินค้ามีไม่เพียงพอสามารถยืมผลผลิตจากเกษตรกรคนอื่นไปขายร่วมได้ หากในช่วงที่มีผลผลิตมาก ขายไม่หมด สามารถนำมาฝากขายที่ประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้รวบรวมผลผลิตของสมาชิกกลุ่มเพื่อขายผ่านกลุ่มไลน์ “สวนไผ่ BY ยายลิ กินผักรักสุขภาพ” และส่งร้านอาหารในเมือง
- การฝากขายต้องบอกก่อนล่วงหน้า 2 วัน เพื่อให้ผู้รวบรวมผลผลิตได้วางแผนการตลาด โดยมี ส่วนต่างของราคาเพื่อเป็นค่าจัดการ เช่น รับซื้อแผงละ 100 บาท เพื่อนำไปขายแผงละ 120 บาท ราคาเปลี่ยนแปลงได้ตามราคาตลาดเป็นตัวกำหนด
- การสื่อสารใช้การพูดคุยผ่านสื่อกลุ่มไลน์เพื่อติดตามการซื้อขายและความต้องการของสินค้าร่วมกัน

ข้อเรียนรู้ของกลุ่มและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. การผลิตสินค้าเกษตรของตำบลสวนพริก เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ผลิตสินค้าหลากหลายชนิดแต่ปริมาณไม่มาก เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน แบ่งปันในชุมชน เมื่อเหลือจึงจำหน่าย จึงไม่มีการวางแผนการผลิต แม้ว่าบางรายมีการผลิตเพื่อจำหน่าย ก็เป็นการผลิตไม่มาก ตามกำลังและประสบการณ์ โดยมีตลาดรองรับทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

2. การขยายตลาด จึงควรมีการศึกษาความต้องการ เงื่อนไขของตลาด ที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการของกลุ่ม และค่อยๆ พัฒนาการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่ม ร่วมกับการขยายตลาด โดยเริ่มจากตลาดที่สามารถเจรจาต่อรองได้ และเข้าใจสภาพการผลิตของเกษตรกร ขณะเดียวกันกลุ่มเกษตรกรต้องร่วมกันรักษาคุณภาพ ส่งมอบสินค้าตรงเวลา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อ

3. การบริหารจัดการภายในกลุ่ม ใช้การมีส่วนร่วม มีการสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างสมาชิกทั้งด้านความรู้เพื่อพัฒนาการผลิต และการจัดการผลประโยชน์ “แบบพวงเดียวกัน” ให้สมาชิกมองเห็นปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาร่วมกัน และสรุปแนวทางการแก้ไขที่ทุกคนยอมรับ ด้วยรูปแบบไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน โดยไม่รู้สึกรัดอึด

4. การนำเทคโนโลยีสื่อสารมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นช่องทางการตลาดและสื่อสารกับลูกค้า ซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชน มีความสัมพันธ์ สนับสนุนกันน้อยกว่าคนในชุมชน การมีผู้ดูแลระบบที่สามารถติดต่อสื่อสาร และรวบรวมผลผลิตที่มีคุณภาพเพื่อส่งมอบแก่ผู้ซื้อทันเวลา และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สามารถรักษารฐานกลุ่มลูกค้าเดิม และขยายตลาดเพิ่มฐานลูกค้ารายใหม่ตามกำลังการผลิต ส่วนผู้บริโภคในชุมชนเนื่องจากมีความสัมพันธ์กันและรู้จักกันดี จึงสามารถเจรจายืดหยุ่นด้านปริมาณและเวลา เกษตรกรจึงสามารถติดต่อกันโดยตรงและเป็นส่วนตัวได้

5. ตลาดที่เป็นองค์กร หรือส่วนราชการในชุมชน มักมีเงื่อนไขด้านกฎระเบียบ ราคาและการตรวจรับสินค้าที่ชัดเจน ไม่ยืดหยุ่น จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการผลิตของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่สามารถวางแผนจัดการให้เป็นไปตามข้อกำหนด ในองค์กรขนาดเล็กในชุมชน เช่น โรงเรียน ที่อยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่น อบต. จึงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบาย ทำความเข้าใจกับคนในชุมชน และส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการรับซื้อสินค้าจากชุมชนด้วยราคาเป็นธรรม

ตารางที่ 6 ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้ของกลุ่มจากโครงการ กระบวนการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เหมาะสมกับเกษตรกรตำบลสวนพริก		
ประชุมกลุ่ม วางแผนสำรวจการผลิตและศึกษาตลาด โดยร่วมกันออกแบบตารางเก็บข้อมูล	สำรวจชนิดพืช ปริมาณ/จำนวนต้น ของสมาชิกที่ร่วมโครงการจำนวน 7 ราย ซึ่งปลูกผัก ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคและจำหน่าย	พบว่า มีการปลูกพืชหลากหลายชนิด ปริมาณไม่มาก ผลผลิตหลักที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ หน่อไม้ ถั่วฝักยาว ขนุน ผักสวนครัว และไข่ไก่ ผลผลิตเป็นไป

กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
และการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการผลิตและการตลาด		ตามฤดูกาล เกษตรกรมีความชำนาญการผลิตปานกลาง มีเกษตรกรได้รับมาตรฐาน GAP 1 ราย
	ศึกษาความต้องการและเงื่อนไขของตลาดแต่ละแห่ง และวิเคราะห์ความเหมาะสมกับการผลิตของกลุ่ม ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ชนิดสินค้าที่ต้องการ เงื่อนไขการรับซื้อ การจัดส่งโดยตลาดที่กลุ่มสนใจ ได้แก่ โรงพยาบาล ตลาดร้านอาหาร นอกชุมชน และตลาดในชุมชน	ตลาดมีความต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย ตลาดแต่ละแห่งมีความต้องการสินค้าหลากหลายชนิด ในปริมาณตามที่ต้องการ แต่มีเงื่อนไขที่ยืดหยุ่นต่างกัน เกษตรกรต้องวิเคราะห์และเริ่มจากตลาดที่ยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้ ให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค จึงเริ่มขยายตลาด
วัตถุประสงค์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการผลิตเกษตรปลอดภัยที่สอดคล้องกับตลาดและศักยภาพของเกษตรกรตำบลสวนพริก		
ประชุมกลุ่ม ทดลองวางแผนการผลิต การจำหน่าย	- จัดกลุ่มสินค้าที่ผลิตเป็น 2 หมวด คือ ไข่ไก่ และผักสวนครัว โดยไข่ไก่มีจำนวนที่แน่นอน สามารถคาดการณ์ผลผลิตแต่ละวันได้ ส่วนผักสวนครัว มีหลากหลายชนิด แต่ละวันมีผลผลิตไม่แน่นอน	การผลิตพืชปลอดภัย มีปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้เกี่ยวข้องมาก เช่น ภัยแล้ง ไม่มีน้ำ โรคและแมลง จึงวางแผนให้ได้ปริมาณตามต้องการยาก จึงปรับเปลี่ยนเป็นการเลี้ยงไก่ไข่ ที่สามารถคาดการณ์ปริมาณผลผลิตได้ง่ายกว่า ทำให้วางแผนการตลาดได้
	- การจำหน่าย วางแผนจำหน่ายผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ ผ่านกลุ่มไลน์ “สวนไผ่ BY ยายลี กินผักรักสุขภาพ” จำหน่ายแก่ผู้รวบรวมผลผลิตในชุมชน เพื่อส่งต่อร้านอาหารนอกชุมชน และจำหน่ายในชุมชนตำบลสวนพริก ได้แก่ โรงเรียนวัดสว่าง และตลาดนัดในชุมชน	การจำหน่ายผ่านช่องทางต่างๆ มีเงื่อนไขและการจัดการต่างกัน ทุกตลาดต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย การนำเทคโนโลยีสื่อสารมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นช่องทางการตลาดสามารถเชื่อมโยงการตลาดกับผู้ซื้อภายนอกได้ แต่ต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค ด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ ส่งมอบตรงเวลา
วัตถุประสงค์ 3) เพื่อศึกษาบทบาทความสัมพันธ์และการบริหารจัดการผลประโยชน์ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิต และเกษตรกรคนกลางที่เป็นกลไกการตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในพื้นที่		

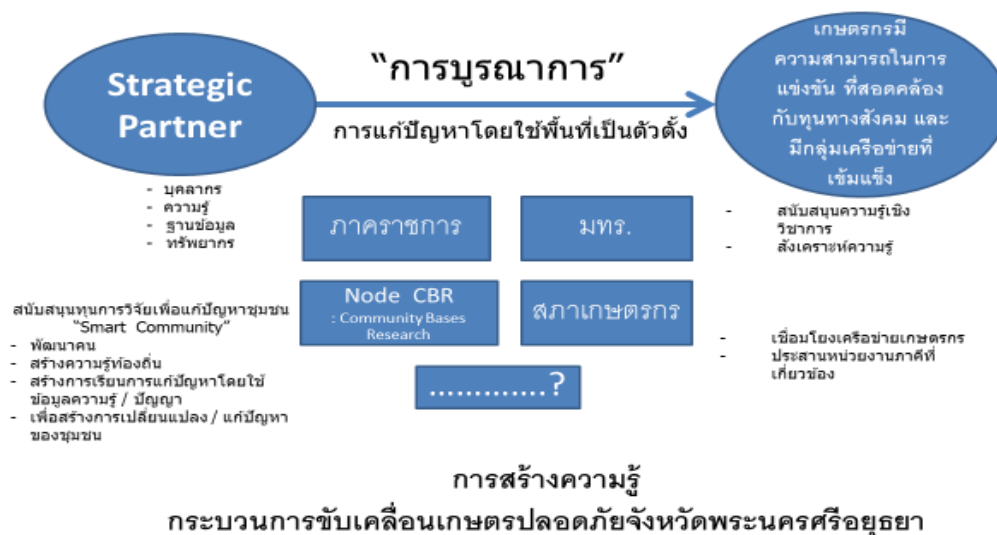
กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน	ข้อค้นพบ/ข้อเรียนรู้
ประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	การประชุมกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการ ทำต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการ ในด้านการพัฒนาวิธีการผลิต และการจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้กลุ่มมีรูปแบบการจัดการตลาดที่ยืดหยุ่นสำหรับตลาดในชุมชน โดยเกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ ส่วนตลาดนอกชุมชนผ่านช่องทางเครือข่ายกลุ่มไลน์ “สวนไผ่ BY ยายลี กินผักรักสุขภาพ” และร้านอาหารภายนอกชุมชน ต้องมีการจัดการมากขึ้น มีผู้รวบรวมผลผลิตเพื่อบริหารจัดการตลาดให้สอดคล้องกับการผลิต	การบริหารจัดการภายในกลุ่ม ที่เหมาะสมต้องให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม สื่อสารทำความเข้าใจกันแบบไม่เป็นทางการบ่อยๆ แบบเป็นกันเอง เพื่อพัฒนาการผลิต และการจัดการผลประโยชน์ ให้รู้สึกถึงความ เป็นพวกเดียวกัน
		ช่องทางการตลาดที่เป็นคนภายนอกชุมชน ต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ ให้เกิดความเชื่อมั่นด้วยคุณภาพ และส่งมอบตรงเวลา ส่วนชุมชนต่างคนต่างขายได้ เนื่องจากผู้ซื้อคุ้นเคยกัน แต่ต้องมีข้อตกลงราคา ร่วมกัน ระหว่างสมาชิก
	ประสานงานกับ อบต. เพื่อช่วยจำหน่ายสินค้าในชุมชน ทำให้สามารถจำหน่ายไข่ไก่ แก่โรงเรียน ในท้องถิ่น และจัดกระเช้าสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย แก่หน่วยงาน	อบต. และผู้นำชุมชน มีบทบาทช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการตลาดในชุมชน ด้วยนโยบายให้หน่วยงานในท้องถิ่นช่วยรับซื้อผลผลิตของชุมชนในราคาเป็นธรรม และเปิดตลาดนัดชุมชน ให้เกษตรกรนำผลผลิตไปขาย

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทสรุปการปรับตัวของเกษตรกรและการสังเคราะห์ความรู้

การวิเคราะห์ปัญหาการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผลการดำเนินงานของโครงการย่อยทั้ง ๓ โครงการ เพื่อสังเคราะห์หาวิถีทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในจังหวัด ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรทั้งด้านการผลิตและการตลาด ที่สอดคล้องกับทุนทางสังคมและมีกลุ่มเครือข่ายที่เข้มแข็ง และมีระบบหนุนเสริมจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของภาคีเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรนักวิจัยท้องถิ่น สภาเกษตรกร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด สำนักงานเกษตรในพื้นที่ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยมีทีมผู้

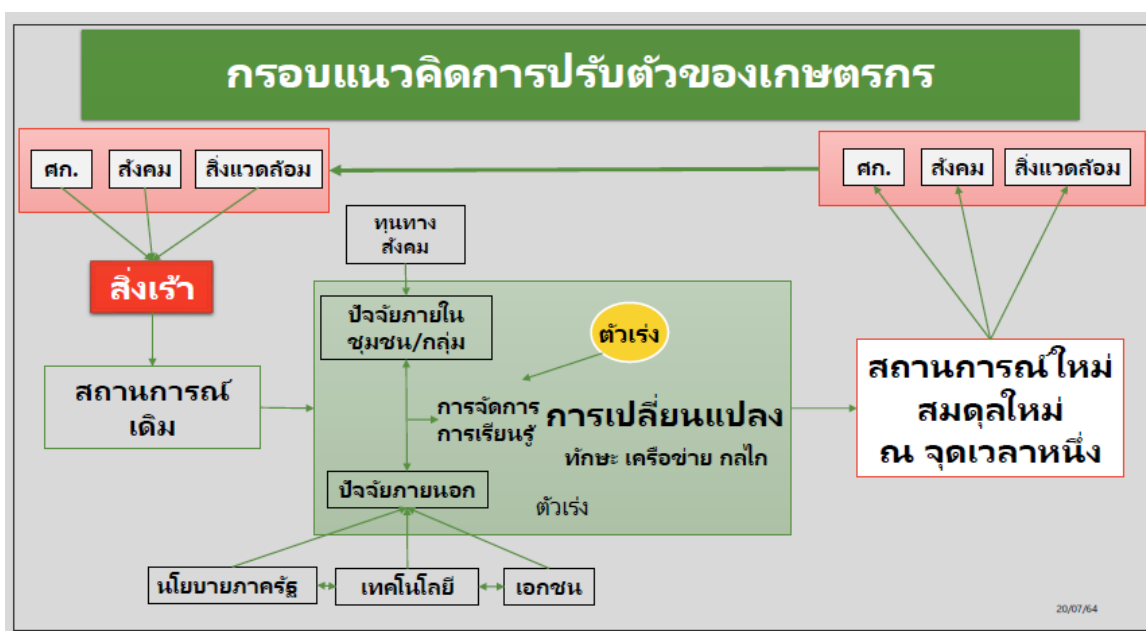
ประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ประสานงานเชื่อมโยงการทำงานและถอดบทเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ กระบวนการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา(ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การสร้างความรู้เพื่อขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลจากการดำเนินงานของโครงการย่อยทั้ง ๓ โครงการ ถอดบทเรียนเป็นโครงสร้างความรู้การปรับตัวของเกษตรกร ที่เกิดสิ่งเร้าจากปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ เช่น ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต การเติบโตของเมืองที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ด้านสังคม เช่น การที่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมือง และการเติบโตของภาคบริการ ทำให้ละทิ้งอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ขาดช่วงการถ่ายทอดภูมิปัญญาและทรัพยากร เป็นต้น และด้านสิ่งแวดล้อม จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อการเกิดภัยแล้ง และน้ำท่วมที่รุนแรงขึ้น เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวยังมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นแรงเสริมให้ปัญหารุนแรงขึ้น เช่น การขาดแคลนน้ำในภาคการเกษตร ที่เกิดจากภัยแล้ง ร่วมกับการบริหารจัดการน้ำที่ต้องคำนึงถึงภาคการผลิตและบริการที่เติบโตและขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรต้องทำนาเหลื่อมเวลา โดยไม่สามารถคาดการณ์ปริมาณน้ำฝนตามฤดูกาล และการจัดสรรน้ำโดยชลประทานที่ไม่แน่นอน ราคาผลผลิตข้าวมีราคาต่ำต่อเนื่อง ร่วมกับสภาพพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการปรับเปลี่ยนเป็นพืชชนิดอื่น หรือต้องใช้ต้นทุนสูงในการปรับสภาพพื้นที่เพื่อเปลี่ยนการผลิต เช่น โครงสร้างดินเป็นดินเหนียว ระบายน้ำไม่ดี น้ำท่วมขัง และมีความเป็นกรด เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรลดลง เป็นเกษตรกรรายย่อย และเช่าพื้นที่ทำการเกษตร ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อรายได้ของเกษตรกร จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการปรับตัวของเกษตรกร โดยการปรับตัวแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้เป็นสำคัญ ซึ่งรูปแบบที่แสดงออกถึงการ

เปลี่ยนแปลงนี้มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรในชุมชน บริบททางสังคมของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยภายในชุมชน ร่วมกับการกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐและการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความต้องการของผู้บริโภค เป็นต้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต มาตรฐานการผลิต การรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มในการผลิตและการตลาด โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มภายใต้โครงการวิจัยท้องถิ่นเป็นตัวเร่งให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผลให้เกิดเกษตรกรมีการพัฒนาทักษะการผลิต การจัดการการผลิตและการตลาด มีการสร้างเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เกิดเป็นกลไกร่วมพัฒนา สรุปเป็นกรอบแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกร ภาควิชาเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรและภาควิชาเครือข่ายขับเคลื่อน
เกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

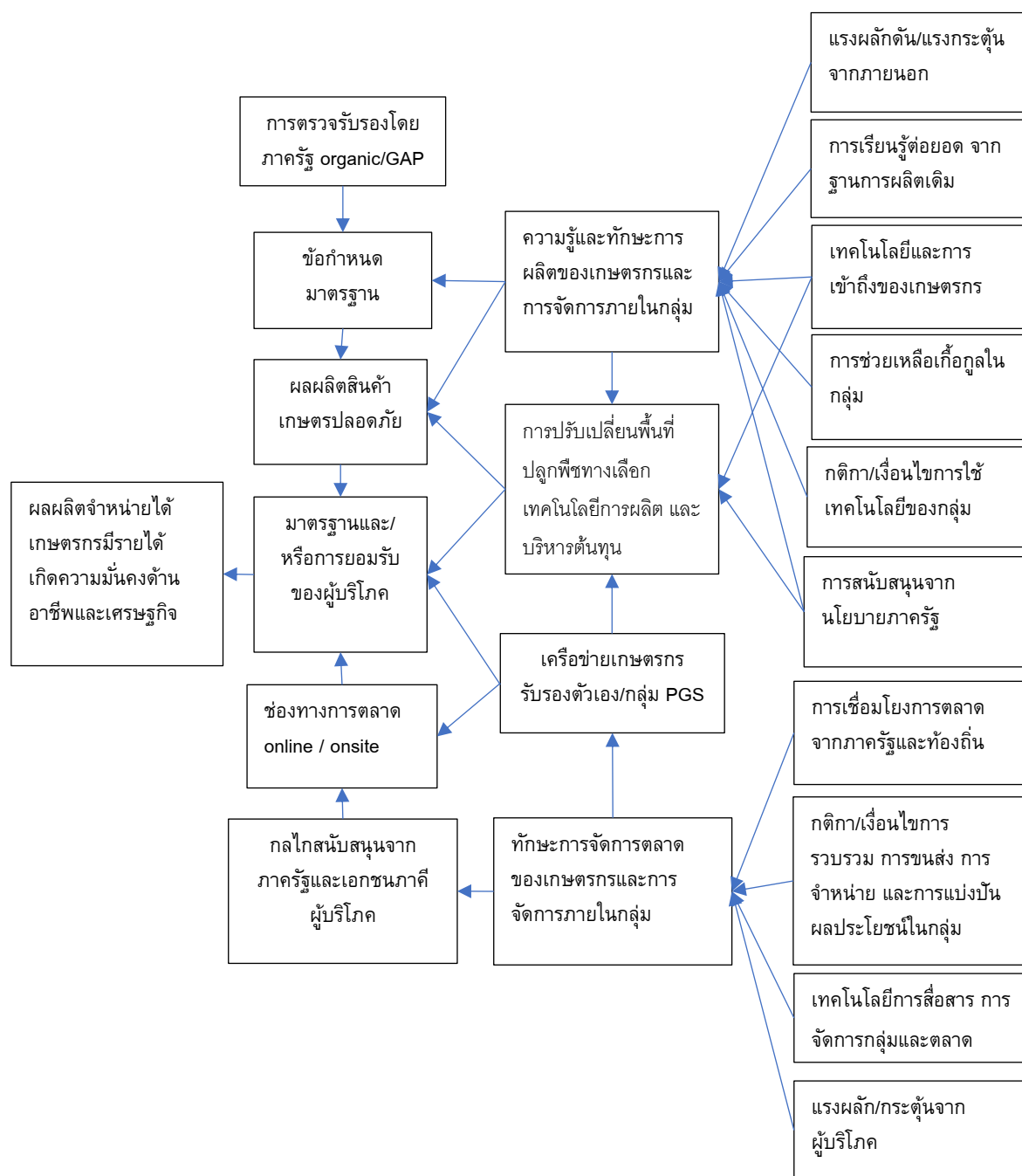
สะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวของเกษตรกร เริ่มจากความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจ จากสาเหตุต่างๆ เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ทำให้เกษตรกรรวมกลุ่มและมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อปรับตัวให้เกิดความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ส่วนเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตมุ่งสู่ความปลอดภัยอาหาร นั้นเกิดจากปัจจัยเสริมจากภายนอกทั้งจากนโยบายภาครัฐ และความต้องการของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตมุ่งสู่ความปลอดภัยอาหารมีความแตกต่างกัน สะท้อนจากการปรับตัวของกลุ่มเกษตรกร 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มเกษตรกรตำบลหัวเวียงซึ่งมีอาชีพทำนา และมีความเข้มแข็งภายในกลุ่มในการจัดการด้านต้นทุนการผลิตได้แล้ว จึงมองหาโอกาสใหม่ โดยเริ่มจากศึกษาข้อมูลตลาด และแสวงหาเทคโนโลยีที่ตอบสนองความต้องการตลาด คือ พันธุ์ข้าวที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และการผลิตที่ได้มาตรฐาน GAP โดยการหนุนเสริมจากภาครัฐด้วยนโยบายแปลงใหญ่ อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการปรับตัวนี้เกิดขึ้นได้เมื่อพื้นที่ผลิตมีความพร้อมด้านทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ เกษตรกรสามารถจัดหาเมล็ดพันธุ์ดี ตามที่ตลาดต้องการได้อย่างเพียงพอต่อกำลังผลิตและปริมาณความต้องการของตลาด ซึ่งเกิดจากการหนุนเสริมของภาครัฐในการเตรียมเทคโนโลยีให้พร้อมและทันกับความต้องการ

กลุ่มเกษตรกรหนองปลิง ซึ่งเดิมมีอาชีพทำนา แต่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ไม่สามารถทำนาได้ต่อเนื่องกัน 2-3 ปี จึงเริ่มมองหาโอกาสใหม่จากต้นทุนทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชน คือ ผักพื้นบ้าน ซึ่งเกษตรกรมีการปลูกเป็นสวนครัวและจำหน่ายในชุมชน เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพที่สามารถเพิ่มการผลิต และความต้องการตลาดเพื่อขยายตลาดสู่ภายนอกชุมชน จึงเรียนรู้หาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับวัยของเกษตรกร คือ การปลูกผักสลัดบนโต๊ะปลูกและพัฒนาวิธีการปลูก การคัดบรรจุ และการวางจำหน่าย เพื่อนำสู่ตลาดภายนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคซึ่งให้ความสนใจสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยมีหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ช่วยเชื่อมโยงด้านการตลาดและสนับสนุนปัจจัยและเทคโนโลยีที่ปลอดภัย และมีผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาต่อเนื่องทั้งด้านการพัฒนาการผลิต การจัดการกลุ่มและวางแผนการตลาด

กลุ่มเกษตรกรสวนพริก ด้วยบริบทของพื้นที่ที่เป็นชนเมือง ส่วนใหญ่อาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริม ผลิตสินค้าหลากหลายชนิดแต่ปริมาณไม่มาก เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน แบ่งปันในชุมชน เมื่อเหลือจึงจำหน่าย และมีคนรุ่นใหม่ที่ลาออกจากอาชีพรับจ้าง จึงมีทุนและประสบการณ์การทำงานจากภาคอุตสาหกรรมและบริการ มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่และปรับปรุงดินเพื่อปลูกพืชทางเลือกอื่นแทนการทำนา สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ด้วยการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่เพื่อบริหารจัดการผลผลิตและตลาดของกลุ่ม และปรับเปลี่ยนชนิดสินค้าที่ผลิตให้สามารถจัดการได้ ได้แก่ การเลี้ยงไก่ไข่ เนื่องจากสามารถคาดการณ์ปริมาณไข่ไก่แต่ละวันได้ ให้เป็นสินค้าหลักสำหรับการขายผ่านสื่อออนไลน์ และผลผลิตเกษตรอื่นๆ เช่น ผักพื้นบ้าน กล้วย ซึ่งมีปริมาณไม่แน่นอน ให้เป็นสินค้ารองเสริมจากสินค้าหลัก โดยการจำหน่ายมีความยืดหยุ่นผ่านช่องทางการตลาดอื่นๆ ที่หลากหลาย ได้แก่ การขายตรงถึงผู้บริโภคในชุมชน ตลาดนัดในชุมชนที่ผู้บริโภคจากนอกชุมชนเข้าถึงได้ เป็นต้น โดยตลาดนัดชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญ

เมื่อสังเคราะห์หาวิถีทางสู่ความสำเร็จหรือผลกระทบ (impact pathway) ที่ส่งผลต่อความปลอดภัยอาหาร โดยใช้กรอบทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of change) โดยพิจารณาจากความสำเร็จของการปรับตัว

ภาพที่ 3 วิถีทางสู่ความสำเร็จหรือผลกระทบ (impact pathway) เกษตรปลอดภัย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

ของเกษตรกรใน ๔ มิติ ได้แก่ ๑) การนำความรู้ เทคโนโลยีมาใช้ การเรียนรู้และยอมรับเทคโนโลยี สู่การพัฒนา
ทักษะการผลิตแบบใหม่ ๒) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การลงทุนปรับโครงสร้างพื้นฐานของแปลงผลิตและ
การผลิตพืชทางเลือกอื่นทดแทนการทำนา ๓) รูปแบบและวิธีการจัดการกลุ่มที่มีการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูล
กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มที่เป็นภาคีเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการผลิตและการจัดการตลาดที่มีการแบ่งปัน
ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ๔) การสร้างกลไกร่วมกับหน่วยงานภายในและภายนอกชุมชน ในการสนับสนุน
ความรู้ เทคโนโลยี ปัจจัยการผลิต และเชื่อมโยงการตลาด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตสินค้าเกษตร
ปลอดภัยที่มีมาตรฐานหรือเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ มีรายได้ เกิด
ความมั่นคงด้านอาชีพและเศรษฐกิจ (ภาพที่ 3)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะการผลิตที่หลากหลายทั้งในเชิงปริมาณและ
คุณภาพ โดยพื้นที่การผลิตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นการผลิตพืชอื่น หรือผลิตพืช
อื่นในลักษณะหัวไร่ปลายนา และพืชสวนครัว เป็นพืชหลักหรือพืชเสริมจากการทำนา จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพล
สูงต่อรูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้า ดังนั้นการดำเนินนโยบายพัฒนาการเกษตรของ
จังหวัด จึงควรพิจารณาข้อมูลปัจจัยพื้นฐานการผลิตของเกษตรกร ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานการผลิต ซึ่ง
ควรได้มีการศึกษาจัดกลุ่มเกษตรกรตามสภาพการผลิตจริง เพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้สอดคล้องกับบริบท หรือ
ภูมิสังคมของเกษตรกร และมีการดำเนินงานที่ยืดหยุ่น เอื้อให้เกษตรกรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงความรู้ เทคโนโลยี
และปัจจัยสนับสนุนอื่นๆได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สรุปได้จาก
โครงการ ได้แก่

๑. การกำหนดและจัดเขตพื้นที่การผลิต (Zonings) โดยเฉพาะเขตพื้นที่ทำนาที่สอดคล้องกับการบริหาร
จัดการน้ำของจังหวัดและภูมิภาค โดยมีข้อมูลสารสนเทศสำคัญ เช่น ปริมาณน้ำ ความต้องการตลาดและราคา เพื่อ
ตัดสินใจวางแผนการผลิตล่วงหน้าให้สอดคล้องกับตลาด ลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำ หรือน้ำท่วมและ
ราคาผลผลิตต่ำ

๒. หน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรสู่ระบบเกษตรปลอดภัยควรมี
การดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้
ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ อาทิ การจัดการการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการ
ผลผลิต การตลาด การพัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรปลอดภัย ๒) การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเบื้องต้นในการ
ทดลองปฏิบัติการจริง เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ระบบเกษตร
ปลอดภัย ๓) การส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการร่วมกัน การสร้างเงื่อนไขกติกาหรือข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม
เกษตรกรในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่องยั่งยืน

๓. การส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มผลิตเป็นแปลงใหญ่ ให้เกิดการวางแผนและจัดการผลิตด้วยข้อมูลสารสนเทศที่ครบถ้วน เกษตรกรสามารถเข้าถึงความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่โดยคำนึงถึงต้นทุนและความคุ้มค่า ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. การเชื่อมโยงการผลิตของเกษตรกรกับผู้ซื้อ (โรงสี ผู้ส่งออก) โดยปรับเปลี่ยนกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ให้ความรู้ คำปรึกษา การประกอบธุรกิจพันธสัญญาและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดกลไกของธุรกิจที่เป็นธรรม เกิดการกระจายรายได้สู่เกษตรกรรายย่อย และใช้การตลาดนำการผลิต เพื่อปรับเปลี่ยนสู่การผลิตสินค้าที่ตรงความต้องการของตลาด ได้คุณภาพและมีมาตรฐาน โดยเสนอให้สำนักงานพาณิชย์จังหวัด , สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และ/หรือสำนักงานเกษตรจังหวัด ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลช่องทางการตลาด เช่น โรงสีข้าวหรือผู้ซื้อที่ต้องการผลผลิตข้าวปลอดภัย ชนิดของพันธุ์ข้าวและปริมาณความต้องการของโรงสีหรือผู้ซื้อ และประสานงานกับกลุ่มเกษตรกรทำนาหรือกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ให้เกิดการพูดคุยเจรจากับโรงสีข้าวหรือผู้ซื้อโดยตรง จนถึงทำข้อตกลงหรือสัญญาในการผลิตข้าวปลอดภัยให้กับโรงสีข้าวหรือซื้อในราคาและเงื่อนไขที่เป็นธรรม

๕. การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีมูลค่าจากนวัตกรรมที่สามารถสื่อสารการตลาดได้ เช่น การสร้างคุณค่าใหม่ของสินค้าที่มีคุณสมบัติเฉพาะ หรือมีอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การสร้างคุณค่าจากนวัตกรรมการผลิตและบริการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เช่น การส่งเสริมข้าวที่มีลักษณะเฉพาะที่มีจุดขายแตกต่างจากข้าวทั่วไป เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวพื้นบ้าน หน่วยงาน เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด ควรมีบทบาทในการส่งเสริมการตลาดผลผลิตที่มีลักษณะเฉพาะกับกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรปลอดภัย

๖. มีกลไกสนับสนุนเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนา เป็นการผลิตพืชทางเลือกอื่นๆ ที่มีตลาดรองรับ ตั้งแต่ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งป็นต้นทางการผลิตของเกษตรกร เช่น การปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่ การปรับปรุงโครงสร้างและความเป็นกรดด่างของดิน และระบบการจัดการน้ำในแปลง ในระหว่างดำเนินการผลิตหรือระยะกลางทาง เช่น การเลือกชนิด/พันธุ์พืชที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการตลาด การใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมและความคุ้มค่า และการรวมกลุ่มผลิตและจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับ ซึ่งเป็นปลายทางการผลิต ได้แก่ การสร้างกลไกการตลาดทั้งในและนอกพื้นที่ การบริหารจัดการผลผลิตที่มีคุณภาพ การคัดบรรจุ และขนส่งโดยคำนึงถึงโลจิสติกส์ของสินค้า และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางการตลาด

๗. ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเพื่อเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย บนพื้นฐานความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค เช่น ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม พีจีเอส (participatory guarantee system, PGS) โดยสนับสนุนให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตและผู้บริโภคในการกำหนดมาตรฐานที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาการผลิตและบริบทของเกษตรกรในจังหวัด และพัฒนาระบบตรวจสอบเพื่อ

รับรองมาตรฐานการผลิตร่วมกัน ตลอดจนประชาสัมพันธ์การผลิต ส่งเสริมการตลาด เพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาด โดยส่งเสริมและสนับสนุนคู่ขนานไปกับการผลิตในระบบรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่มีองค์กรดูแลระบบและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ได้แก่ มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่ดีหรือจีเอพี (Good Agricultural Practice) และมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (organic farming) ซึ่งสินค้าเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและสากล

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมมาตรฐาน, 2562. คู่มือการเตรียมความพร้อมสำหรับการรับรองฟาร์มมาตรฐานแบบกลุ่ม. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. 2560. บรรยายสรุปประจำปี ๒๕๖๐ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- กังสดาล เชาวน์วัฒนกุล. 2561. สภาพและปัญหาการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรในจังหวัดราชบุรี. วารสารสังคมศาสตร์. 48 (1): 127-148
- กรณัฐ ปิ่นฉ่ำ มนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ สุพัตรา จุณณะปิยะ. 2558. การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน: ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา 4(2): 122-132
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. 2553. กรอบยุทธศาสตร์ การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- จารุวรรณ พุดัน สุรพล เศรษฐบุตร วรทัศน์ อินทรคัมพร และ ธนะชัย พันธุ์เกษมสุข. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัยของเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 33(3): 397 – 404
- จุฑามาศ คำสุนทร พิระยศ แข็งขัน และกิตติ ศรีสะอาด. 2560 การศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว GAP ในพื้นที่จังหวัดยโสธร. วารสารเกษตรพระวรุณ 14(1): 82-94
- ตะวัน ห่างสูงเนิน พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ อารรณ์ โอภาสพัฒนกิจ และ รุจ ศิริสัญลักษณ์. 2557. ระบบเกษตรอินทรีย์ในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ในเขตลุ่มน้ำแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 30 (1): 61-69
- ทัศนีย์ อารมณกุลเลี้ยง. 2562. การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเกษตรพระวรุณ 16(1): 120-128
- นราศิณี แก้วไหลมา สุรพล เศรษฐบุตร บุศรา ลีมนิรันดร์กุล และ ประทานทิพย์ กระมล. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 33(3): 387 - 395

- นัทรทัฬหี ศิริวิริยะสมบุรณ อารังค์ เมฆโหรา และทิพวรรณ ลิ้มกุล. 2555. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 30 (2) : 59-67
- ณัฐวชิ เชี่ยวลือ. 2560. นโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กทม.
- นนทกานต์ จันทรอ่อน. 2557. ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. สำนักวิชาการ, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. กรุงเทพฯ
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัชสธรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์ และพัชรี อินธนู. 2562. ปัจจัยร่วมที่มีผลต่อการเลือกช่องทางการจำหน่ายที่เหมาะสมของผลผลิตผักตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 9(3): 88-96
- พุดิสรรค์ เครือคำ. 2560. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งเสริมปลูกพืชผักและไม้ผลภายใต้ระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม จังหวัดลำพูน วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 34(1): 69-80
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์. 2561. ความรู้ การปฏิบัติและช่องทางการตลาดผักตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 35(2): 64-76
- พหล คักดีคะทัศน์ และสุรัชย์ กังวล. 2559. การใช้วิธีวิเคราะห์การจัดกลุ่มหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 32(2): 201 - 207
- รัชสธรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก และทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์. 2562. วิเคราะห์ความแตกต่างการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มผู้บริโภคเขตเมืองและนอกเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 44-53
- วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร กิรติพร จูตะวิริยะ และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. 2560. การจัดการทรัพยากรชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคมภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. 13 (2) : 190-238
- วิระศักดิ์ สมยานะ. 2562. การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่อย่างสร้างสรรค์เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 8(2): 114-127
- วีรัชย์ บริบูรณ์. 2558. ประสิทธิภาพการดำเนินงานอาหารปลอดภัยจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย 5 (2) : 162-172

- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2559. Farmer map จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุวรรณ มณีโชติ และดุสิต อธิวัฒน์, 2562. การประยุกต์ใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเกษตรกรรายย่อย. Thai Journal of Science and Technology 8(5): 454-467
- สรณ ธิติสุทธิ และพุดิสสรค์ เครือคำ. 2562. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการรับการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 86-95
- สิริวัชร สอนสวัสดิ์ และ นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ 2556. ระบบการผลิตและการตลาดของธุรกิจผักปลอดภัย: กรณีศึกษา สวนสลัดจันทร์ดาว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. เก่งเกษตร 41 ฉบับพิเศษ 1: 706-711
- สุรัช กังวล 2562. แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 34-43
- สุกัญญา พยุงสิน. 2561. การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย (ผักและผลไม้) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 7 (ฉบับพิเศษ): 61-72
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557. สำมะโนการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๖ ภาคกลาง. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. กทม. Online วันที่ 10 เมษายน 2563
http://popcensus.nso.go.th/web/kaset/file/Agri56_C/Agri_T.pdf
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2557. แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร: เกษตรอินทรีย์เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2561. คู่มือเกษตรอินทรีย์ (E-Book) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/155
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2562. เข้าใจใหม่ เกษตรอินทรีย์ & GAP (E-Book). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/69
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2561. คู่มือ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร. (E-Book). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/60

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. มปพ. คู่มือทั่วไป การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กับ มกท. ออนไลน์ วันที่ 27 เมษายน 2563 <http://actorganic-cert.or.th/wp-content/uploads/2018/06/223MN-generic2016.pdf>

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. 2560. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. นนทบุรี ออนไลน์ วันที่ 27 เมษายน 2563 http://actorganic-cert.or.th/wp-content/uploads/2017/10/act_standards_2016_v4_revision24-02-17.pdf

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2561. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อรายได้ครัวเรือนเกษตร. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2561. การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์กับข้าวหอมมะลิทั่วไป (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.

อมวสี อัมพันศิริรัตน์ ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ เกษศิริพันธ์ ภูเพชร วิกานดา หมดอะดัม. 2559. ศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยในชุมชน ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 34(3): 147-154

อติญาณ ศรีเกษตริน รุ่งนภา จันทรา ชูลิพร หิตอักษร 2561. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในการพัฒนาตลาดสดสุขภาพ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี 5 (2) : 197-211

อาณัฐ ตันโซ. 2552. เกษตรธรรมชาติ แนวคิด หลักการและจุลินทรีย์ท้องถิ่น. สำนักงานพัฒนาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, เชียงใหม่. 146 หน้า.

Peewara Pracharuengwit and .Yingyot Chiaravutthi, 2558. Consumer Willingness to Pay for Organic Food in Thailand: Evidence from the Random n th-Price Auction Experiment. Business management Journal. 38 (146): 52-70

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมมาตรฐาน, 2562. คู่มือการเตรียมความพร้อมสำหรับการรับรองฟาร์มมาตรฐานแบบกลุ่ม. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. 2560. บรรยายสรุปประจำปี ๒๕๖๐ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- กังสดาล เชาวน์วัฒนกุล. 2561. สภาพและปัญหาการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรในจังหวัดราชบุรี. วารสารสังคมศาสตร์. 48 (1): 127-148
- กรณัฐ ปิ่นฉ่ำ มนฤตย์พล อรุณบุญวลชาติ สุพัตรา จุณณะปิยะ. 2558. การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน: ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา 4(2): 122-132
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. 2553. กรอบยุทธศาสตร์ การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- จารุวรรณ พุดั่น สุรพล เศรษฐบุตร วรทัศน์ อินทรคัมพร และ ธนะชัย พันธุ์เกษมสุข. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัยของเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 33(3): 397 – 404
- จุฑามาศ คำสุนทร พิระยศ แฉ่งขัน และกิตติ ศรีสะอาด. 2560 การศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว GAP ในพื้นที่จังหวัดยโสธร. วารสารเกษตรพระวรุณ 14(1): 82-94
- ตะวัน ห่างสูงเนิน พงษ์ศักดิ์ อังกลีทธิ อวรรณ โอภาสพัฒน์กิจ และ รุจ ศิริสัญลักษณ์. 2557. ระบบเกษตรอินทรีย์ในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ในเขตลุ่มน้ำแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 30 (1): 61-69
- ทัศนีย์ อารมณีกะลิ้ง. 2562. การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเกษตรพระวรุณ 16(1): 120-128
- นราศิณี แก้วไหลมา สุรพล เศรษฐบุตร บุศรา ลีมนิรันดร์กุล และ ประทานทิพย์ กระมล. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 33(3): 387 - 395

- นัทรทัย ศิริวิริยะสมบูรณ์ อารงค์ เมฆโหรา และทิพวรรณ ลิ้มกุล. 2555. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 30 (2) : 59-67
- ณัฐจิ เชียวลือ. 2560. นโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กทม.
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน. 2557. ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. สำนักวิชาการ, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. กรุงเทพฯ
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัศสธรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์ และพัชรี อินธนู. 2562. ปัจจัยร่วมที่มีผลต่อการเลือกช่องทางการจำหน่ายที่เหมาะสมของผลผลิตผักตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 9(3): 88-96
- พุดิสสรค์ เครือคำ. 2560. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งเสริมปลูกพืชผักและไม้ผลภายใต้ระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม จังหวัดลำพูน วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 34(1): 69-80
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์. 2561. ความรู้ การปฏิบัติและช่องทางการตลาดผักตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 35(2): 64-76
- พหล คักดีคะทัศน์ และสุรัชย์ กังวล. 2559. การใช้วิธีวิเคราะห์การจัดกลุ่มหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 32(2): 201 - 207
- รัศสธรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก และทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์. 2562. วิเคราะห์ความแตกต่างการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มผู้บริโภคเขตเมืองและนอกเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 44-53
- วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร กิรติพร จูตะวิริยะ และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. 2560. การจัดการทรัพยากรชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคมภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. 13 (2) : 190-238
- วิระศักดิ์ สมยานะ. 2562. การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่อย่างสร้างสรรค์เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 8(2): 114-127
- วีรัชย์ บริบูรณ์. 2558. ประสิทธิภาพการดำเนินงานอาหารปลอดภัยจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย 5 (2) : 162-172

- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2559. Farmer map จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สวรรณ มณีโชติ และดุสิต อธิวัฒน์, 2562. การประยุกต์ใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเกษตรกรรายย่อย. Thai Journal of Science and Technology 8(5): 454-467
- สรณ ธิติสุทธิ และพุดิสสรค์ เครือคำ. 2562. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการรับการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 86-95
- สิริวัชร สอนสวัสดิ์ และ นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ 2556. ระบบการผลิตและการตลาดของธุรกิจผักปลอดภัย: กรณีศึกษา สวนสลัดจันทร์ดาว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. เกษตร 41 ฉบับพิเศษ 1: 706-711
- สุรัช กังวล 2562. แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 36(3): 34-43
- สุกัญญา พยุงสิน. 2561. การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย (ผักและผลไม้) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 7 (ฉบับพิเศษ): 61-72
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557. สำมะโนการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๖ ภาคกลาง. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. กทม. Online วันที่ 10 เมษายน 2563
http://popcensus.nso.go.th/web/kaset/file/Agri56_C/Agri_T.pdf
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2557. แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร: เกษตรอินทรีย์เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2561. คู่มือเกษตรอินทรีย์ (E-Book) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/155
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2562. เข้าใจใหม่ เกษตรอินทรีย์ & GAP (E-Book). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/69
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2561. คู่มือ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร. (E-Book). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม. ออนไลน์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 http://e-book.acfs.go.th/Book_view/60

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. มปพ. คู่มือทั่วไป การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กับ มกท. ออนไลน์ วันที่ 27 เมษายน 2563 <http://actorganic-cert.or.th/wp-content/uploads/2018/06/223MN-generic2016.pdf>

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. 2560. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. นนทบุรี ออนไลน์ วันที่ 27 เมษายน 2563 http://actorganic-cert.or.th/wp-content/uploads/2017/10/act_standards_2016_v4_revision24-02-17.pdf

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2561. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อรายได้ครัวเรือนเกษตร. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2561. การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์กับข้าวหอมมะลิทั่วไป (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กทม.

อมวสี อัมพันศิริรัตน์ ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ เกษศิริพันธ์ ภูเพชร วิกานดา หมดอะดัม. 2559. ศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยในชุมชน ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 34(3): 147-154

อติญาณ์ ศรเกษตริน รุ่งนภา จันทรา ชูลิพร หิตอักษร 2561. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในการพัฒนาตลาดสดสุขภาพ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี 5 (2) : 197-211

อาณัฐ ตันโซ. 2552. เกษตรธรรมชาติ แนวคิด หลักการและจุลินทรีย์ท้องถิ่น. สำนักงานพัฒนาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, เชียงใหม่. 146 หน้า.

Peewara Pracharuengwit and .Yingyot Chiaravutthi, 2558. Consumer Willingness to Pay for Organic Food in Thailand: Evidence from the Random n th-Price Auction Experiment. Business management Journal. 38 (146): 52-70

กิจกรรม ประชุมทีมวิจัยทำความเข้าใจโครงการและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน
วันที่ 2 กรกฎาคม 2562 สถานที่ ห้องประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม เวทีเครือข่าย เวทีพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยชุดโครงการเกษตรปลอดภัย 3 พื้นที่
(การออกแบบการเก็บข้อมูล ระดับพื้นที่)
วันที่ 7 ตุลาคม 2562 สถานที่ ห้องประชุมสวนหลวง มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม เวทีศึกษาเส้นทางตลาดเกษตรปลอดภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันจันทร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2562 เวลา 09.00 น ณ ห้องประชุมพระพิรุณ ชั้น 2 อาคาร
เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิพระนครศรีอยุธยา(มทร.)

กิจกรรมติดตามหนุนเสริมโครงการย่อย
ตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พื้นที่ ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พื้นที่ ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

